

LIGJ
Nr. 12/2024

**PËR RATIFIKIMIN E MARRËVESHJES SË FINANCIMIT NDËRMJET
REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, PËRFAQËSUAR NGA KËSHILLI I MINISTRAVE
I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, REPUBLIKËS SË KOSOVËS, PËRFAQËSUAR
NGA ZYRA E KRYEMINISTRIT, DHE KOMISIONIT EVROPIAN PËR
PROGRAMIN E BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR
SHQIPËRI–KOSOVË, 2021–2027**

Në mbështetje të neneve 78, 83, pika 1, dhe 121 të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave,

**KUVENDI
I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË**

VENDOSI:

Neni 1

Ratifikohet marrëveshja e financimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave i Republikës së Shqipërisë, Republikës së Kosovës, përfaqësuar nga Zyra e Kryeministrit, dhe Komisionit Evropian për programin e bashkëpunimit ndërkufitar Shqipëri–Kosovë, 2021–2027, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij ligji.

Neni 2

Ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Miraturar në datën 8.2.2024.

Shpallur me dekretin nr. 82, datë 23.2.2024, të Presidentit të Republikës së Shqipërisë, Bajram Begaj.

**MARRËVESHJE FINANCIMI
KUSHTET E VEÇANTA**

Komisioni Evropian, në vijim referuar si “**Komisioni**”, i cili vepron për llogari dhe në emër të Bashkimit Evropian, në vijim i referuar si “**BE**”, në njërën anë;
dhe

Republika e Shqipërisë e përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave dhe Kosova* e përfaqësuar nga Zyra e Kryeministrit, në vijim referuar bashkërisht si “**Përfituesit e IPA III**”, ose veçmas referuar si “**përfitues/e i/e IPA III**”, në anën tjetër;

dhe së bashku e bashkërisht, referuar si “palët”

kanë rënë dakord si më poshtë:

* Ky përcaktim nuk cenon gjendjen e statusit dhe është në përputhje me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara (UNSCR) 1244/1999 dhe Opinionin e GJND-së mbi Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.

Neni 1

Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar (BNK)

1. BE-ja bie dakord të financojë dhe përfituesit e IPA III bien dakord që të pranojnë financimin e programit të mëposhtëm të BNK-së, siç përshkruhet në shtojcën I:

Programi i bashkëpunimit ndërkufitar Shqipëri–Kosovë për periudhën 2021–2027

Numrat e angazhimit global:

- 2022: JAD.971600

Ky program i BNK-së financohet nga buxheti i BE-së në bazë të aktit themelor në vijim: Instrumenti për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III)¹.

2. Kostoja totale e vlerësuar e këtij programi të BNK-së është 9,734,117.64 euro dhe kontributi maksimal i BE-së në këtë program të BNK-së është përcaktuar të jetë 8,400,000 euro.

Kontributi i BE-së do të ndahet në angazhime vjetore për periudhën 2022, 2025 dhe 2027, në përputhje me shtojcën I. Asnjë element në këtë marrëveshje financimi nuk mund të interpretohet sikur nënkupton një angazhim financiar të BE-së në lidhje me kreditë, të cilat ende nuk kanë marrë miratimin nga buxheti i aprovuar i BE-së. Miratimi i angazhimeve vjetore të mëvonshme të përcaktuara në shtojcën I do të aprovohet përmes shkëmbimit të shkresave midis Komisionit dhe përfituesve të IPA III.

Nga përfituesit e IPA III nuk kërkohet asnjë kontribut financiar.

3. Programi i BNK-së do të zbatohet në përputhje me përshkrimin e dhënë në shtojcën I.

Neni 2

Periudha e ekzekutimit dhe periudha e zbatimit operacional

1. Periudha e ekzekutimit të kësaj marrëveshjeje financimi, siç përcaktohet në nenin 1, paragrafi 1, të shtojcës II, është përcaktuar të jetë 12 vite nga nënshkrimi i marrëveshjes së financimit ose nga shkëmbimi i shkresave për kështet e mëvonshme të buxhetit.

2. Kohëzgjatja e periudhës së zbatimit operacional të kësaj marrëveshjeje financimi, siç përcaktohet në nenin 1, paragrafi 2, të shtojcës II, është përcaktuar të jetë 6 vite nga nënshkrimi i marrëveshjes së financimit ose nga shkëmbimi i shkresave për kështet e mëvonshme të buxhetit.

3. Këto periudha mund të zgjaten siç parashikohet në nenin 15, të shtojcës II.

Neni 3

Adresat dhe komunikimi

Të gjitha komunikimet, në lidhje me zbatimin e kësaj marrëveshjeje financimi, do të bëhen me shkrim, do t'i referohen shprehimisht programit të BNK-së, siç përcaktohet në nenin 1, paragrafi 1, dhe do të dërgohen në adresat e mëposhtme:

a) **për Komisionin:**

Znj. Michela Matuella

Drejtore në detyrë (Drejtoria NEAR. D), për Ballkanin Perëndimor

Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat e Zgjerimit (DG NEAR)

Rue de la Loi 15

Komisioni Evropian

B-1049 Bruksel, Belgjikë

Email: NEAR-D@ec.europa.eu

b) **për përfituesit e IPA III**

Për Shqipërinë:

¹ Rregullorja (BE) 2021/1529 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, datë 15 shtator 2021, “Për krijimin e Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III)”, Gazeta Zyrtare L 330, 20.9.2021, f. 1.

Z. Ilir Beqaj
Koordinator Kombëtar i IPA-s
Kryeministria
Blvd. "Dëshmorët e Kombit"
Tiranë, Shqipëri
Email: eufa@saspac.gov.al

Për Kosovën

Koordinator Kombëtar i IPA-s
Zyra e Kryeministrit
Qeveria e Kosovës
Ndërtesa e Qeverisë, Sheshi "Nëna Terezë" 14, 10000, Prishtinë, Kosovë
Email: dazh@rks-gov.net dhe Florim.Canolli@rks-gov.net

Neni 4

Pika e kontaktit të Zyrës Evropiane Kundër Mashtrimit (ZEKM)

Pika e kontaktit të përfituesit të IPA III që ka kompetencat e duhura për të bashkëpunuar në mënyrë të drejtpërdrejtë me Zyrën Evropiane Kundër Mashtrimit (ZEKM), në mënyrë që të lehtësojë aktivitetet operative të ZEKM-së do të jetë:

Për Shqipërinë:

Znj. Blerina Naska
Drejtoresh e Drejtorisë së Inspektimit Financiar, Inspektimi Financiar Publik pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë
Bulevardi "Dëshmorët e Kombit", nr. 3, Tiranë, Shqipëri
Email: blerina.naska@financa.gov.al

Për Kosovën:

Zyra e Kryeministrit
Qeveria e Kosovës
Koordinator Kombëtar i IPA-s
Ndërtesa e qeverisë
Sheshi "Nëna Terezë", 14
10000, Prishtinë, Kosovë
Email: dazh@rks-gov.net dhe Florim.Canolli@rks-gov.net

Neni 5

Marrëveshjet financiare kuadër të partneritetit

Programi i BNK-së do të zbatohet në përputhje me dispozitat e Marrëveshjes Financiare në Kuadër të Partneritetit (MFKP), përkatësisht ndërmjet Komisionit Evropian dhe Shqipërisë për rregullat specifike të zbatimit të asistencës financiare të BE-së, për Shqipërinë në kuadër të Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III), dhe në përputhje me dispozitat e MFKP-së mes Komisionit Evropian dhe Kosovës për rregullat specifike të zbatimit të asistencës financiare të BE-së për Kosovën në kuadër të Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III) (referuar në vijim si "MFKP-të").

Kjo marrëveshje financimi plotëson dispozitat e MFKP-ve të sipërpërmendura. Në rast konflikti, nga njëra anë, e dispozitave të kësaj marrëveshjeje financimi dhe, nga ana tjetër, e dispozitave të MFKP-së përkatëse, kjo e fundit do të ketë përparësi.

Neni 6
Shtojcat

1. Kjo marrëveshjeje financimi është e përbërë nga:
 - a) Këto kushte të veçanta:
 - b) Shtojca I: Programi i BNK-së: Republika e Shqipërisë–Kosovë, për periudhën 2021–2027;
 - c) Shtojca II: Kushtet e përgjithshme;
 - d) Shtojca III: Modeli i raportit vjetor të BNK-së për zbatimin e asistencës nga IPA III në përputhje me nenin 80 të MFKP-së.
2. Në rast konflikti midis dispozitave të shtojcave dhe dispozitave të këtyre kushteve të veçanta, këto të fundit do të kenë përparësi. Në rast konflikti midis dispozitave të shtojcës I dhe dispozitave të shtojcës II, kjo e fundit do të ketë përparësi.

Neni 7
Nënshkrimi dhe hyrja në fuqi

Kjo marrëveshjeje financimi konsiderohet e nënshkruar në datën që nënshkruhet nga pala e fundit, dhe jo më vonë se data 31 dhjetor 2023.

Kjo marrëveshjeje financimi do të hyjë në fuqi në datën kur Komisioni merr një njoftim nga përfituesit e IPA III, i cili konfirmon realizimin e procedurave të brendshme të përfituesit të IPA III, që cilësohen të nevojshme për hyrjen e saj në fuqi. Komisioni do të informojë përfituesit e IPA III për datën e marrjes së këtij njoftimi. Njoftimi i fundit nga dy njoftimet e marra nga përfituesit e IPA III do të merret në konsideratë për hyrjen në fuqi.

Kjo marrëveshjeje është hartuar në tri kopje në gjuhën angleze, një i dorëzohet Komisionit dhe një për secilin prej përfituesve të IPA III.

PËR PËRFITUESIT E IPA III

PËR KOMISIONIN

Për Shqipërinë:

Z. Ilir Beqaj
Koordinator Kombëtar i IPA-s

Tiranë,

Data:

Nënshkrimi:

Për Kosovën

Z. Besnik Bislimi
Zëvendëskryeministër i Parë
për Integrim Evropian, Zhvillim dhe Dialog

Prishtinë, më

Data:

Nënshkrimi

Për Komisionin:

Znj. Michela Matuella
Drejtoreshë në detyrë (Drejtoria NEAR. D) për
Ballkanin Perëndimor
Drejtoria e Përgjithshme për Politikën e Fqinjësisë dhe
Negociatat e Zgjerimit, Komisioni Evropian

Bruksel, më

Data:

Nënshkrimi

EN
SHTOJCË

për Vendimin Zbatues të Komisionit për Financimin e Bashkëpunimit Ndërkufitar Shqipëri – Kosovë* për vitet 2021-2027

Dokument Veprimi për: Programin e Bashkëpunimit Ndërkufitar Shqipëri – Kosovë për vitet 2021-2027

* Ky përcaktim jepet pa paragjykim për qëndrimet mbi statusin, dhe në përputhje me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara Nr. 1244/ 1999, dhe Opinionin e GjND-së lidhur me deklaratën e pavarësisë së Kosovës.

TABELA E PËRMBAJTJES

PËRMBLEDHJE E SHKURTËR E PROGRAMIT

LISTA E SHKURTIMEVE

1. PËRMBLEDHJE E PROGRAMIT
 - 1.1. Përmbledhje e Programit
 - 1.2. Përgatitja e programit dhe përfshirja e partnerëve
2. ZONA E PROGRAMIT
 - 2.1. Analiza e situatës
 - 2.2. Gjetjet kryesore
3. STRATEGJIA E PROGRAMIT
 - 3.1. Argumentimi - Arsyeimi për strategjinë e përzgjedhur për fushat e ndërhyrjes
 - 3.2. Përshkrimi i prioriteteve të programit
 - 3.3. Çështjet horizontale dhe ndërsektorale
 - 3.4 Koherencë me programet e tjera dhe strategjitë makro-rajonale
 - 3.5 Kushtet dhe supozimet
4. BUXHETI INDIKATIV
5. MODALITETET E ZBATIMIT
 - 5.1. Marrëveshja e financimit
 - 5.2. Periudha indikative e zbatimit
 - 5.3. Metodatat e zbatimit
 - 5.4. Struktura e Menaxhimit të Programit
 - 5.5. Zhvillimi, përzgjedhja dhe zbatimi i Projektit
 - 5.6. Objekti i pranueshmërisë gjeografike për prokurimin dhe dhënien e granteve
6. RAPORTIMI, MONITORIMI DHE VLERËSIMI
7. INFORMACIONI DHE VIZIBILITETI
8. QËNDRUESHMËRIA

PËRMBLEDHJE E SHKURTËR E PROGRAMIT

Akti bazë	Instrumenti për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III)
Titulli i Programit	Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar Shqipëri – Kosovë për vitet 2021- 2027
Numri OPSYS	ACT-60785 2022: JAD.971600 2025: JAD.971603 2027: JAD.971604
Dokumenti i programimit	Kuadri i Programimit IPA III
Dritarja	Dritarja 5 Bashkëpunimi territorial dhe ndërkufitar
Zona e programit	Shqipëri: Qarku i Lezhës (bashkia Lezhë, Mirditë dhe Kurbin) dhe Qarku i Kukësit (bashkia Kukës, Has dhe Tropojë) Kosovë: Rajoni Ekonomik Perëndimor (bashkia Pejë, Deçan, Gjakovë, Istog, Klinë dhe Junik), dhe Rajoni Ekonomik Jugor (bashkia Prizren, Dragash, Rahovec, Suharekë, Malisheva dhe Mamusha)
Objekti i përgjithshëm i programit	Nxitja e marrëdhënieve të mira fqinjësore, inkurajimi i integritetit në BE dhe kontributi në zhvillimin social, ekonomik dhe territorial të zonës ndërkufitare të programit përmes përmirësimit të mbrojtjes dhe ruajtjes së burimeve mjedisore, dhe zhvillimit të turizmit të qëndrueshëm kulturor dhe natyror
Grupimet tematike të programit (GT), prioritetet tematike (PT) dhe objektivat specifikë (OS) të programit për prioritet tematik	PT 0: Asistenca teknike: OS0: Të sigurojë zbatimin efektiv, efikas, transparent dhe në kohë të programit të bashkëpunimit ndërkufitar, si dhe të rrisë ndërgjegjësimin e komuniteteve në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal, dhe në popullsinë e zonës së programit në përgjithësi. GT 2: Efikasiteti i qelbër dhe i përmirësuar i burimeve PT 2: Mbrojtja e mjedisit, promovimi i politikave të zbatueshme dhe përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimit dhe menaxhimit të rreziqeve; OS1: Valorizimi, mbrojtja dhe ruajtja e burimeve mjedisore në territorin ndërkufitar GT 4: Mjedis dhe konkurrueshmëri e përmirësuar e biznesit TP 5: Nxitja e turizmit dhe promovimi i trashëgimisë kulturore dhe natyrore; OS2: Zhvillimi i turizmit të qëndrueshëm, natyrë dhe kulturë kontribuon më shumë në zhvillim më të madh ekonomik ndërkufitar. Shënim: Grupimi tematik GT 5: Do të parashtrohen kapacitetet e përmirësuara të autoriteteve vendore dhe rajonale për të adresuar sfidat vendore. Propozimi i përfituesve për parashtrimin e këtij grupimi tematik prezantohet në Seksionin 3.3 të këtij dokumenti.

Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ)	OZHQ kryesore: OZHQ 8: Nxitja e rritjes ekonomike të vazhdueshme, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme, punësim të plotë dhe produktiv dhe punë të denjë për të gjithë - Promovimi i politikave të orientuara drejt zhvillimit që mbështesin aktivitetet produktive, krijimin e vendeve të denja të punës, sipërmarrjen, krijueshmërinë dhe novacionin, dhe nxitja e formalizimit të sipërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme përmes aksesit në shërbime financiare. - Deri në vitin 2030, hartimi dhe zbatimi i politikave për promovimin e turizmit të qëndrueshëm që krijon vende pune dhe promovon kulturën dhe produktet vendore. Në kuadër të zbatimit të programit 7-vjeçar të bashkëpunimit ndërkufitar, aktivitetet e përzgjedhura do të kontribuojnë edhe në çështjet e mëposhtme OZHQ 5: Arritja e barazisë gjinore dhe fuqizimi i të gjitha grave dhe vajzave - Eliminimi i të gjitha formave të diskriminimit kundër grave dhe vajzave kudo - Sigurimi i pjesëmarrjes së plotë dhe efektive dhe i mundësive të barabarta për leadership të grave në të gjitha nivelet e vendimmarrjes në jetën politike, ekonomike dhe publike OZHQ 11: Bërja e qyteteve dhe vendbanimeve njerëzore gjithëpërfshirëse, të sigurta, të forta e të qëndrueshme - Forcimi i përpjekjeve për ta mbrojtur dhe garantuar trashëgiminë kulturore dhe natyrore të botës OZHQ 13: Veprim për klimën - Forcimi i qëndresës dhe kapacitetit përshtatës të të gjitha vendeve ndaj rreziqeve që lidhen me klimën dhe fatkeqësitë natyrore; - Integrimi i masave për ndryshimin e klimës në politikat, strategjitë dhe planet kombëtare; - Përmirësimi i edukimit, ndërgjegjësimit dhe kapaciteteve njerëzore e institucionale për zbutjen, përshtatjen, uljen e ndikimit të ndryshimit klimatik dhe paralajmërimi i hershëm.
Kodi(et) DAC ¹	33210 – Politikat e turizmit dhe menaxhimi administrativ (45%) 41010 – Politikat mjedisore dhe menaxhimi administrativ (45%) 15112 - Decentralizimi dhe mbështetja për qeverisjen vendore (10%)
INFORMACION RRETH BUXHETIT	
Linja buxhetore	15.020300
Kosto totale 2021-2027	9 734 117.64 Euro
Kontributi total i BE 2021-2027	8 400 000 Euro

¹ Sektorët DAC (kodet dhe përshkrimet) janë në kolonën e parë dhe të katërt të rubrikës 'kodet e qëllimit' në këtë dokument: <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-financestandards/dacandcrscodelists.htm>

Kontributi vjetor i BE-së	Për vitin 2022 - 2 400 000 Euro Për vitin 2025 - 3 600 000 Euro Për vitin 2027 - 2 400 000 Euro Në varësi të disponueshmërisë së alokimeve për vitet përkatëse financiare në vijim të miratimit të buxhetit përkatës vjetor, ose siç parashikohet në sistemin e të dymbëdhjetave provizore.
MENAXHIMI DHE ZBATIMI	
Metoda e Zbatimit	Menaxhim i drejtpërdrejtë nga Komisioni Evropian
Strukturat përgjegjëse/ autoritetet përkatëse për BNK në palët përfituese të IPA III	Për Shqipërinë Qeveria e Shqipërisë, Koordinatori Kombëtar i IPA-s (KKIPA) dhe Struktura BNK e ngritur nën kuadrin ligjor të IPA III Për Kosovën Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal në Kosovë
SPT/Zyrat ² Mbështetëse (Antenë) të Sekretariatit të Përbashkët Teknik (SPT)	SPT Zyra Qendrore: Lezhë, Shqipëri Zyra Mbështetëse (Antenë): Prishtinë, Kosovë
Data përfundimtare për mbylljen e <u>Marrëveshjes së Financimit</u>	Për angazhimin buxhetor të vitit 2022 në rastin më të vonë deri më 31 dhjetor 2023
Data përfundimtare për marrëveshjen (shkëmbimin e dokumenteve) e të gjitha palëve në alokimet e mëtejshme të buxhetit vjetor për zbatimin e Marrëveshjes së Financimit	Për angazhimin buxhetor të vitit 2025 në rastin më të vonë deri më 31 dhjetor 2026 Për angazhimin buxhetor të vitit 2027 në rastin më të vonë deri më 31 dhjetor 2028
Data përfundimtare për mbylljen e <u>kontratave të prokurimit dhe granteve</u>	3 vjet pas datës së nënshkrimit të Marrëveshjes së Financimit (ose shkëmbimi i dokumenteve për këstin buxhetor vijues) me përjashtim të rasteve të parashikuara në nenin 114 (2) të Rregullores Financiare.
Periodha e zbatimit indikativ operacional	6 vjet pas datës së nënshkrimit të Marrëveshjes së Financimit (ose shkëmbimi i dokumenteve për këstin buxhetor vijues)

² Strukturat përgjegjëse dhe përgjegjësitë përcaktohen pas miratimit të marrëveshjes me kuadrin ligjor IPA III dhe Marrëveshjes korresponduese Kuadër të partneritetit dhe Marrëveshjes Financiare

Data përfundimtare për zbatimin e Marrëveshjes së Financimit	12 vjet pas datës së nënshkrimit të Marrëveshjes së Financimit (ose shkëmbimit të dokumenteve për këstin buxhetor vijues)
--	---

LISTA E SHKURTIMEVE

BNK	Bashkëpunimi Ndërkufitar
CBIB+	Projekti "Ndërtimi i institucioneve ndërkufitare" (CBIB+)
CEFTA	Marrëveshja e Tregtisë së Lirë e Evropës Qendrore
OSHC	Organizatë e Shoqërisë Civile
DBE	Delegacioni i Bashkimit Evropian
BE	Bashkimi Evropian
EUSAIR	Strategjia e BE-së për Rajonin e Adriatikut dhe Jonit
IPA	Instrumenti për Asistencën e Paraanëtarësimit
KPM	Komisioni i Përbashkët i Monitorimit
TFP	Task Forca e Përbashkët
SPT	Sekretariati i Përbashkët Teknik
MEPJ	Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme
MAPL	Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
NMVM	Ndërmarrjet Mikro, të Vogla dhe të Mesme
OJF	Organizatë Jofitimprurëse
KKIPA	Koordinatori Kombëtar i IPA-s
SO	Struktura BNK (nëse teksti i referohet IPA II, Struktura Operative)
PESTLE	Politike, Ekonomike, Sociale, Teknologjike, Ligjore, Mjedisore
OS	Objektiv Specifik
SWOT	Analiza e Pikave të Forta, Pikave të Dobëta, Mundësive dhe Kërcënimeve
AT	Asistenca Teknike
GT	Grupimi Tematik
PT	Prioriteti Tematik

1. PËRMBLEDHJE E PROGRAMIT

Programi për bashkëpunimin ndërkufitar midis Shqipërisë dhe Kosovës do të zbatohet nën kuadrin e Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III). IPA III mbështet bashkëpunimin ndërkufitar me synim nxitjen e marrëdhënieve të mira fqinjësore, inkurajimin e integritit në BE dhe promovimin e zhvillimit socio-ekonomik përmes nismave të përbashkëta vendore dhe rajonale.

Dispozitat ligjore për zbatimin e programit janë përcaktuar në legjislacionit vijuese të BE-së: Rregullorja (BE) Nr. 2021/1529 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 15 shtatorit 2021 për themelimin e Instrumentit të Paraanëtarësimit (IPA III).

1.1. Përmbledhje e Programit

Zona e programit ndërkufitar³ për Programin Ndërkufitar IPA ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës mbulon një territor prej 8,335 km². Gjatësia e vijës kufitare është 114 km. Zona e programit ofron një larmi të burimeve **mjedisore** dhe biodiversitetit nga linja bregdetare në bregdet. Gjithashtu, ajo ka një trashëgimi të pasur dhe të larmishme **historike-kulturore**. Ekonomia e zonës së programit mbështetet në bujqësi, shërbime, përfshirë këtu turizmin dhe industrinë, por pavarësisht kësaj potenciali i saj i zhvillimit është shumë i nënshfrytëzuar për shkak të sipërmarrjeve të vogla dhe madhësive të fermave. **Konkurrueshmëria**, produktiviteti, dijet dhe aftësitë e punës janë pak të zhvilluara. **Varfëria** mund të rritet si pasojë e zgjatjes së efekteve të krizës së Covid-19. **Kërkimi dhe Zhvillimi** dhe prezantimi i TIK-ut janë në nivele relativisht të ulëta. **Shëndetësia dhe Edukimi** kanë një mbulim të mirë, por nevojitet një cilësi më e lartë për to. Janë të dukshme **pabarazitë** në të dy krahët e kufirit, siç janë të dukshme edhe anshmëritë e migracionit. Grupet e dizavantazuara janë në mënyrë të veçantë grupet e ndjeshme sociale si të rinjtë, gratë dhe popullsia rurale. Zona e programit ka një potencial të madh që t'i shndërrojë burimet dhe biodiversitetin mjedisor në burime ekonomike dhe të nxisë aktivitetin ekonomik, veçanërisht në lidhje me turizmin e qëndrueshëm natyrë dhe kulturë, i cili mund të kontribuojë drejtpërdrejt në zhvillimin ekonomik ndërkufitar.

Si përfundim, analiza e situatës, analiza PESTLE dhe analiza SWOT tregojnë se zona e programit ka shumë potenciale të pashfrytëzuara për zhvillim ekonomik në sektorë të ndryshëm, të tillë si mjedisi, turizmi, burimet kulturore dhe natyrore. Mbështetur në këtë analizë, Task Forca e Përbashkët (TFP) që mbikëqyr procesin e programimit, përzgjedhi këto grupe tematike/prioritete tematike:

Grupimi Tematik 2: Efikasitet i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve.

- **PT:** Mbrojtja e mjedisit, politikat e zbutjes dhe përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve;

Grupimi Tematik 4: Mjedis dhe konkurrueshmëri e përmirësuar e biznesit

- **PT:** Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore.

Brenda këtyre prioriteteve tematike, fushat kryesore të ndërhyrjes do të jenë në lidhje me **mjedisin**: mbrojtjen dhe valorizimin e mëtejshëm të burimeve natyrore dhe biodiversitetit mjedisor përmes uljes së nivelit ekzistues të ndotjes, menaxhimit e mbetjeve urbane shoqëruar me masat për mbrojtjen e tokës dhe ujit nga shkatërrimi natyror dhe ai i shkaktuar nga njeriu, si edhe zbatimi i proceseve të planifikimit strategjik urban janë sfidat kryesore të zhvillimit për t'u përballur në zonën e programimit; ndërsa në lidhje me **turizmin**: promovimi dhe mbështetja e nismave dhe veprimeve të përbashkëta ndërkufitare që shfrytëzojnë dhe vlerësojnë atraksionet e shumta të trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe biodiversitetin e pasur të zonës përfituese, së bashku me partneritete të mundshme mbështetëse midis fermave të kujdesshme ndaj mjedisit, agrobizneseve me ofruesit e shërbimeve turistike.

³Zona ndërkufitare përfituese përcaktohet në përputhje me nenin 88 të Rregullores Zbatuese IPA

Autoritetet rajonale dhe vendore të Shqipërisë dhe Kosovës në zonën e programit do të rrisin kapacitetet e tyre të kufizuara në adresimin e këtyre sfidave të zhvillimit duke marrë pjesë në këtë program të BNK-së, e cila do t'i ndihmojë të kenë edhe një pozicionim më të mirë për të përthithur fondet e BE-së në të ardhmen. Pjesëmarrja e tyre aktive në programin për BNK-në është një mundësi shumë e mirë për të ndarë burime shtesë në adresimin e problematikave të përbashkëta dhe për të garantuar zhvillimin e qëndrueshëm socio-ekonomik të zonës përfituese.

Mbështetja që do të ofrohet përmes këtij plani shumëvjeçar veprimi do të kontribuojë drejtpërdrejt dhe do të krijojë sinergji me prioritetet e Planit Ekonomik dhe të Investimeve⁴ dhe Axhendën e Gjelbër⁵ për Ballkanin Perëndimor.

1.2. Përgatitja e programit dhe përfshirja e partnerëve

Programi IPA BNK 2021-2027 midis Shqipërisë dhe Kosovës është rezultat i punës së përbashkët për ushtrimin e programimit të kryer nga përfituesit pjesëmarrës, duke përfshirë palët e interesit nga institucionet qendrore, institucionet vendore të zonave përfituese të programit, organizatat e shoqërisë civile. Përveç kësaj, një Task Forcë e Përbashkët u krijua me përfaqësues të SO-ve nga të dy përfituesit, ministritë e linjës, Këshillat Rajonale në zonat dhe bashkitë përfituese, së bashku me opinionin këshillimor të DBE-së, personelit të CBIB-së dhe TFP-së. Në total, institucionet përkatëse të dy vendeve përfituese emëruan 29 anëtarë të TFP-së (16 nga Shqipëria dhe 13 nga Kosova). Roli i TFP-së ishte të përgatiste planifikimin dhe programimin strategjik të programit IPA III BNK 2021-2027. Gjatë procesit të programimit, u zhvilluan konsultime intensive me anëtarët e TFP-së nga të dy përfituesit pjesëmarrës.

Ushtrimi i programimit filloi në maj të vitit 2020. Programi u hartua përmes një procesi të gjatë konsultimesh ku u angazhuan palët vendore të interesit dhe përfituesit e mundshëm nga të dy anët e kufirit. Gjatë këtij procesi, SO-të dhe TFP-ja u asistuan nga Projekti "Ndërtimi i institucioneve ndërkufitare" (CBIB+).

CBIB+, në konsultim me SO-të, hartoi pyetësorë të cilët u shpërndanë nga SO-të me mbështetjen e TFP-së tek institucionet në nivel vendor dhe qendror, tek OSHC-të dhe palët e tjera të interesit, për të mbështetur programin në analizat PESTLE dhe SWOT, si dhe ofroi treguesit për identifikimin e prioriteteve të përbashkëta për zonën ndërkufitare. 44 pyetësorë morën përgjigje, 33 nga palët e interesit në Shqipëri dhe 11 në Kosovë, nga të cilët 23 ishin institucione publike dhe 21 ente ligjore.

Për më tepër, gjatë shtatorit të vitit 2020, Struktura Operuese e Shqipërisë organizoi 6 takime tematike me përfaqësues të tetë organizatave vendore në Shqipëri (me 50 pjesëmarrës në total) për t'u konsultuar me njësitë e qeverisjes vendore mbi nevojat dhe prioritetet, si dhe mbi kapacitetin e përfituesve të mundshëm në rajonin e kufirit.

Në takimet e organizuara në Shqipëri dhe Kosovë përkatësisht në 9 dhe 11 nëntor 2020 morën pjesë përfaqësues të këshillave rajonale, prefekturave, bashkive dhe OSHC-ve (32 pjesëmarrës nga Shqipëria dhe 15 nga Kosova) për të dhënë kontributin dhe komentet e tyre me vlerë. Synimi i takimeve ishte informimi i palëve përkatëse të interesit rreth gjetjeve të pyetësorit, analizës SWOT dhe draft dokumentin e përgatitur të programit.

Me mbështetjen e ekspertit dhe projektit CBIB+3, SO-të punuan mbi draftin e dytë gjatë muajit prill 2021 duke respektuar komentet e Komisionit Evropian mbi draftin e parë të dokumentit të programit. Një takim trajnues shtesë u organizua me përfaqësues të projekti PROMEL mbi logjikën e ndërhyrjes së programit. Komentet e Komisionit Evropian mbi draftin e dytë u dorëzuan në fillim të qershorit të vitit 2021, me afat për dorëzimin e draftit të tretë dokumentit të programit deri më 15 korrik 2021.

⁴ COM(2020) 641, 6.10.2020

⁵ SWD(2020) 223, 6.10.2020

Koha dhe Vendi	Aktivitetet dhe Qëllimi
22 prill 2020	Zyra e KKIPA-së mori dokumentin e Komisionit Evropian lidhur me IPA III dhe fillimin e procesit të programimit
6 maj 2020 Tiranë	Takim prezantues midis SO Shqipëri dhe CBIB+3 mbi procesin e programimit të IPA III BNK (hapat e nevojshme dhe drafti i planit të punës)
6 maj 2020	Takim prezantues midis SO Kosovë dhe CBIB+3 mbi procesin e programimit të IPA III BNK (hapat e nevojshme dhe drafti i planit të punës)
4 qershor 2020	Takim dypalësh për programimin e BNK-së IPA III në prani të CBIB+3 dhe Delegacionit të BE-së në Shqipëri
Korrik 2020	Ngritja e TFP-së
22 korrik 2020 Online	Takimi i parë i TFP-së- Prezantimi i Rregullave të Procedurave për TFP Përfituesit e programit dhe prioritetet e Programit IPA BNK 2014-2020, afatet kohore indikative për procesin e programimit.
10 gusht 2020	SPT Shqipëri-Kosovë ndau pyetësorët me palët përkatëse të interesit të BNK-së.
1 shtator 2020	Mobilizimi i ekspertit të programimit për këtë program
3 -4 shtator dhe 10-11 shtator 2020	Takime teknike të organizuara nga SO Shqipëri me bashkitë e zonave përfituese (krahu i Shqipërisë) në kuadër të programimit IPA III 2021-2027.
21 shtator 2020 Tiranë	Takim prezantues me profesionistët e CBIB+3 për përgatitjen e programeve IPA III për BNK 2021-2027 Mali i Zi-Shqipëri dhe Shqipëri-Kosovë.
23 shtator 2020 Online	Takim me CBIB+3 dhe ekspertët e programimit mbi programimin e IPA III BNK 2021-2027.
02 tetor 2020	Përgjigjet e agreguara nga pyetësorët e plotësuar iu përcollën ekspertit të programimit për përpunim dhe analizë të mëtejshme.
7 tetor 2020 Tiranë	Takim koordinimi midis DBE Shqipëri, SO-ve dhe ekspertëve të CBIB+; Situata aktuale për programin IPA III BNK, dakordësia mbi afatet kohore të programimit.
9 tetor 2020 Online	Trajnim i mbajtur nga CBIB+ mbi zhvillimin dhe formulimin e strategjisë IPA III BNK për anëtarët shqiptarë të TFP-së, SO Shqipëri, ekspertin SPT dhe ekspertin e programimit për programin Shqipëri-Kosovë.
19 tetor 2020 Online	Takim koordinimi mbi ecurinë e procesit të programimit me pjesëmarrjen e DBE Shqipëri, CBIB+ dhe ekspertit të programimit Shqipëri-Kosovë
22 tetor 2020 Online	Takimi i dytë i TFP-së Shqipëri-Kosovë IPA III për BNK 2021-2027 Prezantim i prioriteve dhe analiza e pyetësorëve.
9 dhe 11 nëntor 2020, Online	Takim Pune konsultimi me palët vendore të interesit – Prezantim i Prioriteve dhe Analizave të Zonës së Programit midis Shqipërisë dhe Kosovës IPA III BNK 2021-2027".

12 nëntor 2020 Online	Takimi i tretë i TFP-së – Prezantimi i Prioriteteve të sugjeruara dhe Analizave të Zonës përfituese të Programit nën IPA III 2021-2027.
26 nëntor 2020 Online	Takimi i katërt i TFP-së - Prezantimi i draft strategjisë.
Koha dhe Vendi	Aktivitetet dhe Qëllimi
07 dhjetor 2020	Procedurë me shkrim për miratimin e anëtarëve të TFP-së së Draft Strategjisë të Programit IPA - Programi i BNK-së Shqipëri-Kosovë 2021-2027.
15 dhjetor 2020 Online	Dorëzimi i draftit të parë të dokumentit të programit te Komisioni.
16 mars 2021 Online	Takim koordinimi midis DBE Shqipëri, SO-ve dhe ekspertëve të CBIB+ mbi komentet e Komisionit për draftin e parë të dokumentit të programit.
16 mars 2021	Eksperti i programit nënshkruan një kontratë të re me SO Shqipëri për mbështetjen në zhvillimin e versionit të dytë të dokumentit të programit Shqipëri-Kosovë.
17 mars 2021 Online	Takim trajnues për logjikën e ndërhyrjes së programit IPA III BNK Shqipëri-Kosovë
17 mars 2021	Dorëzimi i komenteve zyrtare nga Komisioni Evropian mbi draftin e parë të dokumentit të programit
14 prill 2021	Takim koordinimi midis SO-ve mbi versionin e draftit të dytë të dokumentit të programit.
15 prill 2021	Konsultim publik
22 prill 2021	Takimi i pestë i TFP-së - Diskutime dhe miratim i draftit të dytë të dokumentit të programit.
30 prill 2021	Dorëzimi i draftit të dytë të dokumentit të programit te Komisioni.
7 qershor 2021	Marrja e komenteve për draftin e dytë nga Komisioni Evropian (jozyrtare)
11 qershor 2021	Takim dypalësh koordinues midis SO-ve mbi përgatitjen e versionit të draftit të tretë të dokumentit të programit
23 qershor 2021	Takimi i gjashtë i TFP-së - Diskutime dhe miratim i versionit të draftit të tretë të dokumentit të programit
16 korrik 2021	Dorëzimi i draftit të tretë të dokumentit të programit te Komisioni.

2. ZONA E PROGRAMIT

2.1. Analiza e situatës

Zona e programit ndërkufitar për Programin Ndërkufitar IPA ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës mbulon një territor prej 8,335 km² me një popullsi që arrin në rreth 936.029 banorë. Gjatësia e vijës kufitare është 114 km⁶. Zona e programit është e njëjta zonë që mbështetet nga BNK IPA II Shqipëri-Kosovë 2014-2020.

Figura 1: Harta e Zonës së Programit ¹

Në **Shqipëri**, zonat përfituese mbulojnë 3 994 km² që përfshijnë 2 qarqe dhe 6 bashki. Dy qarqet e Shqipërisë⁷ janë:

- Qarku i **Kukësit** ku përfshihen bashkitë Kukës, Has dhe Tropojë; dhe
- Qarku i **Lezhës**, ku përfshihen bashkitë Lezhë, Mirditë dhe Kurbin.

Në **Kosovë**, zona përfituese mbulon 4 341 km² dhe përfshin këto rajone ekonomike:

- **Rajoni Ekonomik Jugor** përbëhet nga 6 bashkitë: Prizren, Dragash, Rahovec, Suharekë, Malishevë dhe Mamusha.
- **Rajoni Ekonomik Perëndimor** përbëhet nga 6 bashkitë: Pejë, Deçan, Gjakovë, Istog, Klinë dhe Junik.

Shqipëria ka miratuar klasifikimet e Nomenklaturës së Njësive Territoriale për Statistikat (NUTS), ndërsa Kosova nuk i ka futur ende zyrtarisht ato⁸. Si rrjedhojë, në Kosovë zonat përfituese bazohen në përkufizimin e "rajonit ekonomik".

Në të gjithë zonën e programit popullsia është kryesisht rurale. Në rajonet përfituese të Kosovës, 65.9% e popullsisë është rurale, ndërsa në Shqipëri popullsia rurale arrin 53.8%.

Reformat e Politikave dhe Procesi i Integrimit në BE

Shqipëria dhe Kosova aspirojnë të bëhen anëtare të Bashkimit Evropian dhe janë të zotuar në procesin e integrimit në BE. BE nënvizon një sërë sfidash kyçe me të cilat mund të përballen Shqipëria dhe Kosova në rrugëtimin e tyre për integrimin në BE, të tilla si: në rastin e **Shqipërisë**, vendi duhet të miratojë reformën zgjedhore në përputhje të plotë me rekomandimet e ODHIR-it, duke garantuar financim transparent të partive politike dhe fushatave elektorale, të sigurojë zbatimin e vazhduar të reformës në drejtësi, përfshirë këtu funksionimin e Gjykatës Kushtetuese

⁶ Agjencia e Statistikave të Kosovës: Kosova, shifra të 2012

⁷ Censuri i Popullsisë dhe Banesave 2011, INSTAT, Shqipëri

⁸ Nomenklatura e Njësive Territoriale për Statistikat

dhe Gjykatës së Lartë duke marrë në konsideratë ekspertizën përkatëse ndërkombëtare ku përfshihen opinionet e Komisionit të Venecias, dhe finalizimin e ngritjes së strukturave të posaçme kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar. Shqipëria duhet të forcojë edhe më shumë luftën kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar, përfshirë këtu edhe përmes bashkëpunimit me Vendet Anëtare të BE-së dhe përmes planit të veprimit për të adresuar rekomandimet e Task Forcës së Veprimit Financiar (FATF). Prioritete të rëndësishme vazhdojnë të jenë adresimi i fenomenit të kërkesave të pabazuara për azil dhe garantimi i riatdhesimit, dhe ndryshimi i ligjit për median në përputhje me rekomandimet e Komisionit të Venecias. Në rastin e **Kosovës**, autoritetet duhet të punojnë dyfish për të avancuar në rrugëtimin evropian përmes zbatimit të Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit. Të dy vendet përfituese duhet të adresojnë problematikat përkatëse që lidhen me qeverisjen ekonomike dhe konkurrueshmërinë, të rrisin cilësinë e arsimit dhe kujdesit shëndetësor, dhe të përpiqen më shumë në zbatimin e mbrojtjes mjedisore. Programi i BNK-së pritet të nxisë marrëdhëniet e mira fqinjësore midis përfituesve dhe të përmirësojë zhvillimin e qëndrueshëm socio-ekonomik të zonës së programit, duke kontribuar kështu në integrimin e vendeve përfituese në BE.

Ekonomia

Shqipëria ka arritur të ruajë norma pozitive të rritjes mesatarisht në 3.4 % gjatë periudhës 2015-2018 dhe të ulë nivelin e papunësisë në nivele historike në 11.4 % në 2019. Megjithatë, kjo rritje ngadalësoi në 2.2% në vitin 2019 për shkak të thatësisë që ndikoi në prodhimin e hidrocentralit dhe tërmetit që goditi Shqipërinë në fund të nëntorit të vitit 2019. PBB-ja shqiptare u tkurr me 6.1 %⁹ në 2020 për shkak të pandemisë Covid-19, ndërsa të ardhurat buxhetore ranë me 7,8 % (232 milionë Euro) në 2020. Shqipëria alokoi shumën e 360 milionë Euro¹⁰ për t'i bërë ballë efekteve të shumta të pandemisë Covid-19 në ekonomi si mbështetje për qytetarët dhe në formën e garancisë sovraane për të lehtësuar aksesin në kredi për bizneset e prekura nga masat kundër Covid-19. Sektorët më të prekur nga pandemia ishin tregtia, transporti dhe shërbimet e hotelerisë, por efektet negative ngadalësuan pas investimeve të mëdha të bëra në tremujorin e fundit të vitit 2020 me projektet e rindërtimit si pasojë e tërmetit të vitit 2019¹¹. Për zbutjen e efekteve të Covid-19, Shqipëria mori nga programi IPA 2014-2020 shumën prej 50.65 milionë Euro në formën e asistencës dypalëshe për të mbuluar nevojat urgjente shëndetësore dhe rikuperimin ekonomik dhe social nga paketa rajonale e aktivizimit ekonomik prej 455 milionë Euro. Përveç kësaj, Komisioni miratoi 180 milionë Euro për Asistencën Makro-Financiare për Shqipërinë, ndërsa Banka Evropiane e Investimeve ofron 1.7 miliardë Euro për rajonin. Në dhjetor të vitit 2020, Komisioni miratoi një paketë prej 70 milionë Euro për të ndihmuar në financimin e aksesit të partnerëve të Ballkanit Perëndimor në vaksinat kundër Covid-19. Në shkurt të vitit 2021, Komisioni prezantoi një projekt së bashku me OBSH-në prej 7 milionë Euro në mbështetje të gatishmërisë për përpjekjet e vaksinimit dhe sistemet shëndetësore të ripërtëritshme për vendet e Ballkanit Perëndimor. Autoritetet presin një rikthim prej 5.5% të rritjes së PBB-së në 2021, ndërkohë që të ardhurat buxhetore parashikohen të jenë 15% më të larta krahasuar me vitin e kaluar.

Ekonomia e **Kosovës** ka ruajtur norma të qëndrueshme rritjeje në një mesatare prej 4.1% gjatë periudhës 2015-2018. Për shkak të pandemisë Covid-19, rritja e PBB-së së Kosovës në vitin 2020 raportohet të jetë tkurrur me 6 %, me rënien e të ardhurave buxhetore me 9% në fund të vitit 2020¹². Kosova ka alokuar 570 milionë Euro për përpjekjet për rikuperimin ekonomik në vitin 2020, dhe në dhjetor 2020 janë alokuar 200 milionë Euro shtesë për të mbështetur sektorin privat¹³. Për të ndihmuar **Kosovën** t'i bëjë ballë efekteve negative të Covid-19, BE-ja ka ofruar 68 milionë Euro në formën e asistencës dypalëshe për të mbuluar nevojat urgjente shëndetësore dhe rimëkëmbjen ekonomike dhe sociale nga IPA 2014-2020 (paketa rajonale e riaktivizimit

⁹ Buxheti Vjetor i Shqipërisë 2021

¹⁰ BERZH Përgjigje ndaj Krizës së Koronavirusit. Përditësim për Shqipërinë (13/11/20)

¹¹ OECD, <https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Albania.pdf>

¹² IMF <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/02/17/Republic-of-Kosovo-2020-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-50104>

¹³ OECD, <https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Kosovo.pdf>

ekonomik). Gjithashtu, BE-ja ka miratuar 100 milionë Euro paketën e Asistencës Makro-Financiare për Kosovën.

Në vitin 2021¹⁴ pritet një normë rritjeje e PBB-së prej 4.5% që i atribuohet kryesisht konsumit dhe investimeve.

Të dy vendet përfituese janë anëtare të CEFTA-s, por integrimi i tregtisë me vendet e tjera të CEFTA-s është në nivele të ndryshme. Për Shqipërinë, ajo përfaqëson një fraksion të tregtisë ndërkombëtare (17% të eksporteve dhe 7% të importeve); ndërsa për Kosovën, ajo zë 48,2% të eksporteve dhe 12.3% të importeve. Tregtia midis vendeve përfituese duket të ketë peshë të njëjtë. Në Shqipëri, tregtia me Kosovën zë 10% të totalit, ndërsa në Kosovë ajo zë 11% të volumit total të tregtisë.

Sektori privat

Operatorët ekonomikë në zonën e programit janë shumë të fragmentuar dhe të vegjël në madhësi, gjë që pasqyron strukturën e ndërmarrjeve në nivelin e vendit përfitues dhe tregon se biznesi është më së shumti familjar dhe mbizotëron vetëpunësimi. Struktura e ndërmarrjeve dominohet nga ndërmarrje shumë të vogla, që punësojnë 1-4 persona, të cilat përbëjnë pothuajse 90% të totalit të ndërmarrjeve në zonat përfituese. BE-ja mbështeti masa¹⁵ për përmirësimin e performancës së sektorit privat në Shqipëri dhe Kosovë, në vazhdimësi dhe të planifikuara për të ardhmen, duke u fokusuar në mbështetjen për novacionin, start-up-et, rritjen e gjelbër dhe ekonominë cirkulare.

Infrastruktura

Rrugët - Kosova dhe Shqipëria janë pjesë e rrjetit SEETO¹⁶, me autostradën 7 (314 km) që kalon te të dyja vendet përfituese¹⁷. Të dyja vendet mbështeten shumë në transportin rrugor. Rruga Durrës-Prishtinë që përshkon zonën ka rritur transportin përtej kufirit dhe ka ulur ndjeshëm kohën e lëvizjes midis qyteteve të ndryshme. **Hekurudhat** - Nuk ka lidhje hekurudhore midis Shqipërisë dhe Kosovës. Për shkak të mungesës së investimeve, infrastruktura hekurudhore në zonën e programit është shumë e varfër, mungojnë terminalet e mirëzhvilluar, shinat dhe linjat. **Energjia** - Zona e programit është gjeneratori më i madh i energjisë në të dy përfituesit. Linja e interkonjeksionit 400 kW midis Shqipërisë dhe Kosovës është në funksion që prej dhjetorit të vitit 2020, sipas marrëveshjes ENSTO.

Mjedisit dhe natyra

Zona e programit ofron klimë dhe biodiversitet të pasur që përfshin një peizazh nga malet, kodrat, lumenjtë dhe liqenet. Ndryshimet demografike si në Shqipëri ashtu edhe në Kosovë, të shoqëruara me ndryshimet sociale dhe ekonomike të viteve të fundit, kanë rritur presionin për mbrojtjen dhe ruajtjen e mjedisit dhe biodiversitetit në zonën e programit. Pyjet janë dëmtuar për shkak të prerjeve abuzive dhe mbikullotjes. Zbatimi i standardeve të mbrojtjes së mjedisit mbetet një prioritet për të siguruar zhvillimin e duhur urban, shtrirjen e turizmit dhe mbrojtjen e shëndetit, në funksion të rritjes së presionit për zhvillim të parregulluar. Të dy përfituesit janë të ekspozuar ndaj fatkeqësive të ndryshme të mundshme natyrore, si temperaturat ekstreme, ndotjet nga mbetjet urbane, që paraqet një mundësi për bashkëpunim në fushën e fatkeqësive natyrore dhe menaxhimit të fatkeqësive të tjera. Disa ndërhyrje¹⁸ janë në proces dhe të tjera janë planifikuar

¹⁴ IMF <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/02/17/Republic-of-Kosovo-2020-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-50104>

¹⁵ EU4 Inovacioni II në Shqipëri-IPA 2021-2024; BE për ekonominë cirkulare dhe rritjen e gjelbër në Shqipëri IPA 2021-2024; Mbështetja e BE-së për start-up-et në Kosovë IPA 2018; EU4 Inovacioni në Kosovë IPA 2020; Rimëkëmbja e bizneseve të vogla të EU4 pas krizës Covid 19 IPA 2020; dhe BE për tregtinë dhe tregun e brendshëm IPA 2021 në Kosovë.

¹⁶ Observatori i Transportit i Evropës Juglindore.

¹⁷ Drejtimitet e rrugës 7 përfshijnë: Lezhë (Shqipëri) - Prishtinë (Kosovë) - Doljevac (Serbi).

¹⁸ BE për një mjedis më të pastër në Shqipëri IPA 2018; Mbështetjet për mbrojtjen e natyrës së pazëvendësueshme në Shqipëri IPA 2021 -24; Mbështetja e BE-së për menaxhimin e mbetjeve në Kosovë - IPA 2018; EU4 Mjedis, Veprim për Klimën dhe Energji IPA 2020 në Kosovë; dhe EU4 Mjedisit nën IPA 2021 në Kosovë

për të ardhmen në Shqipëri dhe Kosovë në përputhje me prioritetet e Axhendës së Gjellbër për Ballkanin Perëndimor.

Bujqësia

Pavarësisht se ka burime të bollshme ujore dhe një kërkesë të lartë për produktet bujqësore, zona e programit shfaq kapacitete të kufizuara ekzistuese për zhvillimin bujqësor. Infrastruktura rrugore ka pasur zhvillime madhore në zonën e programit, duke përmirësuar në nivel të konsiderueshëm aksesin në tregje. Megjithatë, një qasje e integruar që synon promovimin e bujqësisë, turizmit dhe aktivitetit ekonomik në një paketë të vetme mund të ndiqet për të zhvilluar bujqësinë në zonën e programit, veçanërisht duke marrë në konsideratë përmasat e papërfillshme të fermave. Modernizimi i bujqësisë, përmirësimi i proceseve të prodhimit dhe zbatimi i standardeve të BE-së për sigurinë ushqimore, rritja e prodhimit bujqësor tradicional dhe mbështetja e bashkëpunimit midis prodhuesve janë sfida për t'u përballuar në zonën e programit dhe që mund të mbështeten nga nismat ndërkufitare. Këto janë masat e planifikuara¹⁹ për të ardhmen për të rritur konkurrueshmërinë në sektorin bujqësor të zonës së programit.

Turizmi

Turizmi ka dhënë një kontribut të rëndësishëm në zhvillimin e zonës së programit, por pavarësisht kësaj ai vazhdon të mbetet një potencial i madh i pashfrytëzuar. Zhblllokimi i këtij potenciali do të gjenerojë një stimul të konsiderueshëm në rritjen ekonomike në të dy anët e kufirit. Zona e programit ofron një larmi të karakteristikave vendore që janë të përshtatshme për aktivitete turistike, si: natyra e bukur dhe peizazhet mbresëlënëse, folklori tradicional dhe disa vende kulturore dhe historike me famë botërore. Malet, parqet kombëtare, zonat e mbrojtura dhe pyjet janë të njohura për bukurinë dhe egërsinë e tyre dhe mund të jenë me interes të madh për turistët dhe të ofrojnë mundësinë për të organizuar sporte dimërore dhe në natyrë. Vija bregdetare, liqenet dhe lumenjtë e shumtë ofrojnë një mundësi të shkëlqyer për turizmin e resorteve dhe të aventurës. Ekzistojnë disa masa²⁰ që promovojnë përmirësimin ekonomik, social dhe territorial duke mbështetur zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm, me një fokus në trashëgiminë kulturore.

Tregu i punës

Situata në tregun e punës paraqet një pasqyrë të qartë të pabarazive të rajonit. Shkalla e punësimit në Shqipëri është 60.2%. Punësimi në sektori publik në Shqipëri zë 15.9% të totalit të të punësuarve, ndërsa në sektorin privat janë të punësuar 84.1% nga totali i të punësuarve²¹. Shërbimet dhe bujqësia zënë përqindjen më të lartë të punësimit përkatësisht me 43.5% dhe 36.4 % të punësimit total. Shkalla e papunësisë së raportuar në vitin 2020 është 11.8%, pak më e lartë se ajo e raportuar për vitin 2019 në 11.5%. Punësimi në qarkun e Lezhës zë 3.8 % të numrit total të të punësuarve në Shqipëri, ose 48,108 persona, teksa regjistron një normë papunësie prej 19,2 %, shumë mbi mesataren kombëtare. Lezha zë vendin e dytë më të lartë të papunësisë në Shqipëri. Numri i të punësuarve në qarkun e Kukësit raportohet në 32.916 ose 2,6 % e totalit të të punësuarve në Shqipëri; shkalla e papunësisë e raportuar për qarkun e Kukësit është 7.5 %, nën mesataren e vendit²².

Situata e tregut të punës²³ në Kosovë paraqet një shkallë të punësimit prej 30,1 %. Rreth 70 % e të punësuarve i përkasin sektorit të shërbimeve dhe rreth 14,3 % sektorit të industrisë.²⁴ Rreth 30.8 % e të punësuarve janë në sektorin publik dhe 69.2 % në sektorin privat²⁵. Shkalla e papunësisë në Kosovë mbetet mjaft e lartë, në 24,6 %, sidomos te të rinjtë që për tremujorin e tretë të vitit 2020 shënon shifrën e 46,9 % për grupmoshën 15-24 vjeç. Të dy rajonet kanë një

¹⁹ EU4 Bujqësia dhe Zhvillimi Rural, IPA 2021 në Kosovë

²⁰ IPA 2018 BE për Zhvillimin Ekonomik - Zhvillim i drejtuar nga turizmi me fokus në trashëgiminë kulturore

²¹ Raporti i Progresit për Shqipërinë, 2020, BE

²² Statistikat Vjetore Rajonale, 2019

²³ Statistikë Raporti Vjetor 2019, Kosova.

²⁴ Raporti i Progresit për Kosovën, 2020, BE

²⁵ Raporti i Progresit për Kosovën, 2020, BE

mungesë e të dhënave për papunësinë, gjë që krijon mospërputhje mes numrit të të papunëve dhe vendeve të lira të punës.

Masa të vazhdueshme²⁶ adresojnë punësueshmërinë e të rinjve, grave dhe burrave, si dhe janë të planifikuara për të ardhmen në nivel dypalësh në Shqipëri dhe Kosovë.

Varfëria dhe pabarazitë gjinore

Ekonomia e Shqipërisë ka pësuar goditje të forta kohët e fundit, duke filluar me tërmetin e nëntorit të vitit 2019, dhe më pas Covid-19 në vitin 2020. Pavarësisht masave të marra nga autoritetet për adresimin e këtyre dy krizave, varfëria pritet të rritet me 5 pikë përqindje në 2020 për të arritur në një normë 41.5% të njerëzve që jetojnë me 5.5\$/dita, krahasuar kjo me 35.6% në vitin 2019, ose 36.7 % në 2018²⁷. Shumë familje varen nga remitancat dhe pagesat sociale. Në mënyrë të ngjashme, pavarësisht përgjigjes së Qeverisë së **Kosovës** ndaj pandemisë Covid-19, punësimit pritet të ketë ulje dhe varfëria të rritet në 2020, dhe rekuperimi do të jetë me hapa të ngadaltë në 2021. Masat për mbrojtjen e vendeve të punës dhe të të ardhurave nuk arritën të frenonin një rritje të varfërisë – numri i njerëzve që jetojnë me 5,5 dollarë në ditë, pritet të rritet me 5 pikë përqindje në vitin 2020. Niveli i varfërisë pritet të jetë 22.9% në vitin 2020 kundrejt 17.9% të regjistruar në vitin 2019, ose 19.7% në vitin 2018.

Shqipëria dhe Kosova shfaqin pabarazi gjinore veçanërisht për sa i përket pjesëmarrjes në tregun e punës dhe aksesit në mundësitë ekonomike.

Masa të ndryshme²⁸ janë në zbatim e sipër dhe gjithashtu janë të planifikuara për të ardhmen në nivel dypalësh në mbështetje të grupeve të varfra dhe vulnerabël për një shoqëri më gjithëpërfshirëse.

Arsimi

Sistemi arsimor ka nevojë të orientohet drejt kërkesave të tregut në mënyrë që të kontribuojë në rritjen e konkurrueshmërisë në treg dhe përmirësimin e jetës së qytetarëve. Në të gjithë zonën e programit gjenden 517 shkolla për 111.478 nxënës që ndjekin **arsimin fillor**²⁹. Nga ky total, 138 shkolla janë në zonën e Shqipërisë dhe 379 shkolla në zonën e Kosovës. Në zonën e programit ndodhen 91 shkolla të **arsimit të mesëm**, nga të cilat 40 në zonën e Shqipërisë dhe 51 në Kosovë. Në Lezhë ndodhet një **shkollë profesionale** me 1053 nxënës. Në Pejë dhe Gjakovë ndodhen 8 qendra të trajnimit profesional. **Tre institucione të arsimit të lartë** ndodhen të gjitha në krahun e Kosovës në Pejë, Gjakovë dhe Prizren. Kërkesat kryesore kyçe përfshijnë një lidhje më të mirë midis kurrikulës arsimore me nevojat e tregut, zhvillimin e duhur të kornizës së kualifikimeve dhe ndër të tjera, krijimin e lidhjeve më të mira me ndërmarrjet për praktikant studentore. Kërkimi dhe Zhvillimi ka nevojë për më shumë shpenzime për të mbështetur zhvillimin socio-ekonomik në fushën e programit. Në zonën e programit janë marrë masa³⁰ për të mbështetur zhvillimin e një sistemi arsimor dhe trajnues me bazë cilësore, gjithëpërfshirëse dhe të përgjegjshme.

Shëndetësia

Në **Shqipëri**, kujdesi shëndetësor parësor ofrohet në nivel bashkie, ndërsa kujdesi shëndetësor dytësor është i vendosur kryesisht në qendrat më të mëdha urbane të zonës së programimit, si pjesë e rajonalizimit të shërbimeve shëndetësore spitalore. Sistemi i kujdesit shëndetësor në **Kosovë** ofron mbrojtje shëndetësore në tre nivele: Parësor, Sekondar dhe Terciar. Kujdesi shëndetësor parësor në nivel bashkie përballet me vështirësi si pasojë e infrastrukturës së dobët, mungesës së investimeve dhe burimeve të kufizuara buxhetore. Në të gjithë zonën e programit, sistemi i kujdesit shëndetësor përballet me nevojën për t'u përgjigjur në mënyrën më efikase dhe

²⁶ IPA 2019 BE për Përfshirjen Sociale në Shqipëri; EU4 Punësimi dhe Arsimi IPA 2020 në Kosovë

²⁷ Raporti i Rregullit Ekonomik ECA, Banka Botërore, Vjeshtë 2020

²⁸ BE për Përfshirje Sociale – IPA 2019 në Shqipëri; EU4 Mbrojtja sociale në vijim të krizës COVID-19, IPA 2020 në Kosovë; BE për Zhvillimin gjithëpërfshirës socio-ekonomik IPA 2022, në Kosovë

²⁹ Statistikat për Arsimin në Kosovë 2019-2020; Statistikat Vjetore Rajonale 2019

³⁰ BE për Arsimin IPA 2018, në Kosovë

efektive, të krahasueshme me vendet e tjera evropiane dhe standardet e BE-së.

Kultura

Trashëgimia historike dhe kulturore është një nga pasuritë më të rëndësishme të zonës së programit. Popullsitë e dy anëve të zonës së programit kanë lidhje shumë të forta, rrënjë të thella e të përbashkëta shekullore dhe marrëdhënie të forta njerëzore, kulturore dhe tregtare. Evente të shumta kulturore dhe festivale janë organizuar, dhe ka tradita të shumëllojshme të kulinarisë dhe zejtarisë që mund të luajnë një rol të rëndësishëm në promovimin e turizmit, që kanë filluar të shfrytëzohen por mund të përfitojë nga disa aktivitete më të fokusuara. Shkëmbimet kulturore paraqesin një mundësi shumë të mirë për t'i dhënë një shtysë zbatimit të bashkëpunimit ndërkufitar. Shqipëria dhe Kosova marrin pjesë në Programin Evropa Krijuese, por ato mund të përfitojnë më shumë nga programi për BNK-në duke integruar veprime që nxisin promovimin e trashëgimisë kulturore në një turizëm të qëndrueshëm, dhe menaxhim të përmirësuar të burimeve natyrore.

Shoqëria Civile

Sektori i OSHC-së në **Shqipëri** vazhdon të përqendrohet në kryeqytet dhe qytetet e mëdha. Shoqëria civile nuk është shumë e pranishme në zonat rurale dhe të largëta dhe kapaciteti përthithës që ka është i kufizuar. Aktivitetet kryesore të OSHC-ve janë mbrojtja dhe kërkime/hulumtime në fushën e promovimit të të drejtave të njeriut, mbrojtjen dhe të drejtat e fëmijëve, demokracisë dhe mirëqeverisjes, si dhe mendimin e politikave dhe zhvillimin ekonomik. Në zonën e programit, OSHC-të punojnë kryesisht në fushat sociale me grupet vulnerabël, promovimin e mjedisit, kulturës dhe turizmit. Monitorimi i qeverive vendore në **Kosovë** vazhdon të shfaqë një trend pozitiv ku shoqëritë civile marrin mbështetje aktive nga organizatat ndërkombëtare si në Prizren, Pejë, dhe evidentohet bashkëpunim pozitiv midis shoqërisë civile dhe qeverisjes vendore.

Mësimet e nxjerra nga programi BNK IPA 2007-2013: pjesëmarrje e ulët e njësive qeveritare si përfituese të projekteve kryesisht për shkak të kapaciteteve të munguara në përgatitjen e propozimeve, mungesa e gatishmërisë për të bashkëpunuar me OJF-të dhe në disa raste, mungesa e bashkëfinancimit dhe aksesit më i lehtë në burimet e financimit kombëtar. Për ta adresuar këtë dobësi nën programin IPA II, Strukturat Operuese kanë parashikuar që autoritetet vendore të jenë pjesë e projektpropozimeve si kërkesë e detyrueshme për punën e projektit. Si rrjedhojë, bashkitë e përfshira po rrisin kapacitetet e tyre jo vetëm në shkrimin e projektpropozimeve, por edhe në zbatim. Megjithatë, kjo nuk do të ishte e mundur pa mbështetjen e OJF-ve që kanë më shumë përvojë. Për këtë arsye, nën Programin IPA III parashikohet një komponent për rritjen e kapaciteteve të institucioneve vendore në të ardhmen.

2.2. Gjetjet kryesore

Zona e programit është e ndryshme, por ka disa tipare të përbashkëta në lidhje me natyrën, pozitën gjeografike, tendencat demografike, ekonominë, kapitalin njerëzor etj., që mund të gjenerojnë sinergji dhe të jenë një mundësi e mirë për zhvillimin dhe zbatimin e nismave të BNK-së. Më poshtë renditen gjetjet kryesore të përmbledhura për zonën e programit:

Karakteristikat ekonomike të dy përfituesve tregojnë trende të ngjashme. Të dy përfituesit klasifikohen si ekonomi me të ardhura të ulëta-të mesme. Struktura e ekonomisë në zonën e programit është më shumë e ngjashme se sa përplotësuese. Rajonet e Shqipërisë mbështeten në bujqësi, turizëm, shërbime, tregun e shitjeve me shumicë dhe pakicë. Rajonet e Kosovës karakterizohen nga një industri më e zhvilluar, megjithatë edhe ato mbështeten në bujqësi, shërbime, tregun e shitjeve me shumicë dhe pakicë. Bujqësia është njësoj e rëndësishme për të dy palët pasi popullsia rurale është e konsiderueshme. Duket qartazi që mundësitë për biznes do të ndikohen si pasojë e recesionit të shkaktuar nga pandemia Covid-10 dhe perspektivat e një rikuperimi të ngadaltë ekonomik, gjë që e bën edhe më të rëndësishme përfitimin nga programi i BNK-së. Sfidat kyçe që duhet të adresohen janë:

pabarazitë ekonomike rajonale, niveli i ulët i produktivitetit si pasojë e mungesës së njohurive teknologjike, dhe mospërputhja midis kërkesës së tregut për shërbime dhe produkte të cilësisë së lartë me aftësitë e papërshtatshme të punës që ndikojnë në konkurrueshmëri. Nevojë për përmirësime ka edhe në mjedisin e biznesit pasi tregtia në të dy anët e kufirit po has vështirësi si pasojë e pengesave të mëdha administrative, pavarësisht ekzistencës së marrëveshjeve dypalëshe dhe të qenit anëtar i CEFTA-s.

Papunësia mbetet në një shkallë shqetësuese për popullatën e zonës së programit, sidomos në anën e Kosovës me 24,6% krahasuar me 11.8% të raportuar në Shqipëri, ku papunësia rezulton të jetë e lartë për grupet me ndjeshmëri sociale si të rinjtë, popullsinë rurale dhe gratë. Niveli i papunësisë pritet të pësojë rritje të mëtejshme si pasojë e pandemisë Covid-19. Prania e lëvizjeve të forta migratore si rrjedhojë e pasigurisë së punësimit ka ndikuar në forcën punëtore dhe ka rezultuar në humbjen e punonjësve të aftë dhe të arsimuar. Shpopullimi i vazhdueshëm i disa rajoneve në favor të zonës qendrore, në mënyrë të veçantë për Shqipërinë, është një kërcënim real për zhvillimin e turizmit dhe në veçanti bujqësinë. Sfidat kryesore përfshijnë nevojën për përmirësimin e nivelit të arsimit profesional për t'iu përgjigjur më mirë nevojave të tregut të punës dhe për të rritur aftësitë dhe mundësitë e të rinjve për punësim.

Mbrojtja e mjedisit ka nevojë të merret seriozisht në konsideratë në planet e zhvillimit të zonës së programit të ardhshëm për të ruajtur mjedisin, luftuar ndryshimin klimatik dhe për t'i shndërruar burimet natyrore në burime ekonomike. Me zhvillimin e përgjithshëm të zonës së programit që mbështetet shumë në burimet natyrore, mbrojtja dhe ruajtja mjedisore janë vendimtare për zhvillimin e qëndrueshëm të zonës. Disa nga sfidat kryesore kanë të bëjnë me shfrytëzimin e pakontrolluar të burimeve natyrore në zonën e programit dhe nivelin e ulët të zbatimit të rregullave dhe standardeve të mjedisit për të siguruar një menaxhim më të mirë të zonave pyjore dhe të mbrojtura për të parandaluar degradimin e mjedisit. Një sfidë tjetër është edhe rritja e ndërgjegjësimit të palëve vendore të interesit për një përdorim më të mirë të burimeve natyrore. Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve, kontrolli i ndotjes, përdorim efikas i burimeve të energjisë dhe përmirësimi i menaxhimit të tokës janë ndër prioritetet kryesore për t'u trajtuar nga planet qeveritare dhe lokale të zhvillimit. Valorizimi i mëtejshëm i burimeve natyrore në funksion të zhvillimit ekonomik është një çështje kyçe për zhvillimin e zonës së programit, në të dy krahët e kufirit.

Konkurrueshmëria është në nivele të ulëta në të dy anët e kufirit. Duhet të nxitet një produktivitet më i lartë dhe investime të mëtejshme në njohuritë dhe përdorimin e teknologjive novatore. Një nevojë e vazhdueshme është heqja e pengesave dhe përmirësimi i kushteve për të bërë biznes dhe tërheqjen e IHD-ve. Industria e lehtë dhe industritë e përpunimit të ushqimit konsiderohen edhe si një potencial për rritjen e përshpejtuar ekonomike të zonës së programit, por cilësia, standardet, si edhe aksesit në treg mbeten një sfidë.

Fuqizimi i rrjeteve NMVM-ve dhe lidhjeve ekzistuese të shërbimeve në zonat kufitare është një potencial pak i shfrytëzuar. Më shumë se 97% e NMVM-ve janë me më pak se 4 punonjës, çka vështirëson aksesin e tyre në financim. Niveli i bashkëpunimit të biznesit përtej kufirit është minimal. Do të jetë e rëndësishme promovimi i *e-business* (biznesit online). Lidhur me zhvillimin e sektorit privat, duhet të krijohen sinergji të qarta brenda zonës së programit dhe duhet të mbështeten nga programi për BNK-në.

Zona e programit ka një potencial të lartë turizmi, por këto mundësi janë pak të shfrytëzuara. Turizmi në Shqipëri është më i zhvilluar dhe një destinacion më tërheqës nga aksesit që ka në rajonin e vijës bregdetare të Lezhës, por Kosova ka potencial të madh për zhvillimin e turizmit kulturor dhe historik. Shihet e nevojshme të zhvillohen lloje të ndryshme turizmi (kulinari e turizmit malor dhe agro-turizëm) në të gjithë zonën e programit; të rritet vizibiliteti i trashëgimisë së pasur historike dhe kulturore dhe veçantitë tradicionale, si dhe të rritet niveli i bashkëpunimit midis palëve të interesit në zonën e programit në fushën e zhvillimit të turizmit dhe ruajtjes së trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Duhet të merren

në konsideratë nismat BNK që synojnë të mundësojnë një ofertë të përbashkët turistike, me një emër më të mirë, të promovuar dhe ndërkombëtar. Sinergjitë e dukshme, që mund të gjejnë mbështetje potenciale nga programi i BNK-së, mund të krijohen në rajonet e Shqipërisë dhe Kosovës edhe në zonat më pak turistike që kanë karakteristika të përbashkëta lidhur me mjedisin, natyrën e egër dhe malet në të dy krahët e kufirit.

Zona ka një trashëgimi të pasur historike-kulturore-artistike që duhet të ruhet. Valorizimi i mëtejshëm i trashëgimisë historike dhe kulturore mund të kontribuojë në forcimin e identitetit të zonës. Trashëgimia kulturore është një pasuri për zhvillimin ekonomik të zonës së programit. Duke shfrytëzuar gjuhën e përbashkët dhe trashëgiminë kulturore, duhet të intensifikohet edhe më shumë bashkëpunimi mes institucioneve të kulturës.

Bujqësia ka një potencial të madh ekonomik, por të pashfrytëzuar, duke marrë në konsideratë që pjesa më e madhe e popullsisë në zonën e programit jeton në zona rurale. Në përgjithësi ekonomia rurale është e fragmentuar dhe njësitë e vogla bujqësore kanë vështirësi akses në treg. Agroindustria është më e zhvilluar në anën e kufirit të Kosovës. Përmirësimi i aksesit në treg dhe forcimi i sistemit të sigurisë ushqimore dhe organeve inspektuese do të jetë i rëndësishëm për rritjen e konkurrueshmërisë dhe emrit të sektorit bujqësor. Sfidë është përmirësimi i efikasitetit në bujqësi dhe pyje dhe zhvillimi i burimeve shtesë të të ardhurave nga mbrojtja e aseteve natyrore dhe turizmi.

Të dy krahët e zonës së programit mund të bëhen më tërheqëse për investorët e huaj, por duhet të përmirësohen kushtet e të bërit biznes si infrastruktura, aftësitë dhe dijet, njohuritë e punës dhe përdorimi i TIK-ut. Sektorë të mundshëm për tërheqjen e IHD-ve janë investimet në turizëm, energji të rinovueshme dhe bujqësi. Industria e lehtë dhe industritë e përpunimit të ushqimit konsiderohen si një potencial për rritjen e përsheptuar ekonomike të zonës së programit.

Infrastruktura është një shtysë e rëndësishme për zhvillimin ekonomik dhe social të zonës së programit. Zhvillimi i qëndrueshëm dhe përmirësimi i transportit dhe infrastrukturës publike mund të përfitojnë nga investime të mëtejshme në zonën e programit. Zhvillimi i infrastrukturës që lehtëson biznesin dhe përhapjen e rrjeteve dhe shërbimeve për të mbështetur zhvillimin e biznesit dhe inovacionit, mund të kontribuojë në një rritje të përgjithshme të pasurisë dhe ekonomisë në zonën e programit.

Përmirësimi i sistemit arsimor dhe infrastrukturës së shkollave vazhdon të mbetet një përparësi kryesore për zonën e programit, veçanërisht në zonat rurale. Prania e universiteteve të rëndësishme në zonën e programit është një aset për Programin e BNK-së. Mund të ndërmerren masa të përbashkëta të mëtejshme për të krijuar rrjetin e qendrave të trajnimit profesional, si dhe institucioneve të arsimit të lartë dhe agjencive kërkimore dhe organizatat. Avantazhet që vijnë nga gjuha e përbashkët duhet të shfrytëzohen edhe më tej në zhvillimin e kurrikulave arsimore që nxisin bashkëpunim dhe sinergji në zonën e programit.

Sektori shëndetësor ka një zhvillim të dobët dhe të pabarabartë. Shërbimet shëndetësore kanë nevojë për shumë përmirësime për sa i përket cilësisë dhe mbulimit, ku duhet t'i kushtohet një vëmendje më e madhe zonave rurale. Duke qenë se sistemi shëndetësor administrohet në nivel qendror, nën programet e BNK-së ndoshta nuk ka shumë hapësirë veprimi, por padyshim ka hapësirë për aktivitete të mundshme të përbashkëta për fushatat e mbrojtjes së shëndetit dhe për edukimin rreth shëndetit.

Nxitja dhe mbështetja për rrjetet rajonale të OSHC-ve do të ndihmojë në ruajtjen dhe përf forcimin e marrëdhënieve të komuniteteve në të dyja anët e kufirit.

Kërkimi dhe Zhvillimi dhe prezantimi i TIK-ut mbeten në nivele të papranueshme të ulëta. Investimet dhe aktivitetet mbështetëse qeveritare, rajonale ose vendore në fushën e kërkimit dhe zhvillimit janë ende të pamjaftueshme, edhe pse ka tre universitete në zonën e programit. Vihet re një mungesë bashkëpunimi midis institucioneve arsimore në të dy vendet përfituese, dhe fushat e kërkimit, zhvillimit dhe novacionit vazhdojnë të jenë të paeksploruara.

Qeveritë vendore dhe rajonale në përgjithësi janë të dobëta nga pikëpamja financiare dhe administrative, dhe nuk mund të nxisin zhvillimin lokal. Atyre u mungojnë aftësi menaxhuese, kontrolli financiar dhe buxheti, qasje demokratike në procesin e vendimmarrjes. Përthithja e fondeve të donatorëve është e ulët. Bashkëpunimi midis qeverisjeve vendore dhe rajonale të dy vendeve përfituese ka hapësira për përmirësim. Procesi i decentralizimit vazhdon në nivele të ndryshme.

3. STRATEGJIA E PROGRAMIT

3.1. Argumentimi – Arsytimi për strategjinë e përzgjedhur për fushat e ndërhyrjes

Programi Ndërkufitar midis Shqipërisë dhe Kosovës synon të forcojë marrëdhëniet e mira fqinjësore dhe të nxisë një zhvillim ekonomik gjithëpërfshirës nga pikëpamja mjedisore dhe sociale në zonën përfituese. Programi Ndërkufitar synon të promovojë bashkëpunimin ndërmjet autoriteteve kombëtare, rajonale dhe vendore, shoqatave, OJF-ve, dhe ndërmarrjeve që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në zonën përfituese, me qëllim krijimin e një rajoni të qëndrueshëm, bashkëpunues, dhe miqësor ndaj mjedisit që çon përpara potencialin e tij turistik. Krahas kësaj, Programi Ndërkufitar ka si qëllim të ndihmojë në krijimin dhe forcimin e kapaciteteve të institucioneve vendore dhe rajonale në zonën përfituese për të menaxhuar dhe për të përfituar nga programet e BE-së në të ardhmen.

Të dyja anët e zonës së programit janë në dijeni të faktit se Ballkani Perëndimor është një nga rajonet më të ndikuara nga ndryshimet klimatike³¹. Parashikohet që ndryshimet klimatike do të prekin sigurinë e shëndetit të njeriut, cilësinë e jetës dhe rritjen ekonomike. Zona e programit është shumë e pasur në burime mjedisore dhe biodiversitet. Përdorimi i tyre si burime ekonomike do të ndikojë drejtpërdrejt në zhvillimin e aktiviteteve turistike dhe NMVM-ve në zonën përfituese, do të rritë konkurrueshmërinë, si dhe do të përmirësojë mjedisin e biznesit. Ky hulumtim paraprak solli evidentimin e **Grupimit Tematik 2: Efikasitet i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve**, si një fushë kyçe ndërhyrjeje për periudhën 2021 – 2027, duke vënë theksin mbi mbrojtjen, ruajtjen dhe valorizimin e burimeve të pasura mjedisore të zonës së programit, në përputhje me shtyllat e Axfordës së Gjelbër për Ballkanin Perëndimor.

Zona përballlet me pabarazi rajonale, varfëri dhe papunësi: sfida të cilat nuk do të kapërcehen natyrshëm. Përkundrazi, pandemia e shkaktuar nga Covid-19 pritet t'i thellojë dhe t'i përkeqësojë këto problematika, pasi niveli i varfërisë dhe i papunësisë parashikohet të rritet, ndërsa ekonomia do të ngadalësojë në të dyja anët e kufirit. Potenciali ekonomik dhe mundësitë për biznes në zonën e programit duket se nuk shfrytëzohen mjaftueshëm. Nevojat për të forcuar aktivitetet ekonomike në zonën përfituese duke rritur konkurrueshmërinë dhe duke përmirësuar mjedisin e biznesit solli evidentimin e **Grupimit Tematik 4: Mjedis dhe konkurrueshmëri e përmirësuar e biznesit**, si një tjetër fushë kyçe ndërhyrjeje në kuadër të Programit Ndërkufitar. Forcimi dhe zhvillimi i mjedisit të biznesit do të sjellë përfitime të drejtpërdrejta për NMVM-të, dhe aktivitete të qëndrueshme turistike në zonën përfituese, duke shfrytëzuar plotësisht burimet e pasura mjedisore në të dyja anët e kufirit.

Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore njihen si potencial kyç për të nxitur ekonominë vendore në zonat e programit në Shqipëri dhe Kosovë. Aktivitetet ekonomike mund të përfitojnë shumë nga shfrytëzimi i shumë pikave tërheqëse kulturore dhe natyrore në zonën përfituese. Zbatimi i programeve aktuale BNK ka konfirmuar interesat e përbashkëta dhe format e bashkëpunimit kuptimplotë midis autoriteteve vendore, OJF-ve, shoqatave, dhe NMVM-ve.

Mbështetja e parashikuar për këto prioritetet tematike e plotëson tërësisht asistencën e mëparshme në kuadër të IPA I dhe IPA II BNK, si dhe politikën e BE-së në sektorët përkatës. Prioritetet Tematike janë përzgjedhur për të mobilizuar mbështetjen e Programit Ndërkufitar, me qëllim rritjen e konkurrueshmërisë dhe përmirësimin e mjedisit të biznesit për NMVM-të në drejtim të turizmit të qëndrueshëm dhe mbrojtjes së mjedisit në zonën përfituese të programit.

Prioritetet e përzgjedhura tematike të këtij programi janë në përputhje me disa shtylla të **Strategjisë së BE-së për Rajonin Adriatik dhe Jonian (EUSAIR)**, si: i) Turizmi i qëndrueshëm; ii) Cilësia e mjedisit; iii) Konektiviteti në rajon. Ky program është i lidhur me **Planin Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor**, i cili synon të shtyjë rimëkëmbjen afatgjatë, mbështetur nga tranzicioni i gjelbër dhe dixhital për të garantuar konkurrueshmëri të lartë dhe rritje ekonomike, krahas reformave të nevojshme për ta afruar Ballkanin Perëndimor me tregun e përbashkët të BE-së. Veç kësaj, prioritetet tematike janë bashkërenduar me objektivat e **Deklaratës së Tiranës për protokolle të përbashkëta rajonale për të mbështetur rimëkëmbjen dhe rritjen e qëndrueshme të turizmit në**

³¹ Këshilli për Bashkëpunim Rajonal, Studim për ndryshimet klimatike në rajonin e Ballkanit Perëndimor 2018

Ballkanin Perëndimor 6³², përkatësisht: i) pozicionimi i turizmit si sektor kyç strategjik për rimëkëmbjen ekonomike dhe zhvillimin e qëndrueshëm në rajon; ii) koordinimi i rihapjes dhe vazhdimi të veprimtarive në zinxhirin e furnizimit të udhëtimeve dhe turizmit; iii) lehtësimi i përvojave të sigurta dhe të qeta të vizitorëve për të nxitur rimëkëmbjen dhe rritjen e BP6; iv) zbatimi i protokolleve të bashkërenduara të shëndetit dhe higjienës për të koordinuar përpjekjet e sektorit dhe për të rritur besimin e vizitorëve; dhe v) koordinimin i promovimit dhe komunikimit për të krijuar besim te BP6 si një destinacion i përgjegjshëm, i besueshëm dhe i qëndrueshëm.

Në tabelën e mëposhtme paraqitet një përmbledhje e arsytimit për përzgjedhjen e prioriteteve tematike.

Tabela 3.1: Pasqyrë sintetike e arsytimit për përzgjedhjen e prioriteteve tematike

Prioritetet e përzgjedhura tematike	Arsyetime për përzgjedhjen
1 – PT 2: Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve	Zhvendosjet demografike në Shqipëri dhe Kosovë, së bashku me ndryshimet sociale dhe ekonomike të viteve të fundit, kanë ushtruar trysni mbi mjedisin dhe biodiversitetin nga deti te malet, kodrat, fushat, lumenjtë dhe liqenet, duke sfiduar kështu zhvillimin e qëndrueshëm në zonën e programit. Shpyllëzimi, ndotja, dhe degradimi i tokës janë probleme të shpeshta në zonën e programit. Ekziston rreziku i shpyllëzimit për shkak të prerjes së paligjshme të pyjeve, ndërsa kullotat kërcënohen nga mbikullotja. Ndotja industriale dhe mostrajtimi i mbetjeve shkaktojnë dëme mjedisore. Në secilin nga rajonet e zonës së programit ka venddepozitime, por nuk ka impiante trajtimi të ujërave të ndotura, ndaj ujërat sipërfaqësore pranë qyteteve të mëdha ndoten për shkak të ujërave të patrajuara. Edhe lumenjtë dhe liqenet rrezikojnë të ndoten nga përdorimi intensiv i pesticideve në bujqësi, në të dyja anët e zonës së programit. Zbatim i dobët i standardeve të mbrojtjes së mjedisit, me pasoja mbi zhvillimin e përshtatshëm urban, zgjerimin e turizmit, dhe mbrojtjen e shëndetit dhe për menaxhimin më të mirë të pyjeve dhe zonave të mbrojtura për të parandaluar degradimin mjedisor. Ekspozimi ndaj fatkeqësive të ndryshme, të mundshme natyrore në të dyja anët e zonës së programit, si: temperaturat ekstreme apo ndotja nga mbetjet urbane, përbën një mundësi bashkëpunimi në fushën e menaxhimit të fatkeqësive natyrore. Përpjekje të pakta të përbashkëta për menaxhimin dhe monitorimin e shfrytëzimit të pakontrolluar të burimeve natyrore në zonën e programit, me synim zbutjen e rreziqeve lidhur me ndryshimet klimatike. Ndërgjegjësim i ulët i palëve vendore të interesit rreth përdorimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore, dhe potencialit të lartë ekzistues në pyje dhe energji të rinovueshme, për të përdorur me efikasitet dhe ekuilibër burime të ndryshme prodhimi në të dyja anët e zonës së programit; si dhe përmbushja e kërkesave të eko-turizmit.

³² Palët nënshkruese të Deklaratës së Tiranës për protokolle të përbashkëta rajonale për të mbështetur rimëkëmbjen dhe rritjen e qëndrueshme të turizmit në Ballkanin Perëndimor 6, më 8 prill 2022, janë: Shqipëria, Bosnjë-Hercegovina, Kosova, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut, Serbia, dhe përfaqësues të Këshillit të Bashkëpunimit Rajonal (RCC) dhe Komisionit Evropian.

2 – PT 5: Nxitja e turizmit dhe trashëgimisë kulturore e natyrore	Pasuria e burimeve natyrore për zhvillimin e turizmit si forca shtytëse kryesore ekonomike për të rritur mundësitë për mirëqenien dhe përparimin e banorëve në zonën e programit. Zhvillim ende i ulët i produkteve dhe destinacioneve të qëndrueshme për turistët, si dhe i promovimit dhe marketimit. Sektori mund të lidhë një shumëllojshmëri aktorësh vendorë dhe rajonalë në të dyja vendet, si dhe mund të krijojë sinergji me sektorë të tjerë (ushqime vendase, punime druri dhe artizanale, shërbime të Teknologjisë së Informacionit, etj.). Ndërgjegjësim i ulët rreth rëndësisë së ruajtjes së biodiversitetit dhe gjeodiversitetit, dhe të mjedisit të shëndetshëm dhe të pastër si parakushte për zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm. Mungesë menaxhimi e zonave më të rëndësishme të mbrojtura natyrore, që mund të jenë me interes për zhvillimin e produkteve të turizmit të gjelbër. Mungesë e ofertave të përbashkëta turistike, që mund të rritin numrin e vizitorëve, qëndrimin në një vend më shumë se një ditë, si dhe mund të përmirësojnë sektorin e turizmit, punësimin dhe konkurrueshmërinë, duke integruar lloje të ndryshme turizmi, si ai kulturor apo gastronomik, me turizmin natyror, si dhe duke krijuar harta paketash turistike për të gjithë zonën e programit. Mungesë njohurish e popullatës rreth mundësive ekonomike në sektor. Pasiguria për shkak të pandemisë Covid-19, që mund të ndikojë ndjeshëm të vizitorët/turistët, sjell nevoja konkrete për metoda novatore që garantojnë sigurinë e vizitorëve. Mundësi zhvillimi në zona rurale dhe të thella, mund të krijohen çdo lloj turizmi që lidhet sportet malore (ski, ecje, pedalim, lundrim, etj.). Zona e programit është e pasur edhe në tradita të diversifikuara kuzhine dhe artizanati, çka mund të luajë një rol të rëndësishëm në promovimin dhe zhvillimin e mëtejshëm të turizmit. Popullatë relativisht e re dhe mundësi për angazhimin e sistemit arsimor në sipërmarrje turistike dhe për ofrimin e shërbimeve dhe produkteve cilësore dhe konkurruese. Mundësi për të krijuar produkte të integruara turistike duke përfshirë zonat liqenore (zonën e Kukësit) dhe ato malore.
--	---

Alokimi financiar i fondeve të programit do të zhvillohet si vijon:

Nxitja e turizmit dhe trashëgimisë kulturore e natyrore (PT5)	45%
Asistencë teknike	10%

Përafërsisht **45%** e fondeve të IPA III do të alokohen për prioritetin tematik 2: **Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve**. Pritet që prioriteti tematik 2: "Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve", të ketë ndikim mbi përmirësimin e mjedisit dhe natyrës, mbrojtjen nga fatkeqësitë natyrore, si dhe përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore. Krahas disa veprimeve që janë evidentuar tanimë, veprimtaritë do të kërkojnë investime në përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike dhe masat për menaxhimin e rrezikut, duke përfshirë, nëse është e mundur, edhe investime në pajisje dhe infrastrukturë të vogël.

Përafërsisht **45%** do të alokohen për Prioritetin Tematik 5: **Nxitja e turizmit dhe trashëgimisë kulturore dhe natyrore**, në sajë të potencialit të madh për mobilizimin e aktorëve vendorë në zonën e programit dhe interesit të lartë për këtë temë në bashkëpunimet e mëparshme në suazën e IPA BNK, për zhvillimin dhe promovimin e turizmit të qëndrueshëm në zonën ndërkufitare, duke mbështetur produkte/shërbime të reja dhe të përmirësuara, si dhe duke integruar më mirë trashëgiminë kulturore dhe natyrore në ofertën turistike.

Të dyja PT-të janë të një rëndësie madhore dhe përshtaten shumë mirë me zonën e Programit, sikundër është vënë në dukje nga institucionet dhe palët e interesit që morën pjesë në procesin e programimit. Nëpërmjet shpërndarjes së barabartë të fondeve, do të mundësohet zbatimi i veprimeve në të dy sektorët me një shkallë të përshtatshme financimi, duke garantuar sinergji me projektet e financuara nga programi IPA II. Tipologjia e veprimeve/aktiviteteve të parashikuara në këtë Dokument Programimi për të dyja PT-të dikton financim të ekuilibruar, çka do të mundësojë zbatim me ndikim të prekshëm në Mjedis dhe Turizëm.

Asistenca Teknike (AT) synon të garantojë menaxhimin e efektshëm, efikas dhe llogaridhënës të Programit Ndërkufitar. Alokimi financiar drejt këtij Prioriteti është 10% e buxhetit të Programit.

3.2. Përshkrimi i prioritetëve të programit

Kuadri i Programimit të IPA III përmban treguesit e mëposhtëm për objektivat strategjike të IPA III BNK, të cilat janë të përbashkëta për të gjitha programet IPA III BNK:

Tabela 3.2 Treguesit e Kuadrit të Programimit IPA III

Objektivat strategjike të IPA III për BNK	TREGUESI	Vlera e kufirit bazë ³³ (2021)	Synimi (2030)
<i>Pajtimi, krijimi i besimit dhe i marrëdhënieve të mira fqinjësore</i>	Numri i organizatave të shoqërisë civile që marrin pjesë në rrjetet/partneritetet e formuara ndërkufitare, të kategorizuara sipas llojit të organizatës (duke përmendur veçanërisht shoqatat e gruas)	360	550
	Numri i organizatave të përfshira drejtpërdrejt në zbatimin e projekteve, të kategorizuara sipas llojit të organizatës (duke përmendur veçanërisht shoqatat e gruas)	114	300

³³ Vlerat në tabelë kanë përmasa rajonale. Për këtë arsye, vlerat e kufirit bazë dhe synimet janë vlera kumulative për të gjithë Ballkanin Perëndimor dhe çdo program synon të kontribuojë në arritjen e këtyre vlerave, si rrjedhojë e përpjekjeve të përbashkëta. Burimi i të gjithë treguesve do të jetë sistemi rajonal i monitorimit.

Objektivat strategjike të IPA III për BNK	TREGUESI	Vlera e kufirit bazë ³³ (2021)	Synimi (2030)
<i>Zhvillimi ekonomik, social dhe territorial i zonave kufitare</i>	Numri i vendeve të reja të punës që janë hapur në sajë të aktiviteteve të programit, të kategorizuara sipas gjinisë dhe moshës së punonjësve të rinj	133	200
	Numri i bizneseve të reja, të kategorizuara sipas gjinisë dhe moshës së pronarit	10	20
<i>Ngritja e kapaciteteve të institucioneve në të gjitha nivelet</i>	Numri i organizatave/institucioneve me kapaciteteve të rritura, të kategorizuara sipas llojit të organizatës (duke përmendur veçanërisht shoqatat e gruas)	97	200

Përfituesit e programit do të raportojnë për këta tregues në çdo raport vjetor zbatimi. Të dhënat për përllogaritjen e vlerave të treguesve do të mblidhen nga projektet e zbatuara sipas prioritetëve të përzgjedhura tematike. Sistemi rajonal i monitorimit do t'i ndihmojë në përbushjen e kësaj detyre me të dhënat e nevojshme.

Pasqyrë e strategjisë së programit

Objektivat e IPA III BNK Shqipëri – Kosovë 2021 – 2027 janë promovimi i marrëdhënieve të mira fqinjësore, nxitja e integritetit në BE, si dhe forcimi i zhvillimit ekonomik gjithëpërfshirës nga pikëpamja mjedisore dhe sociale në zonën përfituese. Krahas kësaj, Programi Ndërkufitar do të ndihmojë në krijimin dhe forcimin e kapaciteteve të institucioneve vendore, rajonale dhe kombëtare në zonën përfituese për të menaxhuar dhe për të përfituar nga programet e BE-së në të ardhmen.

Në përgjithësi, vizioni i IPA III BNK Shqipëri – Kosovë 2021-2027 është të promovojë bashkëpunimin ndërmjet autoriteteve kombëtare, rajonale dhe vendore, shoqatave, OJF-ve, dhe ndërmarrjeve që ushtrojnë aktivitetin e tyre në zonën përfituese, me qëllim krijimin e një rajoni të qëndrueshëm, bashkëpunues, dhe miqësor ndaj mjedisit që çon përpara potencialin e tij turistik dhe konkurrues. Programi Shqipëri – Kosovë BNK do të kontribuojë në mbrojtjen e mjedisit dhe biodiversitetit, si dhe në menaxhimin e fatkeqësive. Do të nxisë turizmin natyror dhe atë të trashëgimisë kulturore, si dhe do të mbështetë rritjen e konkurrueshmërisë dhe zhvillimin e NMVM-ve në sektorin e mjedisit dhe turizmit.

Ecuria drejt arritjes së këtyre objektivave do të matet nga: i) numri i organizatave që marrin pjesë në rrjete dhe partneritete ndërkufitare; ii) numri i projekteve që zbatohen bashkërisht nga partnerët ndërkufitarë; iii) numri i organizatave të përfshira drejtpërdrejt në zbatimin e projekteve në kuadër të Programit BNK; dhe iv) numri i vendeve të punës që janë hapur në sajë të aktiviteteve të Programit.

Grupimet Tematike në vijim: GT2: *Efikasitet i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve*, dhe GT4: *Mjedis dhe konkurrueshmëri e përmirësuar e biznesit*, si dhe Prioritetet Tematike në vijim: PT2: *Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike*, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve; PT5: *Nxitja e turizmit dhe trashëgimisë kulturore e natyrore*, janë përzgjedhur pas diskutimeve dhe konsultimeve publike me anëtarët e TFP-së dhe të gjitha palëve përkatëse të interesit në nivel rajonal dhe vendor.

1 – Prioriteti Tematik 2:

Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve

Zona e programit është jashtëzakonisht e pasur në burime mjedisore dhe biodiversitet. Karakterizohet nga një biodiversitet i jashtëzakonshëm dhe zona të ndryshme klimaterike, duke përfshirë një shumëllojshmëri peizazhesh me maja të larta, kodra, fusha, liqene, lumenj, dhe vijë bregdetare përgjatë Mesdheut. Mbrojtja e këtyre pasurive nga efektet e ndryshimeve klimatike dhe fatkeqësitë e çdo lloji, si dhe valorizimi i drejtë për përdorimin e tyre janë disa nga pikat kyçe të zhvillimit të qëndrueshëm. Monitorimi i rregullt luan një rol kryesor në garantimin e mbrojtjes, promovimit, dhe përdorimit më të mirë të burimeve mjedisore dhe biodiversitetit. Me qëllim zbutjen e fatkeqësive natyrore dhe atyre të shkaktuara nga njeriu, është e rëndësishme që të rriten kapacitetet përkatëse dhe gatishmëria e autoriteteve vendore ndërkufitare. Krahës kësaj, sikundër është vërtetuar në mbarë Evropën, problemet mjedisore ofrojnë shumë mundësi bashkëpunimi ndërkufitar, pasi janë të përbashkëta dhe metodologjia e zgjidhjes së tyre kërkon ndërhyrjen e palëve të ndryshme të interesit në një zonë gjeografike që ndahet midis dy përfituesve. Gjithashtu, shumë veprimtari që do të ndërmerren në kuadër të këtij prioriteti do të ndikojnë në ruajtjen dhe rigjallërimin e trashëgimisë kulturore, e cila nëse përdoret me parametra të qëndrueshëm, mund të sjellë mundësi të shkëlqyera për zhvillimin e biznesit, sidomos në sektorin e turizmit, duke zbutur varfërinë dhe papunësinë në zonat rurale.

2 – Prioriteti Tematik 5:

Nxitja e turizmit dhe trashëgimisë kulturore dhe natyrore

Turizmi është një mundësi që vendndodhjet më pak të zhvilluara në zonën përfituese të kapin ritmin e vendndodhjeve më të zhvilluara sa i takon punësimit dhe hapjes së vendeve të punës, si dhe kontributit në investime vendore dhe rajonale.

Ky prioritet tematik do të promovojë nismat dhe veprimet e përbashkëta ndërkufitare, që synojnë valorizimin e turizmit, trashëgimisë kulturore e natyrore, si dhe promovimin e zhvillimit ekonomik në zonë. Është tejet e rëndësishme që programi ta synojë këtë prioritet, sepse teksa turizmi ka dhënë një kontribut të madh në rritjen e zonës, pjesa dërrmuese e tregut rajonal të turizmit tregon një potencial të pashfrytëzuar. Shpalosja e këtij potenciali do të mundësojë rritje ekonomike domethënëse në të dyja anët e kufirit, duke promovuar turizmin ekologjik dhe të qëndrueshëm.

Zona e programit ofron një sërë veçorish vendase që janë të përshtatshme për aktivitete turistike, si: natyra e mrekullueshme, peizazhet mahnitëse, folklori tradicional, si dhe disa pika kulturore dhe historike. Ka një potencial të madh turizmi mbështetur në trashëgiminë natyrore (p.sh. shumëllojshmëria e peizazheve, duke përfshirë gjeodiversitetin (liqene, kanione, lugina lumore, kënetë, kullota, etj.), si dhe biodiversitetin e pasur me specie të ndryshme endemike), krahas trashëgimisë kulturore të prekshme dhe të paprekshme (të gjallë) (xhamitë, kishat, dhe pika të tjera historike). Veç kësaj, partneriteti i mundshëm midis fermave mjedisore dhe agro-bizneseve me ofruesit turistikë të shërbimeve/produkteve turistike padyshim do të promovojë turizmin e qëndrueshëm në të gjithë zonën ndërkufitare.

Kjo do të kontribuojë në rritje të mëtejshme dhe përmirësimin e standardeve të jetesës, duke ofruar mundësi për partneritete më të gjera dhe shkëmbime interesash të përbashkëta përtej kufirit, me qëllim zhvillimin e turizmit dhe valorizimin e trashëgimisë kulturore të zonës. Veprimet priten të përmirësojnë cilësinë e shërbimeve dhe produkteve.

Tabela 3.3 Pasqyrë e logjikës së ndërhyrjes për Prioritetin Tematik 2

1 - GT2 Efikasitet i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve						
PT 2: Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve			Treguesi	Vlera e kufirit bazë në vitin 2021	Vlera e synuar në vitin 2030	Burimi i të dhënave
Objektiv specifik/ Rezultate	Rezultate/ Produkte	Lloji i aktivitetit/veprimeve	Ndikimi - % e zonës së programit që përfiton nga përforcimi i standardeve të mbrojtjes së mjedisit, promovimi dhe përdorimi më i mirë i burimeve mjedisore dhe biodiversitetit. - % e popullatës në zonën përfituese që bëhet pjesë e masave mbrojtëse që mbështeten nga programi	0%	35%	Të dhëna kombëtare dhe vendore
1.1. Valorizimi, mbrojtja, dhe ruajtja e burimeve mjedisore në territorin ndërkufitar	1.1.1. Rritet kapaciteti i rajonit ndërkufitar për të mbrojtur mjedisin dhe për të promovuar biodiversitetin.	- Aktivitete të përbashkëta ndërgjegjësuere dhe trajnuese për shoqatat e biznesit, NMVM-të, dhe autoritetet vendore për miratimin e parimeve dhe praktikave më të mira të ekonomisë së gjelbër dhe cirkulare; - Mbështetje për identifikimin dhe prezantimin e praktikave mjedisore, që zbatohen në produkte dhe shërbime cilësore (të cilat mundësojnë akses në tregje ndërkombëtare dhe më të mëdha); - Trajnim i shoqatave të fermerëve për prodhimin e qëndrueshëm të ushqimeve dhe promovimin e kultivimit organik; - Mbështetje për rrjetëzimin e NMVM-ve dhe fermerëve, me qëllim përmirësimin e tregut ndërkufitar për produkte dhe shërbime vendase; - Evidentim i mundësive dhe promovim i ekonomisë cirkulare përmes rrjetëzimit të NMVM-ve dhe fermerëve; - Trajnim dhe edukim i përbashkët rreth përdorimit inteligjent të instrumenteve të TIK-ut nga NMVM-të, duke mundësuar ndërveprimin e tyre dixhital, pakësimin e dokumentacionit, si dhe rritjen e NVM-ve; - Mbështetje dhe promovim i shërbimeve elektronike të bizneseve dhe marketimit, me qëllim ndërkombëtarizimin.	Rezultati - Zona e mbuluar nga masat e përbashkëta të menaxhimit për mbrojtjen e mjedisit (km ²);	0%	35%	Të dhëna dhe raporte nga projekte
			- Numri i institucioneve dhe organizatave, të cilave u janë rritur kapacitetet	24	49	Të dhëna dhe raporte nga bashki
			- Përqindja e popullatës (kategorizuar sipas gjinisë dhe moshës), që është ndërgjegjësuar rreth mbrojtjes së burimeve mjedisore dhe biodiversitetit.	11.74 %	30%	Botime të INSTAT-it;
			Produkti -Numri i personave (kategorizuar sipas gjinisë dhe moshës) që marrin pjesë drejtpërdrejt në aktivitete ndërgjegjësuere;	0	1000	Botime të KAS-it;
			- Numri i NMVM-ve që angazhohen në aktivitete ekonomike miqësore ndaj mjedisit;	0	50	
			- Numri i partneriteteve ndërsektoriale (OSHC, operatorë privatë dhe qeveri vendore) në menaxhimin e burimeve dhe biodiversitetit;	0	3	
			- Numri i strategjive, planeve dhe studimeve të përbashkëta për të mbrojtur dhe për të promovuar zhvillimin e burimeve mjedisore dhe biodiversitetit;	0	3	
			- Sipërfaqja e mbuluar nga aktivitetet të përbashkëta monitorimi nga rrjetet e OJF-ve dhe qeveria vendore në zonën ndërkufitare	0%	30%	
					- Numri i veprimeve të pastrimit të zonës.	0

1 - GT2 Efikasitet i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve					
PT 2: Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve		Treguesi	Vlera e kufirit bazë në vitin 2021	Vlera e synuar në vitin 2030	Burimi i të dhënave
1.1.2. Rajoni ndërkufitar mund t'u përgjigjet me efektshmëri fatkeqësive natyrore dhe atyre të shkaktuara nga njeriu.	- Gjenerim njohurish rreth rreziqeve aktuale dhe të ardhshme (duke përfshirë rreziqet që lidhen me ndryshimet klimatike), që mbështetin parashikimin e rreziqeve të shumëfishta dhe mundësojnë studime dhe udhëzues të një niveli të lartë - Projektim dhe zbatim i sistemeve të paralajmërimit të hershëm dhe shkëmbim komunikimi - Angazhim i politikëbërësve dhe palëve kyçe të interesit, që mund të jenë prekur nga ndryshimet klimatike dhe rreziqe të tjera të ngutshme, në planifikimin e masave të përshtatshme të përgjigjes ose zhvillimin e informuar nga rreziku (p.sh përfshirjen e ndryshimeve klimatike në plane të ardhshme urbane në vend të hartimit të planeve të veçuara rreth përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike) - Ngritja e rrjeteve të përbashkëta ndërsektorale për të ndërgjegjësuar rreth mjedisit, ndryshimeve klimatike, dhe menaxhimit të fatkeqësive - Investime në pajisje për parandalimin, gatishmërinë, shpëtimin dhe rimëkëmbjen, duke përfshirë zgjidhjet e TIK-ut, përmirësimin e teknologjisë dhe trajnimin rreth përdorimit të pajisjeve - Investime të vogla në reduktimin ose zbutjen e rreziqeve ndërkufitare për të përmirësuar sigurinë e popullatës vendase dhe për të garantuar mbrojtjen e mjedisit - Zgjidhje praktike për përmirësimin e aftësisë rimëkëmbëse të infrastrukturës kritike dhe sistemeve ndaj rreziqeve dhe risqeve të mundshme, që mund të prekin funksionalitetin e tyre - Zhvillim dhe zbatim i sistemeve për reduktimin e riskut nga fatkeqësitë, protokolleve të shpëtimit dhe/ose procedurave operacionale (duke specifikuar kush, çfarë, kur, si, dhe me kë), mbështetur në nismat e nivelit të lartë për reduktimin e riskut nga fatkeqësitë - Aktivitete të përbashkëta për trajnimin dhe ngritjen e kapaciteteve të institucioneve vendore që janë përfshirë në zbutjen e fatkeqësive natyrore dhe atyre të shkaktuara	Rezultati - Numri i shërbimeve të emergjencës nga të dyja anët e kufirit me kapacitete të ngritura përmes nismave të përbashkëta; - Përqindja e zonës së synuar që parashikohet në strategjitë për zbutjen e rreziqeve natyrore dhe të atyre të shkaktuara nga njeriu;	0 0%	5 50%	Të dhëna dhe raporte nga projekte Të dhëna dhe raporte nga bashki Botime të INSTAT-it; Botime të KAS-it;
		Produkti - Numri i aktiviteteve të advokacisë për zbutjen e fatkeqësive natyrore dhe atyre të shkaktuara nga njeriu;	0	5	
		Numri i projekteve për të adresuar rreziqe natyrore dhe/ose rreziqe të shkaktuara nga njeriu në pikat e cënueshme që janë identifikuar në zonën përfituese;	0	3	
		Numri i rrjeteve të ngritura ndërsektorale, që përqendrohen te ndryshimet mjedisore dhe klimatike, si dhe te menaxhimi i fatkeqësive;	0	3	
		- Numri i OSHC-ve që marrin pjesë në rrjete të përbashkëta që lidhen me ndryshimet klimatike dhe menaxhimin e fatkeqësive në zonën përfituese;	0	3	
		Numri i strategjive, planeve të veprimit, që janë miratuar për parandalimin dhe zbutjen e rreziqeve të shkaktuara nga njeriu dhe fatkeqësive natyrore;	0	7	
		- Numri i personave (kategorizuar sipas gjinisë dhe moshës) me kompetenca të përmirësuara në lidhje me gatishmërinë ndaj emergjencave, menaxhimin e rreziqeve, si dhe veprimet përshtatëse;	0	90	
		- Numri i bashkive që kanë miratuar strategji të përbashkëta për reduktimin e riskut nga fatkeqësitë dhe vlerësimin e riskut nga fatkeqësitë;	0	12	
		- Numri i bashkive ose njësive të qeverisjes vendore, që kanë miratuar planet e emergjencave civile përmes nismave të përbashkëta.	0	10	

1 - GT2 Efikasitet i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve						
PT 2: Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve			Treguesi	Vlera kufirit bazë në vitin 2021	Vlera e synuar në vitin 2030	Burimi i të dhënave
		nga njeriu në zonat ndërkufitare - Partneritete të përbashkëta publike – private për angazhim në mikro-projekte për të zbutur rreziqet natyrore dhe ato të shkaktuara nga njeriu në zona të cënueshme - Përgatitje e strategjive dhe planeve të veprimit për parandalimin dhe zbutjen e rreziqeve të shkaktuara nga njeriu dhe atyre natyrore - Zhvillim i kuadrove për bashkëpunim ndërkufitar dhe grupim i burimeve të disponueshme për mbrojtje civile dhe përgjigje ndaj fatkeqësive, në rastet kur sjell përfitime për të dyja palët.	Numri i familjeve/fermave dhe organizatave të tjera që përfitojnë nga infrastruktura e përmirësuar	0	50	

Grupet e synuara:

- Popullata në zonën përfituese
- Stafi i autoriteteve vendore dhe rajonale
- Shoqatat e qeverive vendore
- OSHC-të, si: organizatat rinore dhe organizatat e grave
- Agjencitë e Zhvillimit Rajonal
- Organizatat e edukimit dhe trajnimit
- Autoritetet qendrore (drejtoritë rajonale nga ML-të dhe agjencitë që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në zonën përfituese)
- Subjektet ligjore që menaxhojnë parqet natyrore dhe zona të tjera të mbrojtura
- Të rinjtë dhe studentët
- Shërbimet e mbrojtjes civile
- Operatorët e bizneseve në fushat e mjedisit dhe bujqësisë (fermerët)
- Shoqëritë e shërbimeve publike

Përfituesit kryesorë:

- Autoritetet vendore dhe rajonale
- Subjektet ligjore që menaxhohen nga autoritetet vendore, përgjegjëse për menaxhimin e ujit, shërbimet e zjarrit/emergjencave, ose menaxhimin e parqeve natyrore
- Shoqatat e bashkive
- Organizatat që mbështetin bizneset vendase
- Ministritë, agjencitë dhe institucionet e përfshira në politikat mjedisore
- OSHC-të
- Operatorët e bizneseve në fushën e bujqësisë, etj.
- Qendrat e edukimit, trajnimit, dhe kërkimit

Tabela 3.4 Pasqyrë e logjikës së ndërhyrjes për Prioritetin Tematik 5

2 – GT4: Mjedis dhe konkurrueshmëri e përmirësuar e biznesit						
PT5: Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore			Treguesi	Vlera e kufirit bazë në vitin 2021	Vlera e synuar në vitin 2030	Burimi i të dhënave
Objektiv specifik/ Rezultate	Rezultate/ Produkte	Lloji i aktivitetit	Ndikimi - Numri i organizatave që marrin pjesë në projekte të turizmit natyror dhe kulturor, që zbatohen bashkërisht nga partnerë ndërkufitarë - Numri i vendeve të reja të punës që janë hapur në sajë të aktiviteteve të programit, me qëllim promovimin e aktiviteteve të turizmit të qëndrueshëm në zonën ndërkufitare	0 në vitin 2021 133 në vitin 2021	50 në vitin 2030 333 në vitin 2030	Të dhëna kombëtare dhe vendore
2.1. Zhvillimi i turizmit të qëndrueshëm natyror dhe kulturor kontribuon në zhvillimin e mëtejshëm ekonomik ndërkufitar	2.1.1. Zhvillohen dhe përmirësohen infrastruktura, shërbimet dhe produktet e reja turistike, ekologjike, cilësore, dhe të integruara ndërkufitare	- Aktivitete të përbashkëta ndërgjegjëse dhe trajnuese për shoqatat e biznesit, NMVM-të, dhe autoritetet vendore për miratimin e parimeve dhe praktikave më të mira të ekonomisë së gjelbër dhe cirkulare, si plotësuese e turizmit të qëndrueshëm ekologjik, natyror dhe kulturor; - Promovim/mbështetje e përbashkët e lidhjeve/partneriteteve midis fermave dhe agrobizneseve ekologjike me ofrues të shërbimeve turistike për të promovuar turizmin e qëndrueshëm në zonën ndërkufitare; - Identifikim i mundësive dhe promovim i ekonomisë cirkulare përmes rrjetëzimit të NMVM-ve dhe fermerëve në mbështetje të aktiviteteve turistike; - Trajnim dhe edukim i përbashkët rreth përdorimit inteligjent të instrumenteve të TIK-ut nga NMVM-të, duke mundësuar ndërveprimin e tyre dixhital, pakësimin e dokumentacionit, si dhe rritjen e NVM-ve në sektorin e turizmit dhe sektorët e tjerë përkatës; - Mbështetje dhe promovim i shërbimeve elektronike të bizneseve dhe marketimit, me qëllim ndërkombëtarizimin	Rezultati - % e turistëve që përdorin produkte dhe shërbime të reja dhe të përmirësuara ³⁴ - % e ofertave turistike (produkte dhe shërbime) që gjenerohen nga programi ndërkufitar, miratuar nga operatorët turistikë në zonën përfituese	0% 16.67%	80% 80%	INSTAT KAS Raporte të Zhvillimit Rajonal; Raporte statistikore të bashkive;
			Produkti - Numri i personave (kategorizuar sipas gjinisë dhe moshës) nga autoritetet vendore dhe operatorët privatë, që kanë kapacitete të rritura rreth turizmit të qëndrueshëm ekologjik	0	150	Raporte të të dhënave të projekteve Raporte monitorimi të SPT-së.
			- Numri i produkteve dhe shërbimeve të reja, të përbashkëta të turizmit ndërkufitar	6	30	
			- Numri i operatorëve turistikë që marrin pjesë në rrjetet e turizmit ndërkufitar, mbështetur nga programi	0	50	
			- Numri i mjeteve të reja dixhitale (hartëzimi, faqet e internetit) për të promovuar turizmin e përbashkët ndërkufitar	1	10	
			- Numri i platformave të përbashkëta dixhitale ndërkufitare (rezervime përmes internetit)	0	10	

³⁴ Sipas terminologjisë së UNWTO, produktet përfshijnë edhe shërbimet: "Shërbimet janë rrjedhojë e një aktiviteti prodhimi, që ndryshon kushtet e njësive konsumuese, ose lehtëson shkëmbimin e produkteve ose aktiveve financiare. Nuk mund të tregtohen ndaraz nga prodhimi i tyre. Me të përfunduar procesi i prodhimit, duhet t'i ofrohen konsumatorit (SNA 2008, 6.17)."

<https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>

		e ofertave turistike	- Numri i personave me kapacitete të rritura (kategorizuar sipas gjinisë dhe moshës) rreth aftësive të reja sipërmarrëse në sektorin e turizmit, si dhe teknikat e marketimit dhe promovimit	0	100	
2.1.2	Promovohen dhe zhvillohen më mirë zonat e trashëgimisë natyrore dhe kulturore	- Mbështetje e nismave dhe veprimeve të përbashkëta për të zhvilluar produkte dhe shërbime turistike cilësore të përbashkëta, me identitet të qartë vendas ndërkufitar (natyrë, trashëgimi, kuzhinë); - Promovim i përbashkët i veprimtarive kulturore dhe zonave të trashëgimisë në zonën e programit nga autoritetet vendore, ofruesit e shërbimeve turistike, si dhe OJF-të; - Mbështetje dhe promovim i investimeve të përbashkëta të vogla në zonat e trashëgimisë natyrore dhe kulturore, me qëllim rimëkëmbjen dhe promovimin e standardeve të turizmit të qëndrueshëm ekologjik në zonën ndërkufitare;	Rezultati Numri i zonave dhe godinave historike, që janë hapur së fundmi për vizita publike. Numri i itinerareve të reja tematike Produkti Numri i zonave turistike të trashëgimisë kulturore, që promovohen dhe përmirësohen falë aktiviteteve të programit. Numri i vizitorëve të mbështetur në zonat e trashëgimisë kulturore. Numri i zonave turistike të trashëgimisë kulturore, që janë zhvilluar në treg falë aktiviteteve të programit	0 0 0 0	5 3 20 2.000 20	

Grupet e synuara:

- Popullata në zonën përfituese
- Staf i autoriteteve vendore dhe rajonale
- Shoqatat e qeverive vendore
- OSHC-të, si: organizatat rinore dhe organizatat e grave
- Agjencitë e Zhvillimit Rajonal
- Organizatat e edukimit dhe trajnimit
- Autoritetet qendrore (drejtoritë rajonale nga ML-të dhe agjencitë që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në zonën përfituese)
- Subjektet përgjegjëse për turizmin dhe trashëgimisë kulturore
- Të rinjtë dhe studentët
- Operatorët e bizneseve në fushat e turizmit dhe bujqësisë (fermerët)
- Shoqëritë e shërbimeve publike

Përfituesit kryesorë:

- Autoritetet vendore dhe rajonale
- Subjektet ligjore që menaxhohen nga autoritetet vendore, përgjegjës për zonat turistike dhe të trashëgimisë kulturore
- Shoqatat e bashkive
- Organizatat që mbështetin bizneset vendase
- Ministritë, agjencitë dhe institucionet e përfshira në politikat mjedisore
- OSHC-të
- Operatorët e bizneseve në fushën e bujqësisë, etj.
- Qendrat e edukimit, trajnimit, dhe kërkimit

3 – Prioriteti Tematik 0: Asistenca Teknike

Asistenca Teknike (AT) synon garantimin e menaxhimit të efektshëm, efikas dhe llogaridhënës të Programit Ndërkufitar.

Objektivi specifik i Asistencës Teknike është i dyfishtë:

- (i) Garantimi i zbatimit të efektshëm, efikas, transparent dhe në kohën e duhur të

Programit të Bashkëpunimit Ndërkufitar; dhe

- (ii) Ndërgjegjësimi rreth programit te komunitetet kombëtare, rajonale dhe vendore, dhe, në përgjithësi, te popullata e zonës përfituese të programit.

Krahas kësaj, mbështet aktivitetet ndërgjegjësuere në nivelin e përfituesve, me qëllim informimin e qytetarëve në të dyja zonat përfituese të IPA III. Kjo asistencë do të përforcojë edhe kapacitetet administrative të autoriteteve dhe përfituesve që zbatojnë programin, duke synuar përkatësinë dhe përshtatshmërinë e rezultateve të programit dhe projekteve.

Alokimi i asistencës teknike do të përdoret për të mbështetur punën e Strukturave kombëtare BNK (OS) dhe punën e Komisionit të Përbashkët të Monitorimit (KPM), me qëllim garantimin e ngritjes, zbatimit, monitorimit dhe vlerësimit efikas të programit, si dhe përdorimin optimal të burimeve. Kjo do të arrihet përmes ngritjes dhe operimit të Sekretariatit të Përbashkët Teknik (SPT), i cili do të ketë dy zyra, përkatësisht në Shqipëri dhe Kosovë. SPT-ja do të jetë përgjegjës për mbështetjen e përditshme të drejtuesve të programit, si dhe do t'u raportojë SO-ve dhe KPM-së.

Rezultatet e pritshme:

1. Përmirësimi i kapaciteteve teknike dhe administrative të Strukturave të Përbashkëta të Menaxhimit rreth menaxhimit dhe zbatimit të programit;
2. Ngritja e kapaciteteve të aplikantëve të mundshëm dhe grantmarrësve, duke vënë në pah rritjen e pjesëmarrjes së autoriteteve rajonale dhe vendore në veprimtaritë e BNK-së;
3. Garantimi i vizibilitetit dhe reklamimit të programit BNK.

Grupet e synuara dhe përfituesit fundorë (listë joshteruese)

- Autoritetet vendore
- Strukturat menaxhuese të programit
- Aplikantë të mundshëm
- Grantmarrës
- Përfituesit fundorë të projektit
- Publiku i gjerë

Përfituesit kryesorë:

- Strukturat BNK
- Komisioni i Përbashkët i Monitorimit
- Task Forca e Përbashkët
- Sekretariati i Përbashkët Teknik
- Autoritetet Vendore

Tabela 3.5 Pasqyrë e logjikës së ndërhyrjes për Prioritetin e Asistencës Teknike

3 - PT 0: Asistenca Teknike						
Asistenca Teknike			Tregues	Vlera e kufirit bazë në vitin 2021	Vlera e synuar në vitin 2030	Burimi i të dhënave
Objektiv specifik/ Rezultate	Rezultate / Produkte	Lloji i aktivitetit/ veprimit (shembuj)	Ndikimi			
			Përqindja e fondeve të disponueshme në program, që janë kontraktuar	47%	100%	AIR, Sistemi i monitorimit, Raporte të Ndërmjetme dhe Përfundimtar

						e,
3 - PT 0: Asistenca Teknike						
Asistenca Teknike			Tregues	Vlera e kufirit bazë në vitin 2021	Vlera e synuar në vitin 2030	Burimi i të dhënave
						Raporte vlerësimi
0.1. Garantimi i zbatimit të efektshëm, efikas, transparent dhe në kohën e duhur të Programit të Bashkëpunimit Ndërkufitar	0.1.1 Përmirësohen kapacitet teknike dhe administrativ e të Strukturave të Përbashkëta të Menaxhimit për menaxhimin dhe zbatimin e programit	- Drejtuesit e Sekretariatit të Përbashkët Teknik dhe Zyrës së tij Mbështetëse (Antenë) - Organizimi i takimeve të KPM-së dhe SO-ve - Mbështetja e punës së Task Forcës së Përbashkët përgjegjëse për përgatitjen e ciklit të programit 2028-2034 - Monitorimi i zbatimit të projektit dhe programit, duke përfshirë kontributin në sistemin e monitorimit dhe raportimin përkatës - Organizimi i aktiviteteve të vlerësimit, analizave, anketave, dhe/ose studimeve paraprake	<u>Rezultati</u>			
			Përqindja e vendimeve të KPM-së, TFP-së, dhe SO-ve, që janë zbatuar në kohën e duhur (sikundër përshkruhet në procesverbalet e takimeve)	90%	90%	AIR, MoM, Sistem monitorimi, procedura me shkrim, projekt-dokumente
			Përqindja e projekteve të mbuluara nga misionet monitoruese	100%	100%	AIR, Raportet e projektit, sistem monitorimi
			<u>Produkti</u>			
			Numri i veprimtarive të organizuara në lidhje me menaxhimin e programit	6	60	AIR, Sistem monitorimi, Plani i Vizibilitetit dhe Komunikimit të Programit, raporte vlerësimi
			Numri i misioneve të monitorimit të projektit të zbatuara	6	50	AIR, Raporte për projektet, sistem monitorimi
			<u>Rezultati</u>			
			Përqindja mesatare e aplikantëve të mundshëm, aplikantët, grantmarrësve, dhe grupeve të tjera të synuara, që janë të kënaqur me mbështetjen në zbatimin e programit	90%	60%	AIR, Raporte projekti, sistem monitorimi
			<u>Produkti</u>			
	0.1.2. Ngrihen kapacitetet e aplikantëve të mundshëm dhe grantmarrësve, duke vënë në pah rritjen e pjesëmarrjes së	- Organizimi i veprimtarive, takimeve, seancave trajnuese, tureve studimore, ose vizitave të shkëmbimit, për të mësuar nga praktikatat më të mira të zhvillimit territorial - Përgatitja e manuale/udhëzimeve të brendshme dhe/ose të jashtme - Asistencë për aplikantët e mundshëm në partneritet				

	autoriteteve e rajonale dhe vendore në veprimtaritë e BNK-së	dhe zhvillimin e projektit	Numri i veprimtarive për ngritjen e kapaciteteve	8	65	AIR, Raporte projekti,
3 - PT 0: Asistenca Teknike						
Asistenca Teknike			Tregues	Vlera e kufirit bazë në vitin 2021	Vlera e synuar në vitin 2030	Burimi i të dhënave
		(forume për kërkimin e partnerëve, etj.) - Këshilla për grantmarrësit rreth çështjeve të zbatimit të projektit - Organizimi i seancave trajnuese/mbështetjes praktike për autoritetet vendore se si të përfitojnë nga fondet e BE-së dhe si të përgatisin propozime cilësore;	të aplikantëve të mundshëm, grantmarrësve, dhe punonjësve të strukturave të programit (kategorizuar sipas llojit të organizatës)			Sistem monitorimi, procesverbale të veprimtarive, dhe raporte të tjera
			Numri i manualeve ose udhëzimeve të brendshme/jashtme	0	3	AIR dhe raporte të tjera
			Numri i kërkesave të zgjidhura të grantmarrësve	3	15	AIR dhe raporte të tjera
0.2. Ndërgjegjësimi rreth programit i komuniteteve kombëtare, rajonale dhe vendore, dhe, në përgjithësi, i popullatës në zonën përfituese të programit.	0.1.3 Garantohet vizibiliteti i programit dhe rezultateve të tij	- Informimi dhe reklamimi, përfshirë përgatitjen, miratimin dhe rishikimin e rregullt të planit të vizibilitetit dhe komunikimit (ditë informuese, mësimet e nxjerra, studimet e rasteve më të mira, artikuj dhe deklarata për shtyp), veprimtari promovuese dhe artikuj të shtypur, zhvillimi i mjeteve të komunikimit, mirëmbajtje, përditësim dhe përmirësim i faqes zyrtare të programit, etj.	Rezultati			
			Numri i personave të arrirë përmes fushatave informuese/promovuese	180	1500	AIR dhe raporte të tjera
			Produkti			
			Numri i fushatave informuese/promovuese të zhvilluara	4	15	AIR dhe raporte të tjera
			Numri i veprimtarive të organizuara për promovim dhe vizibilitet	2	10	AIR dhe raporte të tjera
			Numri i botimeve të prodhuara dhe të shpërndara	8	16	AIR dhe raporte të tjera, projekt-dokumente /studime/anketa

3.3. Çështjet horizontale dhe ndërsektoriale

Në përputhje me qasjen e përshkruar në **Planin e Veprimit për Barazi Gjinore të BE-së**, (GAP

III) 2021-2025, IPA III BNK Shqipëri-Kosovë do të përfshijë barazinë gjinore dhe do të vazhdojë të sigurojë integritetin fizik dhe psikologjik të vajzave dhe grave, duke promovuar të drejtat ekonomike dhe sociale dhe duke forcuar zërin dhe pjesëmarrjen e vajzave dhe grave me veprime të synuara. Çështja e integritetit gjinor trajtohet kryesisht në grupimin e katërt tematik (Prioritetet tematike për zhvillimin e Biznesit dhe Turizmit), me qëllim fuqizimin e grave sipërmarrëse në turizëm dhe aktivitete të tjera biznesi në zonat urbane dhe rurale. Programi BNK do të stimulojë edhe punësimin e grupeve të cënueshme, si: të rinjtë, gratë, grupet e dizavantazuara, dhe pakicat kombëtare, në veçanti romët, si dhe do të lidhet me idetë e projektit dhe nismat e bizneseve sociale.

Siç parashikohet në Udhëzimet për Zbatimin e Agjendës së Gjellbër në BP dhe në Planin Ekonomik dhe të Investimeve për BP-në, ky program do të sigurojë përputhje të plotë me tranzicionin e gjellbër, si një prioritet i BE-së për ndihmën e brendshme dhe të jashtme. Për këtë arsye, veprimtaritë e programit do të përfshijnë përdorimin efikas të burimeve duke kaluar në një ekonomi të pastër, cirkulare, si dhe në restaurimin e biodiversitetit dhe reduktimin e ndotjes.

Integrimi i GT5

Programi do të rritë kapacitetet e autoriteteve vendore dhe rajonale për të trajtuar sfidat vendore në lidhje me promovimin e qeverisjes vendore dhe rajonale, dhe ngritjen e kapaciteteve planifikuese dhe administrative të autoriteteve vendore dhe rajonale si në zonën e programit në Shqipëri, ashtu edhe atë në Kosovë, në përputhje me GT5. Integrimi i këtij grupimi do të rritë dhe do të forcojë pjesëmarrjen e autoriteteve rajonale dhe vendore në BNK, dhe do të trajtohet në nivelin e veprimtarive të BNK-së, si dhe përmes aktiviteteve që do të zbatohen në kuadër të prioritetit të asistencës teknike.

Krahas kësaj, mbështetja e partneriteteve ndërmjet OSHC-ve dhe qeverive vendore, me qëllim garantimin e përgjegjësisë vendore dhe qëndrueshmërisë së veprimeve, është pjesë e programit në të gjitha ndërhyrjet e tij prioritare.

Tabela 3.6 Pasqyrë e masave të propozuara gjatë zhvillimit të integritetit të Grupimit Tematik me qëllim që autoritetet vendore dhe rajonale të përballojnë sfidat vendore

Në kuadër të prioritetit tematik "Asistenca Teknike"	1. Ngritja e kapaciteteve ose artikulimi i kanaleve të veçanta për autoritetet rajonale dhe vendore, në mënyrë që të: a. ofrohet trajnim për aplikantët e mundshëm rreth përgatitjes së aplikimeve të BNK-së dhe menaxhimit/zbatimit të projektit, b. organizohen "klinika" për aplikimet jofituese, dhe c. mundësohet ndihmë sipas vlerësimit të sipërpërmendur të nevojave (shih Pikën 1) d. ofrohet ndihmë për aplikantët e mundshëm në partneritete dhe zhvillim projekti (forume për kërkimin e partnerëve, etj.) e. organizohen seance trajnuese/mbështetje praktike për autoritetet vendore se si të përfitojnë nga fondet e BE-së dhe si të përgatisin propozime cilësore; Kjo duhet t'u mundësojë autoriteteve rajonale dhe vendore të përgatitin dhe/ose të marrin pjesë në aplikime cilësore me persona juridikë ose në partneritet me organizata të shoqërisë civile, si dhe të menaxhojnë me efikasitet projektet ku marrin pjesë. Mund të punësohet një ekspert me kohë të plotë për të ngritur kapacitetet e autoriteteve rajonale dhe vendore përtej kufirit, duke përgatitur dhe zbatuar projekte BNK. Krahas kësaj, ky ekspert do të mbështetë edhe klinikat dhe ndihmën e sipërpërmendur, si dhe vlerësimin e nevojave.

Në kuadër të veprimtarive të BNK-së	2. Çdo aplikim dhe projekt strategjik duhet të tregojë se autoritetet rajonale dhe vendore janë përfshirë në zhvillimin dhe zbatimin e tyre në të ardhmen. Çdo veprimtari duhet të përshkruajë se si është zhvilluar, si është bashkërenduar dhe si kontribuon në planet e zhvillimit vendor apo si do të monitorohet dhe vlerësohet zbatimi i tij. 3. Nëse arrihet dakordësi, në disa thirrje për propozime ose një loti specifik të një thirrjeje për propozime, të përfshihen autoritetet rajonale dhe vendore në çdo partneritet BNK të aplikantëve. Për rajonet përfituese të programeve të ndryshme BNK, duhet të kushtohet vëmendje e veçantë për të shmangur ngopjen. Thirrje të tilla për propozime ose pjesë të një thirrjeje mund të pranojnë, për shembull, aplikime që zbatohen nga disa autoritete vendore (bashkëpunimi ndërbashkiak/ndërkomunal), dhe më e rëndësishmja, duhet të nxitin partneritetet me autoritetet vendore më të vogla, më të dobëta, rurale, me anë të të cilave, për shembull, aplikanti kryesor (një bashki/komunë më e madhe) do të ndihmojë një më të vogël, duke deleguar staf ose duke marrë staf për qëllime trajnimit nga bashkitë/komunat më pak të zhvilluara (ndarja e burimeve). Shënim: Nëse merret ky vendim, veprimet që mbështeten plotësisht në stafin e autoriteteve rajonale dhe vendore duhet të jenë përparësi, duke reduktuar në minimum³⁵ praninë e menaxherëve të jashtëm në radhët e burimeve njerëzore të projektit.
---	---

Masat e parashikuara në program për të rritur kapacitetet e autoriteteve rajonale dhe vendore për të trajtuar sfidat vendore do të përfshijnë edhe fushën e qeverisjes mjedisore.

3.4 Koherencë me programet dhe strategjitë e tjera makro-rajonale

Siç thuhet në **Kuadrin e Programimit IPA III**, mbështetja e IPA III BNK do të mundësohet në përputhje të plotë me asistencën e mëparshme financiare në kuadër të IPA I dhe IPA II BNK, si dhe me politikën e BE-së në sektorët përkatës dhe programet Interreg IPA. Kuadri ka identifikuar pesë dritare tematike, përkatësisht: (i) shteti i së drejtës, të drejtat themelore dhe demokracia; (ii) mirëqeverisja, përafrimi me *acquis* e BE-së, marrëdhëniet e mira fqinjësore dhe komunikimi strategjik; (iii) axhenda e gjelbër dhe konektiviteti i qëndrueshëm; (iv) konkurrueshmëria dhe rritja gjithëpërfshirëse; dhe (v) bashkëpunimi territorial dhe ndërkufitar. Këto pesë dritare janë të gjitha aspektet e politikës së BE-së për zgjerim dhe e plotësojnë njëra-tjetrën. Krahës kësaj, IPA III BNK do të ofrojë një sinergji dhe do të plotësojë **programet dypalëshe dhe rajonale**, si dhe do të mundësojë koordinimin e përgjithshëm të programimit me objektivat dhe **prioritetet tematike të EUSAIR**. Kjo e fundit do të mobilizohet kryesisht për të adresuar çështje rajonale, ose kur një qasje rajonale do të lejojë një efikasitet më të madh.

Në nivelin botëror, IPA III BNK është pjesë e **Axhendës 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm**, e cila luan rolin e strategjisë ombrellë për të arritur një të ardhme më të qëndrueshme për planetin dhe për të çrrënjësuar varfërinë. Si të tilla, Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) janë për përfituesit e IPA III një angazhim i drejtpërdrejtë në nivel shumëpalësh, dhe një kërkesë shtesë për të konverguar në kuadrin e politikave të BE-së në procesin e aderimit. Në këtë kontekst, aktivitetet e IPA III BNK do të jenë në përputhje dhe do të mbështesin veprimet e përfituesve për arritjet e tyre.

Programi synon veçanërisht efikasitetin e gjelbër dhe të përmirësuar të burimeve, si grupimi i tij prioritar i ndërhyrjeve të avancuara drejt mbrojtjes nga rreziqet e shkaktuara nga njeriu dhe ato natyrore, edukimit mjedisor, si dhe qëndrueshmërisë dhe valorizimit të burimeve mjedisore dhe biodiversitetit për të kontribuar në zhvillimin ekonomik të zonës së programit.

Programi do të sigurojë koherencë me Axhendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor sipas Udhëzimeve të tij për Zbatim³⁶. Nga pesë shtyllat e Axhendës, tri prej tyre kanë një rëndësi të

³⁵ Kjo mund të rregullohet me zbatimin e përqindjes maksimale për këtë qëllim nga kostot totale të pranueshme të veprimit.

³⁶ Bruksel, 06.10.2020 SWD(2020) 223 Dokument Pune përfundimtar për Stafin nga Komisioni: Udhëzime për Zbatimin e Axhendës së Gjelbër për Ballkanin Perëndimor

veçantë për veprimtaritë e mundshme të BNK-së, përkatësisht:

- (1) veprimet për klimën, duke përfshirë dekarbonizimin, energjinë dhe mobilitetin,
- (3) biodiversitetin, me synim mbrojtjen dhe restaurimin e pasurisë natyrore të rajonit, dhe
- (5) sistemet e qëndrueshme të ushqimit dhe zonat rurale.

Meqenëse propozimi **IPA III** ka një **dritare** kushtuar kuadrit të programimit për zbatimin e Axhendës së Gjelbër dhe konektivitetit të qëndrueshëm, ky program BNK do të përpiqet të sigurojë sinergji dhe të plotësojë të gjitha nismat e parashikuara në këtë dritare.

Aktivitetet në kuadër të programit BNK do të promovojnë ekonominë cirkulare dhe rritjen e gjelbër përmes aktorëve joshitetorë për të rritur vendet e gjelbra të punës dhe punësimin e gjelbër, me qëllim ofrimin e zgjidhjeve të gjelbra që sjellin konsum më të ulët material dhe nxjerrje materiale nga mjedisi, dhe që rrisin prodhimin e produkteve të riciklueshme dhe të ripërdorshme. Këto aktivitete janë në përputhje me **Planin Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor**³⁷.

Plani e konsideron zhvillimin e një **sektori privat të shëndoshë** thelbësor për integrimin socio-ekonomik rajonal, dhe për përmirësimin e konkurrueshmërisë dhe hapjes së vendeve të punës. Roli i NMVM-ve është veçanërisht i rëndësishëm. Në këtë kontekst, siç parashtrohet nga ky program IPA III BNK, theksi duhet të vendoset mbi mbështetjen e NMVM-ve në **prioritetet tematike** të identifikuar nga përfituesit, si **turizmi** dhe mjedisi.

Plani nënvizon gjithashtu se ka hapësirë për shfrytëzimin e mundësive ekonomike në **sektorin krijues dhe kulturor dhe kontributin e tij në potencialin e turizmit të qëndrueshëm të rajonit**. BE-ja do të intensifikojë bashkëpunimin me Ballkanin Perëndimor në zbatimin e **Kuadrit të Veprimit për Trashëgiminë Kulturore 2018**. Vetë ky program IPA III BNK duhet të rritë bashkëpunimin për ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore në kuadër të strategjive të turizmit të qëndrueshëm. Për ta mbështetur këtë sektor, BE-ja do të nxisë edhe integrimin e industrive kulturore dhe krijuese nga rajoni në rrjetet profesionale evropiane dhe zinxhirët e vlerave.

Veç kësaj, prioritetet tematike janë bashkërenduar me objektivat e **Deklaratës së Tiranës për protokolle të përbashkëta rajonale për të mbështetur rimëkëmbjen dhe rritjen e qëndrueshme të turizmit në Ballkanin Perëndimor 6**³⁸, përkatësisht: i) pozicionimi i turizmit si sektor kyç strategjik për rimëkëmbjen ekonomike dhe zhvillimin e qëndrueshëm në rajon; ii) koordinimi i rihapjes dhe vazhdimin e veprimtarive në zinxhirin e furnizimit të udhëtimeve dhe turizmit; iii) lehtësimi i përvojave të sigurta dhe të qeta të vizitorëve për të nxitur rimëkëmbjen dhe rritjen e BP6; iv) zbatimin e protokolleve të bashkërenduara të shëndetit dhe higjienës për të koordinuar përpjekjet e sektorit dhe për të rritur besimin e vizitorëve; dhe v) bashkërendimi i promovimit dhe komunikimit për të krijuar besim te BP6 si një destinacion i përgjegjshëm, i besueshëm dhe i qëndrueshëm.

Strategjitë e BE-së për basenet detare dhe strategjitë Makro-rajonale të BE-së, si Strategjia e BE-së për Rajonin e Danubit (EUSDR) dhe **Strategjia e BE-së për Rajonin e Adriatikut dhe Jonian** (EUSAIR), synojnë të jenë një forcë shtytëse për harmonizimin e zhvillimit të zonave gjeografike, ku disa vende punojnë bashkërisht në fusha me interes të përbashkët në të mirën e secilit vend dhe mbarë rajonit. Objektivi i përgjithshëm i EUSAIR është të promovojë përparimin dhe rritjen ekonomike dhe sociale në rajon, duke e bërë më tërheqës, konkurrues, dhe të ndërlidhur. Me katër Shtete Anëtare të BE-së (Itali, Greqi, Kroaci dhe Slloveni) dhe gjashtë shtete joanëtare të BE-së (San Marino, Serbi, Maqedoni e Veriut, Shqipëri, Bosnjë-Hercegovinë dhe Mali i Zi), strategjia do të kontribuojë në integrimin e mëtejshëm të Ballkanit Perëndimor. Vendet synojnë të krijojnë sinergji dhe të nxisin koordinimin midis të gjitha territoreve në Rajonin Adriatik-Jonian në katër fushat/shtyllat tematike të mëposhtme: i) Rritja blu; ii) Ndërlidhja e rajonit; iii) Cilësia e mjedisit; dhe iv) Turizmi i qëndrueshëm. Ndonëse nuk është palë e EUSAIR, Kosova do të kontribuojë tërthorazi në përparimin e strategjisë makro-rajonale përmes BNK-së

³⁷ COM 2020/ 641 Planin Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor

³⁸ Palët nënshkruese të Deklaratës së Tiranës për protokolle të përbashkëta rajonale për të mbështetur rimëkëmbjen dhe rritjen e qëndrueshme të turizmit në Ballkanin Perëndimor 6, më 8 prill 2022, janë: Shqipëria, Bosnjë-Hercegovina, Kosova, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut, Serbia, dhe përfaqësues të Këshillit të Bashkëpunimit Rajonal (RCC) dhe Komisionit Evropian.

me Shqipërinë. Prioritetet e përzgjedhura tematike dhe i gjithë dokumenti i programit janë në bashkërendim të ngushtë me dy **shtyllat e EUSAIR** (turizmi dhe mjedisi).

Si Shqipëria, ashtu edhe Kosova janë pjesë e programeve të vazhdueshme dhe të ardhshme të **programeve IPA dypalëshe dhe me shumë përfitues**, ndaj prioritetet e përzgjedhura përmes këtij programi në të njëjtën zonë përfituese do të shqyrtohen me kujdes për të shmangur mbivendosjet dhe për të krijuar sinergji, me qëllim shfrytëzimin sa më të mirë të programit të përbashkët. Prioritetet tematike të përzgjedhura: i) *Mbrojtja e mjedisit, zbutja dhe përshtatja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve*; ii) *Nxitja e turizmit dhe trashëgimisë kulturore e natyrore*; janë në bashkërendim dhe plotësojnë projekte të ndryshme ekzistuese dhe të ardhshme dypalëshe dhe me shumë përfitues, të financuara nga IPA në sektorë, të tillë si: i) Mjedisi, veprimi klimatik dhe energjia; ii) Konkurrueshmëria, novacioni, bujqësia dhe zhvillimi rural; dhe iii) Politikat e arsimit, punësimit dhe ato sociale.

Programi IPA III BNK Shqipëri-Kosovë do të zbatohet paralelisht me programet e tjera BNK, Interreg dhe transnacionale, që ndajnë të njëjtin kufij. Për sa i përket mbulimit të territorit dhe prioritetëve të përzgjedhura, ka një mbivendosje me i) Programin IPA III BNK Mal i Zi-Shqipëri; ii) Programin IPA III BNK Mal i Zi-Kosovë, dhe iii) Kosovë-Maqedoni e Veriut.

Për sa i përket Shqipërisë, qarku i Lezhës dhe Bashkia e Tropojës janë në zonën përfituese të të dy programeve, përkatësisht Shqipëri-Kosovë dhe Mal i Zi-Shqipëri; ndërsa për Kosovën, Rajoni Ekonomik Perëndimor është pjesë e zonës përfituese të të dy programeve, përkatësisht Shqipëri-Kosovë dhe Mal i Zi- Kosovë.

Në lidhje me prioritetet tematike të programeve Shqipëri-Kosovë dhe Mal i Zi-Shqipëri, ka një mbivendosje ndërmjet prioritetëve tematike. Programi Shqipëri-Kosovë do të përqendrohet në Mjedis, Turizëm dhe Konkurrueshmëri/NVM, ndërsa programi Mal i Zi-Shqipëri do të trajtojë Mjedisin dhe Turizmin. Lidhur me prioritetet e përzgjedhura për programet Shqipëri-Kosovë dhe Kosovë-Mal i Zi ka mbivendosje, pasi të dyja programet BNK kanë përzgjedhur Turizmin dhe Trashëgiminë Kulturore e Natyrore.

Për sa i përket Kosovës, përveç mbivendosjes së territorit në programet Shqipëri-Kosovë dhe Mal i Zi-Kosovë, mbivendosja e territorit haset edhe në programet Shqipëri-Kosovë dhe Kosovë-Maqedoni e Veriut, në drejtim të Rajonit Ekonomik Jugor, i cili është pjesë e zonës përfituese në të dyja programet, përkatësisht IPA III BNK Shqipëri-Kosovë dhe IPA III BNK Kosovë-Maqedoni e Veriut.

Në këtë kontekst, ndonëse vërehet mbivendosje ndërmjet programeve të ndryshme BNK në nivel Prioritetesh Tematike, janë përzgjedhur SO të ndryshme. Për më tepër, këto programe BNK do të plotësojnë njëra-tjetrën përmes koordinimit gjatë Cfp-ve, në mënyrë që të mos përqendrohen te të njëjtat PT të Cfp-së njëkohësisht.

Veç kësaj, ka disa programe Interreg IPA të cilat plotësojnë programin IPA BNK Shqipëri-Kosovë në lidhje me territorin. i) Interreg IPA BNK Adriatik Jugor (Itali-Shqipëri-Mal i Zi); ii) Programi Interreg IPA (transnacional) Euro MED; iii) Programi Interreg IPA (transnacional) Adria, dhe iv) Programi URBACT (ndërrajonal). Megjithatë, aplikantët dhe përfituesit kryesisht përqendrohen te Programet Interreg IPA krahasuar me programet dypalëshe IPA-IPA BNK. Programet Interreg IPA tërheqin një numër domethënës institucionesh të nivelit qendror, si dhe organizata me kapacitete të rritura në krahasim me partnerët në programet dypalëshe IPA-IPA BNK. Ka një dallim të madh buxhetor që ndikon në partneritetin e projektit dhe shtrirjen e projekteve. Praktikën në të shkuarën na tregojnë se programet dypalëshe IPA-IPA BNK përqendrohen më tepër në nivelin vendor dhe nuk ka pasur mbivendosje ndërmjet projekteve. Programet IPA III BNK Shqipëri-Kosovë dhe Interreg IPA kanë prioritetet të ngjashme, që kërkojnë koordinim dhe shkëmbim informacioni ndërmjet programeve për të krijuar sinergji dhe për të shmangur duplikimin.

3.5 Kushtet dhe supozimet

Koordinimi i efektshëm dhe përkatësia e fortë duhet të kombinohen me vullnetin e mirë të autoriteteve të përfituesve të IPA III për të shpërbërë dhe për të zgjidhur miqësisht çdo mosmarrëveshje dhe/ose keqkuptim që ndikon në zbatimin efikas të programit. Ndryshimet qeveritare nuk duhet të ndikojnë në këtë drejtim.

Si kusht i domosdoshëm për menaxhimin e efektshëm të programit, përfituesit pjesëmarrës duhet të ngrenë një Komision të Përbashkët Monitorimi dhe duhet të mundësojnë mjedise dhe staf të përshtatshëm dhe funksional për zyrat qendrore dhe Zyrat Mbështetëse (Antenë)³⁹ të Sekretariatit të Përbashkët Teknik. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet krijimit të kushteve të nevojshme të punës për të siguruar vazhdimësinë dhe zhvillimin profesional të stafit në funksionet kyç në të gjitha strukturat drejtuese të programit. Këto të fundit duhet të përpiqen ta paraqesin programin si një instrument të dobishëm për forcimin e bashkëpunimit dhe shkëmbimeve ndërmjet qytetarëve në zonën përfituese.

Mospërmbyshja e kërkesave të përcaktuara më sipër mund të shpjerë në një rikuperim të fondeve sipas këtij programi dhe/ose në rialokimin e fondeve në të ardhmen.

³⁹ Në rast se konsiderohet e nevojshme ngritja e kësaj zyre.

4. BUXHETI INDIKATIV

Do të miratohet një vendim financimi 7-vjeçar, i cili do t'i nënshtrohet ndarjeve të disponueshme të projektit për vitet financiare përkatëse pas miratimit të buxhetit ose sikundër parashikohet në sistemin e të dymbëdhjetave provizore.

Tabela 4.1: Alokimet financiare indikative në vit për periudhën 2021-2027

PROGRAMI IPA III BNK PËR FITUES SHQIPËRIA – PËR FITUES KOSOVA																
Shumat në Euro																
	2021		2022		2023		2024		2025		2026		2027		Total (EURO)	
	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim	Kontribut i BE-së	Bashkëfinancim
Sipas llojit të aktivitetit																
Veprimtaritë	-	-	2 040 000	360 000	-	-	-	-	3 240 000	571 764.7	-	-	2 280 000	402 352.94	7 560 000	1 334 117.64
Asistencë Teknike (Grante direkte)	-	-	360 000	-	-	-	-	-	360 000	-	-	-	120 000	-	840 000	-
Sipas metodës së zbatimit																
Menaxhim i drejtpërdrejtë: Të gjithë komponentët e granteve ⁴⁰															7 560 000	1 334 117.64
Menaxhim i drejtpërdrejtë: Të gjithë komponentët e prokurimeve															-	-
Menaxhim i tërthortë me përfituesin e IPA III: Të gjithë komponentët	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTALI⁴⁰	-	-	2 400 000	360 000	-	-	-	-	3 600 000	571 764.7	-	-	2 400 000	402 352.94	8 400 000	1 334 117.64

** Të gjithë komponentët e granteve; Të gjithë komponentët e prokurimeve – duhet të plotësohet vetëm buxheti total për periudhën 2021-2027.

⁴⁰ TOTALI në Tabelat 4.1 dhe 4.2 duhet të jetë i barabartë

Tabela 4.2: Alokimi financiar indikativ për prioritet dhe norma e kontributit të Bashkimit Evropian (për periudhën 2021-2027)

GRUPIMET	PRIORITETET	PROGRAMI IPA II BNK Shqipëri – Kosovë			
		Fonde nga Bashkimi Evropian	Bashkë-financim	Totali	Përqindja për Prioritet Tematik
		(a)	(b)	(c) = (a)+(b)	(d) = (c)/(e)
Grupimi Tematik 2	1) Prioriteti Tematik 2	3 780 000	667 058.82	4 447 058.82	45.68%
Grupimi Tematik 4	2) Prioriteti Tematik 5	3 780 000	667 058.82	4 447 058.82	45.68%
3) Asistenca Teknike		840 000	0	840 000	8.6 %
TOTALI		8 400 000	1 334 117.64	9 734 117.64 (e)	100%

Kontributi i Bashkimit Evropian në nivelin e prioritetit tematik nuk do të kalojë tavanin prej 85% të shpenzimeve të pranueshme. Bashkëfinancimi do të sigurohet nga grantmarrësit fundorë. Shuma për asistencën teknike do të kufizohet në 10% të shumës totale të alokuar për programin. Për asistencën teknike, norma e bashkëfinancimit të Bashkimit do të jetë 100%.

5. MODALITETET E ZBATIMIT

5.1. Marrëveshja e financimit

Për të zbatuar këtë program parashikohet nënshkrimi i një marrëveshjeje financimi midis Komisionit Evropian, Shqipërisë dhe Kosovës.

5.2. Periudha indikative e zbatimit

Periudha indikative operationale e zbatimit të këtij veprimi, gjatë së cilës do të kryhen aktivitetet e përshkruara në seksionin 3 dhe do të zbatohen kontratat dhe marrëveshjet përkatëse, është 6 vjet nga data e hyrjes në fuqi të marrëveshjes së financimit, ose nga data në të cilën është dakordësuar shkëmbimi i shkresave për të gjitha alokimet e ardhshme vjetore.

Zgjatjet e periudhës së zbatimit mund të dakordësohen nga nëpunësi autorizues përgjegjës i Komisionit, duke e ndryshuar këtë vendim, si dhe kontratat dhe marrëveshjet përkatëse.

5.3. Metodat e zbatimit

Komisioni do të sigurojë respektimin e rregullave dhe procedurave të duhura të BE-së për financimin e palëve të treta, duke përfshirë procedurat e rishikimit, kur është e përshtatshme, dhe përputhshmërinë e veprimit me masat kufizuese të BE-së⁴¹.

5.3.1 Veprimtaritë

Menaxhimi i drejtpërdrejtë

Veprimtaritë që janë pjesë e këtij veprimi do të zbatohen nga menaxhimi i drejtpërdrejtë.

Thirrjet për propozime – Grantet

a) Qëllimi i granteve:

Grantet e përzgjedhura përmes thirrjeve për propozime gjatë periudhës shtatëvjeçare do të kontribuojnë në objektivat dhe rezultatet specifike sipas secilit prioritet tematik në seksionin 3.2.

b) Llojet e aplikantëve të synuar:

Përfituesit janë: Autoritetet vendore dhe rajonale; subjektet ligjore që menaxhojnë parqet natyrore dhe zonat e tjera të ruajtura; autoritetet qendrore (Drejtoritë Rajonale nga ML-të dhe Agjencitë, që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në zonën përfituese); shoqatat e qeverive vendore; agjencitë e zhvillimit rajonal; organizatat për mbështetjen e bizneseve vendase; operatorët e biznesit në turizëm, bujqësi dhe sektorë të tjerë ekonomikë; OSHC-të, Organizatat Rinore dhe Organizatat të Gruas; organizatat e edukimit dhe trajnimit; nxënësit dhe studentët; operatorët e biznesit në fushat e turizmit dhe bujqësisë (fermerët); shoqëritë e shërbimeve publike.

Aplikantët përcaktohen si Përfitues të IPA III, që marrin pjesë në programin BNK.

Përfituesit e mundshëm, sikundër specifikohen në seksionin 3.2, mund të jenë: institucionet vendore, rajonale dhe qeveritare; agjencitë vendore/rajonale; operatorët e biznesit; shoqëria civile. Karakteristika të tjera thelbësore të aplikantëve të mundshëm, si vendi i themelimit,

⁴¹ www.sanctionsmap.eu Ju lutem vëreni se harta e sanksioneve është një mjet TI-je që identifikon regjimet e sanksioneve. Burimi i sanksioneve rrjedh nga aktet ligjore të botuara në Fletoren Zyrtare (FZ). Në rast mospërputhjeje midis akteve të botuara ligjore dhe përditësimeve në faqen e internetit, versioni i FZ-së do të ketë përparësi.

specifikohen në udhëzimet për aplikantët rreth thirrjes për propozime. Objekti i paracaktuar i përfituesve të mundshme mund të zvogëlohet mbështetur në vendndodhjen gjeografike ose llojin e aplikantit, sipas nevojës, në sajë të natyrës specifike dhe objektivave specifike të veprimit, dhe sipas nevojës, për zbatimin e efektshëm.

5.3.2 Asistenca Teknike (Grante direkte)

Prioriteti i Asistencës Teknike do të zbatohet me Menaxhim të Drejtpërdrejtë përmes granteve direkte gjatë kohëzgjatjes së programit.

Grantet do të jepen për zbatimin e prioritetit tematik të asistencës teknike në kuadër të këtij programi. Nën përgjegjësinë e nëpunësit autorizues përgjegjës të Komisionit, granti mund të jepet pa thirrje për propozime për Qeverinë e Shqipërisë – Strukturën BNK, të themeluar sipas kuadrit ligjor të IPA III, si partner kryesor dhe institucioni publik që pret strukturën BNK në Kosovë si bashkëpërfitues.

Rekursi për dhënien e këtij granti pa thirrje për propozime arsyetohet për organet që kanë monopol *de jure* ose *de facto* në menaxhimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar, në përputhje me Nenin 195(c) të Rregullores (BE, Euratom) 2018/1046. Siç parashikohet në Seksionin VIII "Dispozitat për programet e bashkëpunimit ndërkufitar", Titulli V "Strukturat dhe autoritetet e programit dhe përgjegjësitë e tyre" të Marrëveshjes së Partneritetit të Kuadrit Financiar për programin IPA III, strukturat BNK janë organet që gëzojnë këtë monopol.

Nën përgjegjësinë e nëpunësit autorizues përgjegjës të Komisionit, granti mund të jepet pa thirrje për propozime për Qeverinë e Shqipërisë - Strukturën BNK, të themeluar sipas kuadrit ligjor të IPA III.

5.4. Struktura e menaxhimit të programit

Përshkrimi i strukturave menaxhuese të programit dhe renditja e përgjegjëseve dhe detyrave të tyre kryesore në përgatitjen, zbatimin dhe menaxhimin e programit (NIPAC, Strukturat BNK, Komisioni i Përbashkët i Monitorimit, Sekretariati i Përbashkët Teknik) paraqiten në Kuadër dhe/ose Marrëveshjet e Financimit.

5.5. Zhvillimi, përzgjedhja dhe zbatimi i Projektit

Thirrjet për propozime:

Të gjitha prioritetet tematike të programit do të zbatohen përmes thirrjeve për propozime. Komisioni i Përbashkët i Monitorimit do të ngarkohet me identifikimin e prioritetëve tematike, objektivave specifike, rezultateve, përfituesve të synuar dhe fokusit specifik të secilës thirrje për propozime, që do të miratohet nga Komisioni Evropian.

KPM-ja, si organi që monitoron performancën e programit, do të shqyrtojë, përpara shpalljes së thirrjeve për propozime (dhe përcaktimit të dokumenteve të tenderimit, si: udhëzimet për aplikantët), ecurinë e deritanishme të treguesve të programit. Përzgjedhja e PT-ve, objektivat specifike dhe rezultatet e të gjitha thirrjeve për propozime, me përjashtim të të parës në program, do të bazohen në mbarëvajtjen e performancës. Shpallja dhe orientimi strategjik i çdo thirrjeje për propozime do të koordinohet me planet e programeve të tjera për të rritur sinergjitë dhe për të shmangur financimin e dyfishtë.

Vendimi i KPM-së mund të marrë në konsideratë edhe rekomandimet që rrjedhin nga konsultimet e zhvilluara me palët e interesit në nivel vendor dhe kombëtar, duke përfshirë përfaqësues të komunitetit të donatorëve.

Projekte strategjike

Gjatë përgatitjes së programit nuk është identifikuar asnjë **projekt strategjik**. Megjithatë, gjatë periudhës së zbatimit të programit, strukturat e BNK-së mund të marrin në konsideratë të alokojnë një shumë financiare të programit (deri në 20% të fondeve totale të BE-së) për të financuar një ose dy projekte strategjike, veçanërisht ato që lidhen me një ose dy nga prioritetet tematike të programit, kryesisht ato prioritetet tematike që prekin Mjedisin dhe Turizmin.

Strukturat e BNK-së së bashku me Delegacionin e Bashkimit Evropian në Shqipëri mund të organizojnë një konsultim për të mbledhur ide rreth projekteve strategjike në kuadër të programit.

Projektet strategjike mund të përzgjidhen përmes thirrjeve për projekte strategjike. Ato mund të përzgjidhen edhe jashtë thirrjeve për propozime. Përzgjedhja duhet të miratohet nga Komisioni i Përbashkët i Monitorimit dhe Komisioni Evropian. Nëse projekti strategjik përzgjidhet jashtë thirrjes për propozime, programi BNK duhet të ndryshohet dhe të përfshijë një projekt të tillë strategjik.

Miratimi i projekteve të tilla strategjike nga Komisioni do të kushtëzohet me vërtetimin e: një dimensionit të qartë ndërkufitar dhe mbështetjes për një nga prioritetet tematike dhe arritjes së një prej objektivave specifike të programit; gatishmërisë/maturimit për t'u zbatuar; ndikimit në zonën e programit; lidhjes me strategjitë rajonale ose strategji të tjera për zhvillimin e zonave kufitare; nivelin e kontributit dhe bashkëfinancimit nga autoritetet rajonale; numrin e popullatës që përfiton nga ndërhyrja; efikasitetin në kosto të ndërhyrjes; krahas veprimeve paralele; qëndrueshmërisë së ndërhyrjes; dhe sigurisë së realizimit brenda periudhës së zbatimit të programit. Veç kësaj, këto projekte duhet të kenë një dokumentacion të plotë tenderimi dhe, në rast të investimeve në infrastrukturë, përveç vlerësimeve të nevojshme të ndikimit mjedisor, duhet të kenë të gjitha lejet e nevojshme për vendndodhjen dhe ndërtimin.

5.6. Objekti i pranueshmërisë gjeografike për prokurimin dhe dhënien e granteve

Do të zbatohet përshtatshmëria gjeografike për sa i përket vendit të themelimit për pjesëmarrje në procedurat e prokurimit dhe dhënies së granteve dhe për sa i përket origjinës së furnizimeve të blera siç përcaktohet në aktin bazë dhe të parashtruara në dokumentet përkatëse kontraktuale, sipas dispozitave të mëposhtme.

Nëpunësi autorizues përgjegjës i Komisionit mund ta zgjerojë përshtatshmërinë gjeografike në bazë të urgjencës ose mungesës së shërbimeve në tregjet e përfituesve ose territoreve në fjalë, ose në raste të tjera të vërtetuara siç duhet, kur zbatimi i rregullave të përshtatshmërisë do ta bënte të pamundur ose tejet të vështirë realizimin e këtij veprimi (Neni 28(10) Rregullorja NDICI-Global Europe).

6. RAPORTIMI, MONITORIMI DHE VLERËSIMI

Përshkrimi i kërkesave dhe modaliteteve të raportimit, monitorimit dhe vlerësimit të programit paraqitet në Kuadër dhe/ose Marrëveshjet e Financimit.

7. INFORMACIONI DHE VIZIBILITETI

Vizibiliteti i financimit të BE-së dhe komunikimi rreth objektivave dhe ndikimit të Veprimeve janë detyrim ligjor për të gjitha Veprimet e financuara nga BE-ja, siç parashtrohet në kërkesat në fuqi të BE-së për komunikimin dhe vizibilitetin.

Në veçanti, përfituesit e fondeve të BE-së duhet të njohin origjinën e financimit të BE-së dhe të sigurojnë vizibilitetin e duhur të saj duke:

- dhënë një deklaratë që thekson mbështetjen e marrë nga BE-ja në mënyrë të dukshme në të gjitha dokumentet dhe materialet e komunikimit që lidhen me zbatimin e fondeve, duke përfshirë faqen zyrtare të internetit dhe llogaritë e mediave sociale, kur ka; dhe
- promovuar veprimet dhe rezultatet e tyre, duke ofruar informacione të synuara koherente, të efektshme, dhe përpjesëtimore për audienca të shumta, përfshirë këtu median.

Masat e vizibilitetit dhe komunikimit do të zbatohen, sipas rastit, nga administrata publike (për shembull, në lidhje me reformat që lidhen me mbështetjen buxhetore të BE-së), subjektet e besuara, kontraktorët dhe grantmarrësit. Detyrimet e duhura kontraktuale do të përfshihen, përkatësisht, në marrëveshjet e financimit, marrëveshjet e delegimit dhe kontratat e prokurimit dhe granteve.

Masat do të mbështeten në një Plan specifik Komunikimi dhe Vizibiliteti, të hartuar dhe të zbatuar në përputhje me kërkesat në fuqi të BE-së për komunikim dhe vizibilitet. Plani do të përfshijë, ndër të tjera, një narrativë komunikimi dhe mesazhe kryesore për Veprimin, të përshtatura për audienca të ndryshme të synuara (palët e interesit, shoqërinë civile, publikun e gjerë, etj.)

Masat specifike të vizibilitetit dhe komunikimit për këtë Veprim do të plotësojnë aktivitetet më të gjera të komunikimit të zbatuara drejtpërdrejt nga shërbimet e Komisionit Evropian dhe/ose Delegacionit dhe Zyrës së BE-së. Komisioni Evropian dhe Delegacioni dhe Zyra e BE-së duhet të jenë plotësisht të informuar për planifikimin dhe zbatimin e aktiviteteve specifike të vizibilitetit dhe komunikimit, veçanërisht në lidhje me narrativën e komunikimit dhe mesazhet kryesore.

Hartimi dhe zbatimi i masave të komunikimit dhe të vizibilitetit do të jetë përgjegjësi e Strukturave të BNK-së. Këto të fundit, me ndihmën e SPT-së, do t'i paraqesin KPM-së strategjinë e komunikimit me një plan të hollësishëm informacioni dhe vizibiliteti.

8. QËNDRUESHMËRIA

Qëndrueshmëria e rezultateve dhe e produkteve të arritura në kuadër të veprimit kërkon angazhimin e autoriteteve të përfshira në menaxhimin e programit. Duke respektuar dispozitat e kuadrit ligjor në fuqi për BNK-në ndërmjet Përfituesve të IPA III, autoritetet marrin përsipër të sigurojnë burimet e nevojshme financiare dhe institucionale, duke përfshirë stafin përkatës me përvojë, për ta bërë zbatimin e programit një histori suksesi. Si shenjë thelbësore përgjegjësie, ato do t'i kushtojnë vëmendje të veçantë krijimit të kushteve të nevojshme për sigurimin e vazhdimësisë së stafit në funksionet dhe institucionet thelbësore për të garantuar mbarëvajtjen e programit.

Qëndrueshmëria në nivelin operacional luan një rol po aq vendimtar. Çdo veprimtari duhet të ketë një ndikim të prekshëm në grupet e synuara në nivel ndërkufitar. Qëndrueshmëria duhet të përfshihet në çdo aplikim, duke treguar se si do të përfitojë rajoni nga rezultatet e pritshme edhe pasi të ketë përfunduar veprimtaria. Në çdo thirrje për propozime, një nga kriteret e dhënies është qëndrueshmëria, siç tregohet në Seksionin 5 të rrjetit të vlerësimit për aplikimet e plota.

SHTOJCA II - KUSHTET E PËRGJITHSHME

Tabela e përmbajtjes

Pjesa e parë: Dispozitat e përgjithshme

- Neni 1 - Periudha e ekzekutimit, periudha e zbatimit operacional dhe afati i kontraktimit
- Neni 2 - Përfituesit e IPA III dhe detyrat e tyre të përbashkëta
- Neni 3 - Kërkesat për raportimin
- Neni 4 - Komunikimi dhe vizibiliteti
- Neni 5 - Të drejtat e pronësisë intelektuale
- Neni 6 - Legjitimiteti i shpenzimeve
- Neni 6, germa "a" – Lejet dhe autorizimet

Pjesa e dytë: Dispozitat e zbatueshme për menaxhimin e tërthortë nga përfituesit e IPA III

- Neni 7 - Parimet e përgjithshme
- Neni 8 - Prokurimi dhe dhënia e grantit
- Neni 8, germa "a" - Përfjashtimi dhe sanksionet administrative
- Neni 9 - Kontrollat *ex-ante* dhe *ex-post* për procedurat e granteve dhe të prokurimit dhe kontrollat *ex post* për kontratat dhe grantet që do të zbatohen nga Komisioni
- Neni 10 - Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetit dhe kostot e njohura
- Neni 11 - Dispozitat mbi pagesat e bëra nga Komisioni për përfituesin kryesor të IPA III
- Neni 12 - Ndërprerja e pagesave
- Neni 13 - Rikuperimi i fondeve
- Neni 13, germa "a" – Korrigjimet financiare dhe mbyllja

Pjesa e tretë: Dispozitat përfundimtare

- Neni 14 - Konsultimi ndërmjet përfituesve të IPA III dhe Komisionit
- Neni 15 - Ndryshimet e kësaj Marrëveshjeje Financimi
- Neni 16 - Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi
- Neni 17 - Zgjidhja e kësaj Marrëveshjeje Financimi
- Neni 18 – Legjislacioni i zbatueshëm, zgjidhja e mosmarrëveshjeve
- Neni 19 – Masat kufizuese të BE-së

Pjesa e parë: Dispozitat e përgjithshme

Neni 1 - Periudha e ekzekutimit, periudha e zbatimit operacional dhe afati i kontraktimit

- (1) Periudha e ekzekutimit të kësaj Marrëveshjeje Financimi është periudha gjatë së cilës zbatohet Marrëveshja e Financimit dhe përfshin periudhën e zbatimit operacional, si edhe fazën e mbylljes. Kohëzgjatja e periudhës së ekzekutimit përcaktohet në nenin 2, paragrafi 1 të Kushteve të Veçanta dhe fillon me hyrjen në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi.
- (2) Periudha e zbatimit operacional është periudha gjatë së cilës realizohen të gjitha aktivitetet operationale të mbuluara nga kontratat e prokurimit, kontratat e granteve dhe marrëveshjet e kontributit. Kohëzgjatja e kësaj periudhe përcaktohet në nenin 2, paragrafi 2 të Kushteve të Veçanta dhe fillon me nënshkrimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi për angazhimin buxhetor për vitin e parë ose në datën më të fundit të letërkëmbimit për angazhimet buxhetore për vitet në vijim.
- (3) Periudha e zbatimit operacional respektohet nga Autoriteti Kontraktor në momentin e nënshkrimit dhe vënies në zbatim të kontratave të prokurimit, kontratave të granteve dhe marrëveshjeve të kontributit në kuadër të kësaj Marrëveshjeje Financimi.
- (4) Pa cenuar nenin 29, paragrafi 2 të MFKP-së, kostot e lidhura me aktivitetet e këtij programi të bashkëpunimit ndërkufitar kualifikohen për financim nga BE vetëm nëse janë shkaktuar gjatë periudhës së zbatimit operacional. Kostot e shkaktuara përpara hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk kualifikohen për financim nga BE, përveçse kur parashikohet ndryshe në nenin 7 të Kushteve të Veçanta.
- (5) Kontratat e prokurimit, kontratat e granteve dhe marrëveshjet e kontributit do të lidhen më e shumta brenda tre viteve nga nënshkrimi i Marrëveshjes së Financimit për angazhimin buxhetor për vitin e parë ose në datën më të fundit të letërkëmbimit për angazhimet buxhetore për vitet në vijim, me përjashtim të:
 - (a) ndryshimeve në angazhimet ligjore të dakordësuara më parë, të cilat nuk çojnë në rritjen e kontributit të BE-së;
 - (b) angazhimeve ligjore që duhet të dakordësohen pas zgjidhjes së parakohshme të një kontrate prokurimi ekzistuese;
 - (c) angazhimeve ligjore që lidhen me auditimin dhe vlerësimin, të cilat mund të nënshkruhen pas periudhës së zbatimit operacional;
 - (d) ndryshimit të subjektit zbatues
- (6) Kontrata e prokurimit, kontrata e grantit ose marrëveshja e kontributit që nuk ka çuar në kryerjen e asnjë pagese brenda dy viteve nga nënshkrimi i saj, zgjidhet automatikisht dhe financimi i saj do të kthehet mbrapsht, me përjashtim të rastit kur mosmarrëveshja ka vajtur në gjykatë ose në organet e arbitrazhit.

Neni 2 - Përfituesit e IPA III dhe detyrat e tyre të përbashkëta

- (1) Siç parashikohet në nenin 76, paragrafi 3 të MFKP-ve përkatëse, përfituesit e IPA III bashkëpunojnë ngushtësisht dhe përmblin bashkërisht funksionet, si dhe marrin përsipër përgjegjësitë e përcaktuara në MFKP.
- (2) Për qëllime të zbatimit të nenit 25 të MFKP-së për mbrojtjen e të dhënave, të dhënat personale duhet:
 - të përpunohen në mënyrë të ligjshme, të drejtë dhe transparente në lidhje me të subjektin e të dhënave;
 - të mbledhen për qëllime të specifikuar, të qarta dhe të ligjshme dhe të mos përpunohen më tej në mënyrë të papajtueshme me ato qëllime;
 - të jenë të duhurat, të kenë lidhje me qëllimin dhe të kufizohen vetëm te qëllimet e nevojshme për të cilat përpunohen;

- të jenë të sakta dhe, sipas rastit, të ruajtura në formë të përditësuar;
- të përpunohen në mënyrë të atillë që garanton sigurinë e përshtatshme të të dhënave personale dhe
- të ruhen në një formë të atillë që lejon identifikimin e subjekteve të të dhënave për aq kohë sa është e nevojshme për qëllimet për të cilat përpunohen të dhënat personale.

Të dhënat personale që ndodhen në dokumentet e mbajtura nga përfituesi i IPA III në përputhje me nenin 8, paragrafi 5 duhet të fshihen menjëherë pas përfundimit të afateve të përcaktuara në nenin 8, paragrafi 5.

Neni 3 - Kërkesat për raportim

- (1) Për qëllimet e kërkesave për raportimin të përcaktuara në nenin 80, paragrafi 1 të MFKP-ve përkatëse, strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar përdorin modelin e dhënë në shtojcën III.
- (2) Për qëllimet e kërkesave të përgjithshme të raportimit në Komision përcaktuar në nenin 59 të MFKP-së për raportin vjetor mbi zbatimin e asistencës nga IPA III, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, KKIPA duhet të përdorë modelin që jepet nga Komisioni.
- (3) Për qëllimet e nenit 60 të MFKP-së, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, KKIPA i dorëzon Komisionit një raport përfundimtar mbi zbatimin e aktiviteteve të zbatuara nën menaxhimin e tërthortë nga përfituesi i IPA III i këtij Programi jo më vonë se gjashtëmbëdhjetë muaj pas përfundimit të periudhës së zbatimit operacional. KKIPA duhet të përdorë modelin e dhënë nga Komisioni.
- (4) Për qëllimet e nenit 61, paragrafi 1 të MFKP-së, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, NPA duhet që brenda datës 15 janar të vitit pasues financiar të dorëzojë në format elektronik një kopje të të dhënave që mbahen në sistemin kontabël sipas nenit 4, paragrafi 4. Kjo duhet të mbështetet nga një raport financiar përmblledhës i nënshkruar, i paaudituar, në përputhje me germën “c” të shtojcës IV.
- (5) Për qëllimet e kërkesave për raportimin financiar nën menaxhimin e tërthortë të përcaktuara në nenin 61, paragrafi 2, germa “a” dhe nenin 61, paragrafi 3 të MFKP-së, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, NPA duhet të përdorë modelet e parashikuara në gerrat “a” dhe “b” të shtojcës IV.

Neni 4 - Komunikimi dhe vizibiliteti

- (1) Në përputhje me nenin 24 të MFKP-ve përkatëse, përfituesit e IPA III duhet të marrin masat e nevojshme për të garantuar vizibilitetin e financimit nga BE për aktivitetet që u janë deleguar atyre, si dhe të përgatitin një plan koherent me aktivitetet komunikimi dhe vizibiliteti, i cili duhet të dorëzohet pranë Komisionit për dakordësim brenda 6 muajve nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshjeje Financimi.
- (2) Këto aktivitete komunikimi dhe vizibiliteti duhet të jenë në një linjë me Manualin e Komunikimeve dhe të Vizibilitetit për Aktivitetet e Jashtme të BE-së, i cili është hartuar dhe publikuar nga Komisioni dhe që është në fuqi në kohën e aktiviteteve.

Neni 5 - Të drejtat e pronësisë intelektuale

- (1) Kontratat e financuara në kuadrin e kësaj Marrëveshjeje Financimi garantojnë që përfituesit e IPA III të fitojnë të gjitha të drejtat e nevojshme të pronësisë intelektuale në lidhje me teknologjinë e informacionit, studimet, skicat, planet, publikimet dhe çdo material tjetër të bërë për qëllime planifikimi, zbatimi, monitorimi dhe vlerësimi.
- (2) Përfituesi kryesor i IPA III duhet të garantojë që Komisioni, ose cili individ apo person tjetër i autorizuar nga Komisioni, si dhe përfituesi jokryesor i IPA III, të kenë akses dhe të drejtën për të përdorur materiale të tilla. Komisioni do t'i përdorë këto materiale vetëm për qëllimet e veta.

Neni 6 - Legjitimiteti i shpenzimeve

- (1) Në përputhje me nenin 29, paragrafi 3, germa “b” të MFKP-së dhe pa cenuar nenin 28 të saj dhe nenin 7 të Kushteve të Veçanta, shpenzimet vijuese të shkaktuara nga përfituesit e IPA III nuk financohen sipas kësaj Marrëveshjeje Financimi:
 - (a) komisionet bankare, kostot e garancive dhe detyrimet e ngjashme;

- (b) gjobat dhe penalitetet financiare;
- (c) shpenzimet gjyqësore;
- (d) humbjet nga këmbimi valutor;
- (e) borxhet dhe tarifat e shërbimit të borxhit (interesi);
- (f) provizionet për humbjet, borxhet ose detyrimet e ardhshme të mundshme;
- (g) kreditimi për palët e treta, përveç nëse specifikohet ndryshe në kushtet e veçanta;
- (h) interesi negativ i tarifuar nga bankat ose institucione të tjera financiare.

Neni 6, germa "a" – Lejet dhe autorizimet

Pa cenuar nenin 27 të MFKP-së, çdo leje dhe/ose autorizim që nevojitet për zbatimin e Programit duhet të sigurohet në kohën e duhur nga autoritetet kompetente të përfituesve të IPA III, në përputhje me legjislacionin e brendshëm.

Pjesa e dytë: Dispozitat e zbatueshme për menaxhimin e tërthortë nga përfituesit e IPA III

Neni 7 - Parimet e përgjithshme

- (1) Qëllimi i pjesës së dytë është që të përcaktojë rregullat për zbatimin e detyrave të deleguara për zbatimin e buxhetit, siç përshkruhen në shtojcën I, dhe të përcaktojë të drejtat dhe detyrimet përkatëse të përfituesve të IPA III dhe të Komisionit në realizimin e këtyre detyrave.
- (2) Siç parashikohet në germën “b” të nenit 76, paragrafi 3 të MFKP-ve përkatëse, përfituesit e IPA III duhet të përgatitin bashkërisht një marrëveshje dypalëshe dhe të garantojnë zbatimin e saj.
- (3) Përfituesi jokryesor i IPA III bashkëpunon me përfituesin kryesor të IPA III për të garantuar përmbushjen e detyrave vijuese:
 - (a) kryerjen e ndjekjes operacionale dhe menaxhimin e veprimeve të parashikuara në germën “c” të nenit 76, paragrafi 4 të MFKP-ve;
 - (b) verifikimet në përputhje me nenin 76, paragrafi 5 të MFKP-ve;
 - (c) mbrojtjen e interesit financiar të Bashkimit Evropian të parashikuar në nenin 51 të MFKP-ve.
- (4) Përfituesit e IPA III mbeten përgjegjës për përmbushjen e detyrimeve të përcaktuara në këtë Marrëveshje Financimi dhe në Marrëveshjen Financiare Kuadër të Partneritetit (MFKP). Në përputhje me nenin 12, nenin 16, nenin 17 dhe nenin 19, Komisioni rezervon të drejtën të ndërpresë pagesat dhe të pezullojë dhe/ose zgjidhë këtë Marrëveshje Financimi.

Neni 8 - Prokurimi dhe dhënia e grantit

- (1) Pa cenuar nenin 18, paragrafi 5 të MFKP-së, detyrat që përmenden në nenin 7, paragrafi 3 kryhen nga përfituesi kryesor i IPA III në bashkëpunim me përfituesin jokryesor të IPA III në përputhje me procedurat dhe dokumentet standarde të hartuara dhe publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe granteve në aktivitetet e jashtme të Komisionit, sidomos, me udhëzuesin praktik për procedurat kontraktuale për aktivitetet e jashtme të Bashkimit Evropian (PRAG), i cili është në fuqi në momentin e nisjes së procedurës në fjalë, si edhe në përputhje me standardet e kërkuara të komunikimit dhe vizibilitetit të përmendura në nenin 4, paragrafi 2.
- (2) Komisioni, në përputhje me nenin 18, paragrafi 2 të MFKP-ve dhe sipas rastit, mund t'i japë përfituesit kryesor të IPA III udhëzime të mëtejshme për sa i përket përshtatjes së procedurave dhe dokumenteve standarde të hartuara dhe publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe granteve në aktivitetet e jashtme me rastin specifik të bashkëpunimit ndërkufitar.
- (3) Përfituesi kryesor i IPA III kryen procedurat e prokurimit dhe të dhënies së granteve, lidh kontratat që rrjedhin prej tyre dhe garanton që të gjitha dokumentet përkatëse për gjurmimin e auditimit të jenë në gjuhën e kësaj Marrëveshjeje Financimi.

- (4) Përfituesit e IPA III duhet të bashkëpunojnë plotësisht për krijimin e komiteteve të vlerësimit të parashikuara në germen "a" të nenit 76, paragrafi 4 të MFKP-ve përkatëse.
- (5) Pa cenuar nenin 49 të MFKP-së, përfituesi kryesor i IPA III duhet që të gjitha dokumentet përkatëse mbështetëse financiare dhe kontraktuale që nga data e hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financiare ose nga një datë më e hershme në rast se procedura e prokurimit, thirrja për propozime ose procedura direkte për dhënie të grantit ka nisur përpara hyrjes në fuqi të Marrëveshjes së Financimit, t'i ruajë për pesë vite duke nisur që nga data e mbylljes së angazhimit buxhetor përkatës. Në veçanti, përfituesi kryesor i IPA III duhet të ruajë sa më poshtë vijon:
- (a) Për procedurat e prokurimit:
- i) Njoftimin paraprak së bashku me dëshminë e publikimit të njoftimit të prokurimit dhe çdo korigjim;
 - ii) Caktimin e panelit përzgjedhës;
 - iii) Raportin e listës së të përzgjedhurve (përfshirë shtojcat) dhe aplikimet;
 - iv) Dëshminë e publikimit të njoftimit të listës së të përzgjedhurve;
 - v) Letrat për kandidatët që nuk janë përzgjedhur;
 - vi) Ftesën për ofertë ose të barasvlerëshmen e saj;
 - vii) Dosjen e tenderit duke përfshirë shtojcat, sqarimet, procesverbalet e mbledhjeve, dëshminë e publikimit;
 - viii) Caktimin e komitetit të vlerësimit;
 - ix) Raportin për hapjen e tenderit duke përfshirë shtojcat;
 - x) Raportin e vlerësimit/negocimit, duke përfshirë shtojcat dhe ofertat e marra;
 - xi) Letrën e njoftimit;
 - xii) Letrën përcjellëse për dorëzimin e kontratës;
 - xiii) Letrat për kandidatët e pasuksesshëm;
 - xiv) Njoftimin për shpalljen e fituesit/anulimin, duke përfshirë dëshminë e publikimit;
 - xv) Kontratat e nënshkruara, ndryshimet, klauzolat shtesë, raportet e zbatimit dhe korrespondencat përkatëse.
- (b) Për thirrjet për propozime dhe procedurat direkte për dhënie të granteve:
- i) Caktimin e komitetit të vlerësimit;
 - ii) Raportin e hapjes së tenderit dhe atë administrativ, duke përfshirë shtojcat dhe aplikimet e marra;
 - iii) Letrat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm pas vlerësimit të prospektit;
 - iv) Raportin e vlerësimit të prospektit;
 - v) Raportin e vlerësimit të aplikimit të plotë ose raportin e negocimit me shtojcat përkatëse;
 - vi) Kontrollin e legjitimitetit dhe dokumentet mbështetëse;
 - vii) Letrat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm së bashku me listën e miratuar rezervë pas vlerësimit të plotë të aplikimit;
 - viii) Letrën përcjellëse për dorëzimin e kontratës së grantit;
 - ix) Njoftimin për shpalljen e fituesit/anulimin së bashku me dëshminë e publikimit;
 - x) Kontratat e nënshkruara, ndryshimet, klauzolat shtesë dhe korrespondencat përkatëse.

¹ Ofertat e pasuksesshme do të asgjësohen pesë vite pas mbylljes së procedurës së prokurimit.

² Aplikimet e pasuksesshme do të asgjësohen tre vite pas mbylljes së procedurës së grantit.

Gjithashtu, dokumentet financiare dhe kontraktuale të përmendura në paragrafin 5, germa "a" dhe "b" të këtij neni do të plotësohen me të gjitha dokumentet mbështetëse përkatëse siç kërkohet nga procedurat e përmendura në paragrafin 1, si dhe me të gjithë dokumentacionin përkatës në lidhje me pagesat, rikuperimet dhe kostot operationale, për shembull raportet e kontrollit të projektit dhe në terren, pranimit i furnizimeve dhe punimeve, garancitë, autorizimet, raportet e inxhinierëve mbikëqyrës.

Neni 8, germa "a" - Përfjashtimi dhe sanksionet administrative

- (1) Gjatë zbatimit të procedurave dhe dokumenteve standarde të hartuara dhe publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe granteve, përfituesi kryesor i IPA III garanton përkatësisht që asnjë kontratë prokurimi ose granti e financuar nga BE-ja të mos i jepet një operatori ekonomik ose aplikanti për grant nëse operatori ekonomik apo aplikanti për grant, qoftë ai vetë apo një person me kompetenca përfaqësimi, vendimmarrjeje ose kontrolli mbi të, gjendet në një nga situatat e përfjashtimit të parashikuara në procedurat dhe dokumentet përkatëse standarde të Komisionit.
- (2) Përfituesi kryesor i IPA III duhet të informojë menjëherë Komisionin në rastin kur një kandidat, ofertues ose aplikant gjendet në një situatë përfjashtimi të përmendur në paragrafin 1, ose ka kryer parregullsi dhe mashtrim sipas përcaktimit në nenin 51, paragrafi 5 të MFKP-së, ose ka shfaqur mangësi të theksuara në respektimin e detyrimit kryesor për zbatimin e angazhimit ligjor të financuar nga buxheti i Bashkimit Evropian.
- (3) Në momentin që jep kontratat e prokurimit dhe të granteve, përfituesi kryesor i IPA III duhet të marrë në konsideratë informacionin që përmban Sistemi i Zbulimit të Hershëm dhe Përfjashtimit (SZHP) i Komisionit. Aksesit në informacion mund të sigurohet nëpërmjet pikave të ndërlidhjes ose përmes konsultimit me anë të mjeteve vijuese: ((Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Buxhetin, Oficeri përgjegjës për Kontabilitetin në Komision, MO15, B-1049 Bruksel, Belgjikë (European Commission, Directorate-General for Budget, Accounting Officer of the Commission, MO15, B-1049 Brussels, Belgium)) dhe nëpërmjet emailit në adresën BUDG-C01-EXCL- DB@ec.europa.eu duke vendosur në cc (për dijeni) edhe adresën e Komisionit të identifikuar në nenin 3 të Kushteve të Veçanta). Çdo kontratë ose grant i lidhur me një kontraktor ose përfitues granti që gjendet në një situatë përfjashtimi në momentin e lidhjes së kontratës duhet të përfjashtohet nga financimi i Bashkimit Evropian dhe mekanizmi i korrigjimeve financiare mund të vihet në zbatim në përputhje me nenin 13, germa "a".
- (4) Kur përfituesi kryesor i IPA III vihet në dijeni të një situatë përfjashtimi të përmendur në paragrafin 1 (1) për zbatimin e detyrave të përshkruara në shtojcën I, përfituesi kryesor i IPA III vendos, sipas kushteve të legjislacionit të brendshëm, refuzimin e operatorit ekonomik ose të aplikantit për grant nga procedura në fjalë dhe përfjashtimin nga procedurat e tij të ardhshme të prokurimit ose dhënies së grantit. Gjithashtu, përfituesi kryesor i IPA III mund të vendosë një penalitet financiar në përpjesëtim me vlerën e kontratës në fjalë. Refuzimet, përfjashtimet dhe/ose penalitetet financiare duhet të vendosen pas një procesi ankimi, që garanton të drejtën e personit në fjalë për t'u mbrojtur. Përfituesi kryesor i IPA III njofton Komisionin në përputhje me paragrafin 2 të këtij neni.

Neni 9 - Kontrollat *ex-ante* dhe *ex-post* për procedurat e granteve dhe të prokurimit dhe kontrollat *ex post* për kontratat dhe grantet që do të zbatohen nga Komisioni

- (1) Komisioni mund të ushtrojë kontrole *ex-ante* të procedurave për dhënien e prokurimit dhe granteve në fazat vijuese:
 - (a) miratimin e njoftimeve të kontratës për prokurimin dhe çdo korrigjim të saj;
 - (b) miratimin e dosjeve të tenderit dhe udhëzimeve për aplikantët për grante;
 - (c) miratimin e përbërjes së komiteteve të vlerësimit;
 - (d) miratimin e raporteve të vlerësimit, të vendimeve për refuzim dhe dhënie të kontratës;
 - (e) miratimin e dosjeve të kontratës dhe shtojcave në kontratë.
- (2) Në lidhje me kontrollat *ex-ante* Komisioni vendos:
 - (a) të kryejë kontrole *ex-ante* të të gjithë dokumentacionit, ose
 - (b) të kryejë kontrole *ex-ante* të një grupi të përzgjedhur nga ky dokumentacion, ose
 - (c) të heqë dorë plotësisht nga kontrollat *ex-ante*.

³ Për kontratat e shërbimit, ky hap përfshin kontrollat *ex-ante* lidhur me miratimin e listës së të përzgjedhurve.

- (3) Nëse Komisioni vendos të kryejë kontrolle *ex-ante* në përputhje me paragrafin 2, germa “a” ose “b”, ai informon përfituesin kryesor të IPA III për dokumentacionin e përzgjedhur për kontrollin *ex-ante*. Ky përfitues i IPA III i paraqet Komisionit të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm sapo informohet se një dokumentacion është përzgjedhur për kontrollin *ex-ante*, jo më vonë se momenti i dorëzimit për publikim të njoftimit të kontratës ose të udhëzimeve për aplikantët.
- (4) Komisioni mund të vendosë të kryejë kontrolle *ex-post* për procedurat e dhënies së prokurimit ose granteve që nuk i janë nënshtruar kontrollit *ex-ante* (brenda 6 muajve nga nënshkrimi i kontratës).
- (5) Komisioni mund të vendosë të kryejë kontrolle *ex-post*, duke përfshirë auditime dhe kontrolle në terren, kurdoherë dhe për çdo kontratë ose grant të dhënë nga përfituesi kryesor i IPA III që vjen si rezultat i kësaj Marrëveshjeje Financimi. Ky përfitues i IPA III do të vërë në dispozicion të Komisionit të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm sapo të informohet që një dokumentacion është përzgjedhur për kontrollin *ex-post*. Komisioni mund të autorizojë një person ose subjekt që të kryejë kontrolle *ex-post* për llogari të tij.

Neni 10 - Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetit dhe kostot e njohura

- (1) Pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi, Struktura e Kontabilitetit dhe Struktura e Ndërmjetme për Menaxhimin Financiar (SNMF) e përfituesit kryesor të IPA III për programin e bashkëpunimit ndërkufitar hap të paktën një llogari bankare në Euro për transfertat vjetore. Bilanci i përgjithshëm bankar për programin e bashkëpunimit ndërkufitar do të jetë shuma e balanceve e të gjitha llogarive bankare të Programit që mbahen nga Struktura e Kontabilitetit dhe të gjitha SNMF-të pjesëmarrëse në përfituesin kryesor të IPA III.
- (2) Përfituesi kryesor i IPA III duhet të përgatitë dhe t'i dorëzojë Komisionit planet e parashikimit të disbursimit sipas alokimit vjetor për kohëzgjatjen e periudhës së zbatimit të Programit sipas modelit në germën “d” të shtojcës IV. Këto parashikime duhet të përditësohen dhe të paraqiten me çdo kërkesë për fonde të përmendur në nenin 11, paragrafi 2 dhe nenin 11, paragrafi 3, me raportin financiar vjetor të përmendur në nenin 3, paragrafi 5 dhe me parashikimin për kërkesa për pagesa të mundshme të përmendur në nenin 33, paragrafi 3 të MFKP-së. Planet e parashikimeve të disbursimit duhet të bazohen në nevoja reale dhe aktuale dhe duhet të mbështeten nga një analizë e hollësishme e dokumentuar (duke përfshirë grafikun e kontraktimeve dhe pagesave të planifikuara për kontratë), që do të vihet në dispozicion të Komisionit, nëse kërkohet.
- (3) Plani fillestar për parashikimin e disbursimit duhet të përmbajë një përmbledhje të parashikimeve të disbursimit vjetor sipas alokimit vjetor për të gjithë periudhën e zbatimit dhe të parashikimit të disbursimit mujor për dymbëdhjetë muajt e parë të programit të bashkëpunimit ndërkufitar. Planet e mëvonshme do të përmbajnë një përmbledhje të parashikimeve të disbursimit vjetor sipas alokimit vjetor për bilancin e periudhës së zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar dhe të parashikimit të disbursimit mujor për katërbëdhjetë muajt në vijim.
- (4) Përfituesi kryesor i IPA III duhet të krijojë dhe të mbajë një sistem kontabiliteti në përputhje me klauzolën 4, paragrafi 3, germa “a” të shtojcës A të MFKP-së, që do të përmbajë të paktën të dhëna për kontratat e menaxhuara në kuadrin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar të cilat jepen në shtojcën V.
- (5) Në zbatim të nenit 57, paragrafi 2 të MFKP-së, kostot e njohura në sistemin e kontabilitetit që mbahen sipas paragrafit 4, duhet të jenë shkaktuar, pranuar dhe paguar dhe të korrespondojnë me shpenzimet aktuale të vërtetuara me anë të dokumenteve mbështetëse dhe, sipas rastit, duhet të përdoren për të likuiduar financimin paraprak të paguar nga përfituesi kryesor i IPA III sipas kontratave në nivel lokal.

Neni 11 - Dispozitat mbi pagesat e bëra nga Komisioni për përfituesin kryesor të IPA III

- (1) Çdo kërkesë për financim paraprak duhet të përfshijë një deklaratë shpenzimesh për Programin, duke përfshirë shumat e kontraktuara, të disbursuara dhe kostot e njohura.
- (2) Pagesa e parë e financimit paraprak duhet të jetë për 100% të disbursimeve të parashikuara për vitin e parë të planit të parashikimit për disbursimet në përputhje me nenin 10, paragrafi 2. Kjo kërkesë për financim paraprak duhet të mbështetet nga mandatet bankare për të gjitha llogaritë bankare të Programit, sipas rastit.
- (3) Përfituesi kryesor i IPA III duhet të paraqesë kërkesa pasuese për pagesën e financimit paraprak kur bilanci i përgjithshëm bankar për Programin bie nën nivelin e parashikimit të disbursimeve për pesë

muajt e ardhshëm të Programit.

- (4) Çdo kërkesë për financim paraprak shitesë duhet të përfshijë:
 - a) Bilancet bankare për Programin në datën e fundit të kërkesës;
 - b) Mandatet bankare të përditësuara për të gjitha llogaritë bankare të Programit, sipas rastit;
 - c) Një parashikim të disbursimeve për Programin për katërmbëdhjetë muajt e ardhshëm në datën e fundit të kërkesës, siç përmendet në nenin 10, paragrafi 3;
 - d) Raportimin në aplikacionin IPA.
- (5) Përfituesi kryesor i IPA III mundet që për çdo financim paraprak të kërkojë shumën e parashikimit të disbursimeve totale për katërmbëdhjetë muajt pas datës së fundit të kërkesës, minus bilancet e përmendura në paragrafin 4, germa “a” në datën e fundit të kërkesës për fonde, plus çdo shumë të financuar nga përfituesi i IPA III sipas paragrafit 6 dhe që nuk është rimbursuar ende.

Komisioni rezervon të drejtën për të reduktuar çdo pagesë të mëvonshme financimi paraprak nëse bilancet e përgjithshme bankare të mbajtura nga përfituesi kryesor i IPA III në kuadrin e këtij Programi, tejkalojnë parashikimin e disbursimit për katërmbëdhjetë muajt e ardhshëm.
- (6) Kur pagesa reduktohet sipas paragrafit 5, përfituesi kryesor i IPA III duhet ta financojë Programin nga burimet e veta deri në shumën e reduktimit. Përfituesi kryesor i IPA III mund të kërkojë më pas rimbursimin e atij financimi si pjesë e kërkesës së radhës për fonde të specifikuar në paragrafin 5.
- (7) Në përputhje me nenin 33, paragrafi 1 të MFKP-së, Komisioni rezervon të drejtën për të përpunuar pagesa të pjesshme brenda kufijve të fondeve të disponueshme. Pasi fondet të vihen sërish në dispozicion, Komisioni përpunon menjëherë pagesën e shumës së mbetur.
- (8) Komisioni ka të drejtë të rikuperojë bilancet e tepërta bankare që kanë mbetur pa u përdorur për më shumë se dymbëdhjetë muaj. Përpara ushtrimit të kësaj të drejte, Komisioni fton përfituesin kryesor të IPA III të japë arsyet e vonës në disbursimin e fondeve dhe të vërtetojë nevojën e vazhdueshme për to brenda dy muajve të ardhshëm.
- (9) Interesat e gjeneruara nga llogaritë bankare të përdorura për këtë Program nuk do t'i paguhen Komisionit.
- (10) Sipas nenit 33, paragrafi 4 të MFKP-së, kur Komisioni ndërpret afatin kohor për kërkesën e pagesës për më shumë se dy muaj, përfituesi kryesor i IPA III mund të kërkojë një vendim nga Komisioni lidhur me faktin nëse do të vazhdojë ndërprerja e afatit kohor.
- (11) Pasqyra përfundimtare e certifikuar e shpenzimeve që përmendet në nenin 36, paragrafi 1, germa “a” të MFKP-së, duhet të dorëzohet nga NPA jo më vonë se 16 muaj pas përfundimit të periudhës së zbatimit operacional.

Neni 12 - Ndërprerja e pagesave

- (1) Pa cenuar pezullimin ose zgjidhjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi, përkatësisht në përputhje me nenet 16 dhe 17, si dhe pa cenuar nenet 38 dhe 39 të MFKP-së, Komisioni mund të ndërpresë pagesat pjesërisht ose plotësisht, nëse:
 - (a) Komisioni ka konstatuar ose ka shqetësime serioze se përfituesi kryesor i IPA III ka kryer gabime të konsiderueshme, parregullsi apo mashtrime që vënë në dyshim ligjshmërinë ose rregullsinë e transaksioneve të caktuara lidhur me to në zbatimin e Programit, ose nuk ka përmbushur detyrimet e tij në kuadrin e Marrëveshjes së Financimit, duke përfshirë detyrimet në lidhje me zbatimin e planit të Komunikimit dhe Vizibilitetit;
 - (b) Komisioni ka konstatuar ose ka shqetësime serioze se përfituesi kryesor i IPA III ka kryer gabime ose parregullsi sistematike ose të përsëritura, mashtrime ose shkelje të detyrimeve në kuadrin e kësaj Marrëveshjeje Financimi apo të tjera si këto, me kusht që këto gabime, parregullsi, mashtrime ose shkelje të detyrimeve të kenë ndikim material në zbatimin e Marrëveshjes së Financimit apo të vënë në dyshim besueshmërinë e sistemit të kontrollit të brendshëm të përfituesit të IPA III ose ligjshmërinë dhe rregullsinë e shpenzimeve të lidhura me to.

Neni 13 - Rikuperimi i fondeve

- (1) Përveç rasteve të përmendura në nenin 40 të MFKP-së, Komisioni mund të rikuperojë fondet nga përfituesi kryesor i IPA III siç parashikohet në Rregulloren Financiare, veçanërisht në rastet e mëposhtme:
 - (a) paaftësi për të garantuar arritjen e rezultateve dhe përdorimin e produkteve për qëllimin e synuar të përcaktuar në shtojcën I;
 - (b) shpenzime jo legjitime;
 - (c) shpenzime të shkaktuara si rezultat i gabimeve, parregullsive, mashtrimeve ose shkeljes së detyrimeve në zbatimin e Programit, veçanërisht në procedurat e prokurimit dhe dhënies së granteve.
 - (d) dobësi ose mangësi në sistemet e menaxhimit dhe kontrollit të përfituesit të IPA III, që çon në zbatimin e korigjimit financiar.
- (2) Në përputhje me legjislacionin e brendshëm, NPA duhet të rikuperojë kontributin e Bashkimit Evropian që i është paguar përfituesit kryesor të IPA III nga marrësi që gjendeshin në një nga prej situatave të përcaktuara në paragrafin 1, germa "b" ose "c" të këtij neni ose të përmendura në nenin 40 të MFKP-së. Fakti që NPA nuk arrin të rikuperojë të gjitha ose një pjesë të fondeve nuk e pengon Komisionin t'i rikuperojë fondet nga përfituesi kryesor i IPA III.
- (3) Përfituesi jokryesor i IPA III do të bëjë përpjekje maksimale për të mbështetur përfituesin kryesor të IPA III në përpjekjet e rikuperimit kur marrësi është i vendosur në territorin e tij. Detajet e rikuperimeve parashikohen në marrëveshjen dypalëshe të nënshkruar në përputhje me nenin 70 të MFKP-ve përkatëse.
- (4) Shumat e paguara në mënyrë të parregullt ose të rikuperuara nga përfituesi kryesor i IPA III, shumat nga garancitë financiare, të performancës dhe financimit paraprak të depozituara mbi bazën e procedurave të prokurimit dhe dhënies së granteve, shumat nga penalitetet financiare të vendosura nga përfituesi kryesor i IPA III për kandidatët, ofertuesit, aplikantët, kontraktorët ose përfituesit e granteve do të përdoren sërish për Programin ose do t'i rikthehen Komisionit.

Neni 13, germa "a" – Korigjimet financiare dhe mbyllja

Përveç neneve 42, 43 dhe 47 të MFKP-së, Komisioni ofron udhëzime plotësuese për shqyrtimin dhe pranimin e procedurës së llogarive, duke përfshirë korigjimet financiare dhe mbylljen.

Pjesa e tretë: Dispozitat përfundimtare

Neni 14 - Konsultimi ndërmjet përfituesve të IPA III dhe Komisionit

- (1) Përfituesit e IPA III dhe Komisioni konsultohen me njëri-tjetrin përpara marrjes së masave të mëtejshme për ndonjë mosmarrëveshje në lidhje me zbatimin ose interpretimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi në zbatim të nenit 18.
- (2) Në rastet kur Komisioni vihet në dijeni të problemeve në kryerjen e procedurave në lidhje me zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi, ai vendos të gjitha kontaktet e nevojshme me përfituesit e IPA III për të rregulluar situatën dhe për të ndërmarrë çdo hap të nevojshëm.
- (3) Konsultimi mund të çojë në një ndryshim, pezullim ose zgjidhje të kësaj Marrëveshjeje Financimi.
- (4) Komisioni vë në dijeni rregullisht përfituesit e IPA III mbi zbatimin e aktiviteteve të përshkruara në shtojcën I, të cilat nuk përfshihen në pjesën e dytë të Kushteve të Përgjithshme.

Neni 15 - Ndryshimet e kësaj Marrëveshjeje Financimi

- (1) Çdo ndryshim i kësaj Marrëveshjeje Financimi bëhet me shkrim, përfshirë me anë të letërkëmbimit.
- (2) Nëse përfituesit e IPA III kërkojnë një ndryshim, kërkesa duhet t'i paraqitet bashkërisht Komisionit të paktën gjashtë muaj përpara se ky ndryshim është planifikuar të hyjë në fuqi.

- (3) Komisioni mund të ndryshojë dokumentet në shtojcat III, IV dhe V pa qenë e nevojshme të ndryshohet kjo Marrëveshje Financimi. Përfituesit e IPA III informohen me shkrim për çdo ndryshim të tillë dhe hyrjen e tij në fuqi.

Neni 16 - Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

- (1) Marrëveshja e Financimit mund të pezullohet në rastet e mëposhtme:
- a) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse ndonjë përfitues i IPA III shkel ndonjë detyrim të kësaj Marrëveshjeje Financimi.
 - b) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi kryesor i IPA III shkel ndonjë detyrim të përcaktuar në kuadrin e procedurave dhe dokumenteve standarde të përmendura në nenin 18, paragrafi 2 të MFKP-së pa cenuar dispozitat e nenit 8, paragrafi 2.
 - c) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi kryesor i IPA III nuk përmbush kërkesat për delegimin e detyrave për zbatimin e buxhetit.
 - d) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesit e IPA III nuk i përmbushin bashkërisht funksionet dhe përgjegjësitë e përmendura në nenin 2, paragrafi 1 dhe, në rastin e menaxhimit të tërthortë, në nenin 7, paragrafi 3.
 - e) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse ndonjë përfitues i IPA III vendos të pezullojë ose ndërpresë procesin e anëtarësimit në BE.
 - f) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse ndonjë përfitues i IPA III shkel një detyrim në lidhje me respektimin e të drejtave të njeriut, parimet demokratike dhe sundimin e ligjit dhe në rastet e rënda të korrupsionit ose nëse përfituesi i IPA III është fajtor për shkelje të rëndë profesionale të vërtetuar me çdo mjet të arsyeshëm. Shkelja e rëndë profesionale nënkupton cilëndo nga pikat vijuese:
 - shkelje të legjislacionit ose rregulloreve të zbatueshme apo të standardeve etike të profesionit të cilit i përket personi ose subjekti, ose
 - çdo sjellje të padrejtë të një personi apo subjekti që ndikon në besueshmërinë e tij profesionale, në rastet kur një sjellje e tillë nënkupton qëllim të padrejtë ose pakujdesi të rëndë.
 - g) Kjo Marrëveshje Financimi mund të pezullohet në rastet e forcës madhore, siç përcaktohet më poshtë. “Forcë madhore” është çdo situatë ose ngjarje e paparashikueshme dhe e jashtëzakonshme përtej kontrollit të palëve që i pengon ato në përmbushjen e detyrimeve të tyre, që nuk i atribuohet një gabimi apo neglizhencë nga ana e tyre (ose nga ana e kontraktorëve, agjentëve apo punonjësve të tyre) dhe që rezulton e pakapërcyeshme pavarësisht të gjithë kujdesit të duhur të ushtruar. Defektet në pajisje ose materiale apo vonesat në vënien e tyre në dispozicion, mosmarrëveshjet në punë, grevat ose vështirësitë financiare nuk mund të përdoren si forcë madhore. Një palë nuk mban përgjegjësi për shkelje të detyrimeve të saj nëse pengohet t’i përmbushë ato nga një rast i forcës madhore për të cilin pala tjetër është informuar në mënyrën e duhur. Një palë që përballet me forcë madhore duhet të informojë palën tjetër pa vonesë, duke deklaruar natyrën, kohëzgjatjen e mundshme dhe efektet e parashikueshme të problemit, si dhe të marrë çdo masë për minimizimin e dëmit të mundshëm. Nëse forca madhore ndikon vetëm në një pjesë të Programit, pezullimi i Marrëveshjes së Financimit mund të jetë i pjesshëm. Asnjëra nga palët nuk mund të konsiderohet përgjegjëse për shkelje të detyrimeve të saj sipas kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse pengohet në përmbushjen e tyre për shkak të një force madhore, me kusht që të marrë masat për të minimizuar çdo dëm të mundshëm.
- (2) Komisioni mund ta pezullojë këtë Marrëveshje Financimi pa njoftim paraprak.
- (3) Komisioni mund të marrë çdo masë të nevojshme paraprake para hyrjes në fuqi të pezullimit.
- (4) Në rastin kur njoftohet pezullimi, duhet të tregohen pasojat për prokurimin në vijim apo për kontratat e prokurimit dhe kontratat e granteve që duhet të nënshkruhen, si dhe marrëveshjet e kontributit.
- (5) Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi bëhet pa cenuar ndërprerjen e pagesave dhe zgjidhjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi nga Komisioni në përputhje me nenin 12 dhe nenin 17.
- (6) Palët e përfshira rifillojnë zbatimin e Marrëveshjes së Financimit sapo këtë e lejojnë kushtet,

me miratimin paraprak me shkrim të Komisionit. Kjo bëhet pa cenuar ndonjë ndryshim të kësaj Marrëveshjeje Financimi që mund të jetë i nevojshëm për të përshtatur Programin me kushtet e reja të zbatimit, duke përfshirë, nëse është e mundur, zgjatjen e periudhave të zbatimit operacional dhe ekzekutimit, ose zgjidhjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi në përputhje me nenin 17.

Neni 17 - Zgjidhja e kësaj Marrëveshjeje Financimi

- (1) Nëse çështjet që çuan në pezullimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk janë zgjidhur brenda një periudhe maksimale prej 180 ditësh, secila palë mund ta zgjidhë Marrëveshjen e Financimit pas një njoftimi 30-ditor.
- (2) Në rastin kur njoftohet zgjidhja, duhet të tregohen pasojat për prokurimin në vijim apo për kontratat e prokurimit dhe kontratat e granteve që duhet të nënshkruhen, si dhe marrëveshjet e kontributit.
- (3) Zgjidhja e kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk përjashton mundësinë që Komisioni të bëjë korrigjime financiare në përputhje me nenet 43 dhe 44 të MFKP-së.

Neni 18 – Legjislacioni i zbatueshëm, zgjidhja e mosmarrëveshjeve

- (1) Kjo Marrëveshje rregullohet nga legjislacioni i BE-së.
- (2) Nëse një mosmarrëveshje lidhur me interpretimin, zbatimin ose vlefshmërinë e Marrëveshjes nuk mund të zgjidhet në mënyrë miqësore, ajo do të zgjidhet nëpërmjet arbitrazhit në përputhje me Rregulloren e Arbitrazhit të vitit 2012 të Gjykatës së Përhershme të Arbitrazhit (GJPA), duke iu nënshtruar kushteve në vijim:

(a) Përbërja e panelit

Për pretendime për shumën 500 000 Euro e lart: paneli duhet të përbëhet nga tre arbitra. Çdo palë cakton një arbitër brenda 40 ditëve kalendarike pasi të jetë dërguar njoftimi i arbitrazhit. Dy arbitrat e caktuar nga palët caktojnë nga ana e tyre një arbitër të tretë për të vepruar si arbitër kryesues.

Për pretendime nën 500 000 Euro: paneli duhet të përbëhet nga një arbitër, përveç nëse palët bien dakord ndryshe.

Nëse paneli nuk krijohet brenda 80 ditëve kalendarike pasi të dërgohet njoftimi i arbitrazhit, secila palë mund të kërkojë nga Sekretariati i GJPA-së ose autoritet tjetër neutral i pranuar në mënyrë reciproke që të caktojë arbitrat e nevojshëm.

(b) Selia

Selia e panelit të arbitrazhit do të jetë Haga, Holandë.

(c) Gjuha

Gjuha e procedurave do të jetë anglishtja ose një gjuhë tjetër zyrtare e Bashkimit Evropian e pranuar në mënyrë reciproke. Provat mund të paraqiten në gjuhë të tjera, nëse palët bien dakord.

(d) Procedura

Përjashtohet rekursi për masat provizore, ndërhyrjet e palës së tretë dhe ndërhyrjet amicus curiae.

Nëse një palë e tretë i kërkon panelit ta trajtojë informacionin ose materialet në mënyrë konfidenciale, vendimi do të merret në formën e një urdhri të arsyetuar dhe pasi të dëgjohet pala tjetër (10 ditë kalendarike për paraqitjen e vërejtjeve). Paneli do të vlerësojë arsyet për kërkesën, natyrën e informacionit dhe të drejtën për mbrojtje gjyqësore efektive. Në veçanti, paneli mund:

- ta bëjë publikimin e informacioneve objekt të detyrimeve specifike ose
- të vendosë kundër publikimit të informacionit, por të urdhërojë paraqitjen e versionit jokonfidencial ose përmbledhjes së informacionit ose materialeve, që përmbajnë të dhëna të mjaftueshme për t'i mundësuar palës tjetër të shprehë pikëpamjet e saj në një mënyrë logjike.

Nëse paneli i kërkohet ta dëgjojë çështjen me dyer të mbyllura, vendimi do të merret pasi të dëgjohet pala tjetër (10 ditë kalendarike për paraqitjen e vërejtjeve).

Paneli merr në konsideratë arsyet për kërkesën dhe kundërshtimet e palës tjetër (nëse ka).

Nëse panelit i kërkohet të interpretojë ose zbatojë legjislacionin e Bashkimit Evropian, ai do të pezullojë procedurat dhe do t'i kërkojë "Kryetarit të Gjykatës së Lartë të Parisit" (Président du Tribunal de grande instance de Paris, 'juge d'appui'), në përputhje me nenin 1460 dhe 1505 të Kodit të Procedurës Civile të Republikës së Francës të kërkojë marrjen e një vendimi paraprak nga Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian në përputhje me nenin 267 të TFBE-së. Procedurat përpara trupës gjykuese të arbitrazhit rifillojnë pas marrjes së vendimit nga gjykatësi mbështetës (juge d'appui). Vendimi i Gjykatës së Drejtësisë dhe gjykatësit mbështetës është detyrues për panelin.

Vendimi i arbitrazhit është përfundimtar dhe detyrues për palët dhe duhet të zbatohet prej tyre pa vonesë.

Megjithatë, secila palë mund të kërkojë rishqyrtimin e vendimit nga Gjykata e Apelit e Hagës (Gerechtshof Den Haag) mbi bazën e legjislacionit të brendshëm të zbatueshëm. Në këtë rast, vendimi nuk do të konsiderohet përfundimtar deri në përfundimin e kësaj procedure. Vendimi i gjykatës së rishqyrtimit është detyrues për panelin.

(e) Kostot

Kostot e arbitrazhit përbëhen nga:

- tarifat dhe shpenzimet e arsyeshme të arbitrave;
- kostot e arsyeshme të ekspertëve dhe dëshmitarëve të miratuara nga paneli dhe;
- tarifat dhe shpenzimet e Sekretariatit të GJPA-së për procedurat e arbitrazhit (p.sh. katering, shpenzimet për administratën e gjykatës, sallën, interpretimin).

Tarifat e arbitrave nuk duhet të tejkalojnë:

- 30 000 Euro për arbitër nëse shuma e kontestuar është nën 1 000 000 Euro
- 15% të shumës së kontestuar nëse ajo shumë është mbi 1 000 000 Euro. Tarifat e arbitrave nuk duhet t'i tejkalojnë në asnjë rast 300 000 Euro.

Kostot e arbitrazhit do të paguhet nga palët në mënyrë të barabartë, përveçse kur bien dakord ndryshe.

Palët paguajnë kostot e përfaqësimit të tyre ligjor dhe kostot e tjera të shkaktuara prej tyre në lidhje me arbitrazhin.

(f) Privilegjet dhe imunitetet

Marrëveshja për ndjekjen e procedurës së arbitrazhit sipas Rregullores së Arbitrazhit të vitit 2012 të GJPA-së nuk përbën dhe nuk mund të interpretohet si heqje dorë nga privilegjet ose imunitetet e asnjërës palë, së cilës i takojnë.

Neni 19 – Masat kufizuese të BE-së

(1) Përkufizime

- (a) "Masat kufizuese të BE-së" janë masat kufizuese të miratuara në përputhje me Traktatin për Bashkimin Evropian (TBE) ose Traktatin për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFBE).
 - (b) "Personi i kufizuar" është çdo subjekt, individ ose grup individësh i përcaktuar nga BE si objekt i Masave Kufizuese të BE-së⁴.
- (2) Në të gjitha marrëdhëniet e tyre, Palët pranojnë se, sipas ligjit të BE-së, asnjë fond apo burim ekonomik i BE-së nuk mund të vihet në dispozicion të Personave të Kufizuar në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, ose për përfitimin e tyre.

⁴ www.sanctionsmap.eu. Harta e sanksioneve është një instrument TI-je për identifikimin e regjimeve të sanksioneve. Burimi i sanksioneve rrjedh nga aktet ligjore të publikuara në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian. Në rastin e mospërputhjeve ndërmjet akteve ligjore të publikuara dhe përditësimeve në faqen e internetit, përparësi ka versioni i Gazetës Zyrtare.

- (3) Përfituesi kryesor i IPA III sigurohet që asnjë transaksion që është objekt i një përputhjeje të verifikuar me listën e sanksioneve të BE-së të mos përfitojë në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë nga

financimi i BE-së. Përfituesi kryesor i IPA III angazhohet ta garantojë këtë detyrim:

- (a) duke kontrolluar për përputhje me listën e sanksioneve të BE-së, qoftë përpara lidhjes së marrëveshjeve përkatëse apo kryerjes së pagesave në kuadër të tyre, çdo Kontraktor, Përfitues Granti dhe Marrës Fundor me të cilin përfituesi kryesor i IPA III ka ose pritët të ketë marrëdhënie kontraktuale të drejtpërdrejta (marrësi i drejtpërdrejtë), në mënyrë që të vlerësohet nëse marrësi është një Person i Kufizuar.
 - (b) me anë të kontrollit ose nëpërmjet mjeteve të tjera të përshtatshme (që mund të përfshijnë një verifikim ex-post) mbi bazën e një qasjeje të bazuar në risk, që asnjë subjekt që do të merrte financimin e BE-së në mënyrë të tërthortë të mos jetë Person i Kufizuar.
- (4) Në rastin që përfituesi kryesor i IPA III vlerëson se ndonjë nga marrësit (e drejtpërdrejtë apo të tërthortë) i financimit të BE-së është Person i Kufizuar, përfituesi kryesor i IPA III informon menjëherë Komisionin.
- (5) Pa cenuar detyrimin në pikën 3 më lart, nëse Komisioni vlerëson se përdorimi i asistencës financiare të Bashkimit Evropian në kuadrin e IPA III rezulton ose ka rezultuar në shkelje të masave kufizuese të BE-së, shumat korresponduese nuk kualifikohen për asistencën financiare të Bashkimit Evropian në kuadrin e IPA III. Kjo nuk cenon asnjë nga të drejtat që Komisioni mund të ketë për të pezulluar ose përfunduar veprimin e ndikuar nga një shkelje e tillë, për të rikuperuar çdo financim të BE-së që është kontribut i Komisionit, ose për ta pezulluar apo zgjidhur këtë marrëveshje financimi.
- (6) Përcaktimi i masave korrigjuese duhet të bëhet në përputhje me parimin e proporcionalitetit. Masat korrigjuese duhet të zbatohen vetëm për financimin e BE-së që i vihet në dispozicion një marrësi ose për përfitimin e tij, për periudhën gjatë së cilës ka mbetur Person i Kufizuar.
- (7) Kjo klauzolë nuk cenon përjashtimet që përmbajnë Masat Kufizuese të BE-së.

[MODEL]

Raporti vjetor i zbatimit: <Viti>

**Bashkëpunimi ndërkufitar ndërmjet përfituesve
të IPAIII:
<Përfituesi X> - <Përfituesi Y>**

**(Neni XX i Marrëveshjes Financiare Kuadër të
Partneritetit)**

Tabela e përmbajtjes

Fjalorthi i shkurtimeve

1. Tabela identifikuese
2. Përmbledhje e zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar
 - 2.1 Arritjet dhe analiza e progresit
 - 2.2 Progresi i bërë me zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar
 - 2.2.1 Analiza sasiore
 - 2.2.2. Analiza cilësore
 - 2.3 Informacion i detajuar në lidhje me ekzekutimin në nivel financiar të programit të bashkëpunimit ndërkufitar
 - 2.4. Informacion mbi hapat e ndërmarra nga strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar dhe/ose komiteti i përbashkët i monitorimit për të siguruar cilësinë dhe efikasitetin e zbatimit
 - 2.4.1 Monitorimi dhe vlerësimi
 - 2.4.2. Problemet e hasura dhe veprimet korrigjuese
 - 2.5 Vizibiliteti dhe publiciteti
 - 2.6 Përdorimi i asistencës teknike
 - 2.7 Ndryshimet në kontekstin e zbatimit të programit ndërkufitar
 - 2.8 Ndërlidhjet plotësuese me instrumente ose politika të tjera sektoriale
 - 2.9 Histori suksesi

Fjalorthi i shkurtimeve

<...>

1. Tabela identifikuese

PROGRAM BASHKËPUNIMI NDËRKUFITAR	Titulli i programit: Program bashkëpunimi ndërkufitar në kuadër të IPA III <shteti A> – <shteti B>
	Fondet e miratuara/shpërndara për periudhën <20XX-20XX>: <shuma duke përfshirë AT>
RAPORTI VJETOR PËR ZBATIMIN	Viti i raportimit: <nga data 1 janar 20XX deri më 31 dhjetor 20XX>
	Përgatitur nga: <struktura përgjegjëse për bashkëpunimin ndërkufitar e përfituesit X> <struktura përgjegjëse për bashkëpunimin ndërkufitar e përfituesit Y>
	Data e shqyrtimit të raportit vjetor për zbatimin nga Komiteti i Përbashkët i Monitorimit: <data dhe lloji i procedurës për miratimin e tij, p.sh., në takim ose në formë të shkruar>
	Zona e mbuluar nga programi: <...>

Baza ligjore: (Neni 80 i Marrëveshjes Financiare Kuadër të Partneritetit të IPA III)

2. Pëmbledhje e zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

2.1 Arritjet dhe analiza e progresit

<Pëmbledhje e zbatimit të programit gjatë periudhës së raportimit, që përfshin:

1. Progresin e thirrjeve për propozime:

-Numri i thirrjeve që planifikohen të bëhen deri në fund të periudhës së zbatimit të programit dhe afatet e tyre të mundshme;

-Situata aktuale e thirrjeve të bëra për propozime (numri dhe data e thirrjeve të bëra për propozime, numri dhe data e thirrjeve të mbyllura për propozime, kohëzgjatja e procesit të vlerësimit - hap pas hapi dhe si i tërë);

-Analiza e procesit të vlerësimit (numri i aplikimeve të marra, qoftë të përzgjedhura për financim dhe të refuzuara, sipas prioritetit tematik, objektivit specifik, dhe rezultatit të pritshëm (sipas nevojës); Lloji, roli dhe vendi i origjinës së aplikantëve, numri i aplikimeve të refuzuara në çdo fazë të procesit të vlerësimit dhe arsyet më të zakonshme për refuzim (shihni modelin e tabelës nr. XX më poshtë);

- Lista e kontratave të nënshkuara për çdo thirrje për propozim dhe statusi i zbatimit të tyre (shihni modelin e tabelës nr. XX më poshtë);

- Aktivitetet për ngritjen e kapaciteteve të vëna në zbatim për aplikantët e mundshëm dhe për përfituesit e granteve (numri i aktiviteteve, numri i pjesëmarrësve sipas llojit të aktivitetit dhe vendit, numri i kërkesave të trajtuara për informacion nga përfituesit e granteve, etj.)

- Numri i strukturave të bashkëpunimit ndërkufitar dhe i takimeve të mbajtura mes stafit të Sekretariatit të Përbashkët Teknik, si dhe rezultatet e dala prej tyre; numri i takimeve të Komitetit të Përbashkët të Monitorimit (KPM) dhe rezultatet e dala prej tyre; numri i takimeve teknike midis strukturave të bashkëpunimit ndërkufitar dhe rezultatet e dala prej tyre.>

2. Progresin me projektet strategjike;

<Sipas rastit, përfshini gjithashtu informacion lidhur me rishikimin e programit për periudhën 2021-2027 ose lidhur me programimin për periudhën 2028-2034.>

Tabela¹ nr.: <XX>. Lista e aplikimeve të BNK-së të marra për çdo thirrje për propozime, qoftë të përzgjedhura për financim dhe të refuzuara

Numri i referencës së thirrjes për propozime	Prioriteti tematik	Objektivi specifik dhe rezultati i pritshëm (sipas nevojës)	Titulli	Lloji, roli dhe vendi i origjinës së gjithë aplikantëve	Shuma e grantit të kërkuar nga BE-ja	Kontrol administrativ (Po/Jo)	Vlerësimi i cilësisë (Po/Jo)	Përzgjedhur (Po/Jo)	Arsyeja për refuzim

Tabela² nr.: <XX>. Lista e kontratave BNK të nënshkuara për çdo thirrje për propozim dhe statusi i zbatimit të tyre

Numri i referencës së thirrjes për propozime: <...>								
Prioriteti tematik: <...>								
Numri i kontratës	Titulli	Emri, lloji dhe vendi i origjinës së koordinatorit dhe i bashkëpërfituesve	Informacion i shkurtër për projektin (objektivat/rezultatet specifike dhe rezultatet/produktet e pritshme)	Data e fillimit dhe mbarimit	Kostot totale të miratuara dhe vlera e grantit të BE-së	Arritjet kryesore deri më tani		Komente ³

¹ Një tabelë për çdo thirrje për propozime.

² Një tabelë për çdo thirrje për propozime.

³ Në këtë kolonë duhet të përfshihet një referencë për statusin e zbatimit si "përfunduar", "në vazhdim" ose "për të filluar".

2.2 Progresi i bërë me zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar

<Prezantim shumë i shkurtër i prioriteteve tematike të programit BNK, objektivave specifike dhe rezultateve të pritshme, së bashku me përshkrimin përmbljedhës të progresit të bërë me zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar dhe mbi të gjitha për arritjen e objektivave specifike dhe rezultateve të pritshme për prioritet tematik (duke përfshirë prioritetin e Asistencës Teknike), si nga pikëpamja sasiore ashtu edhe ajo cilësore, duke treguar progresin e bërë në raport me synimet.>

2.2.1 Analiza sasiore

<Informacion mbi progresin e bërë me zbatimin e programit ndërkufitar duke e vendosur theksin tek treguesit dhe vlerat e synuara si në nivel projekti ashtu edhe në nivel programi.

Analiza e arritjeve e matur në bazë të produkteve, rezultateve dhe ndikimit, si edhe në formën e treguesve financiarë dhe të procesit. Treguesit duhet të ndahen sipas gjinisë, grupeve të cenuara dhe moshës, kur është e mundur.

Nëse të dhënat e performancës nuk janë akoma të disponueshme, duhet të jepet informacion për kohën se kur ato do të bëhen të disponueshme dhe do të përfshihen në raportin vjetor për zbatimin. Për më tepër, informacioni duhet të paraqitet me anë të grafikëve dhe diagrameve.

Ju lutemi shihni më poshtë një model table treguesish (produkti, rezultati dhe ndikimi) ku jepet një shembull prioriteti tematik i programit, objektivi specifik dhe rezultati.>

Tabela nr.: <XX>. Të dhënat janë agreguar⁴ në nivel programi, bazuar në informacionin e mbledhur nga projektet

Prioriteti tematik: <...> Objektivi specifik: <...> Rezultati ⁵ : <...>												
Emri dhe lloji ⁶	Përkufizimi	Referenca bazë		Arritjet aktuale				Vlera e agreguar deri më 31 dhjetor 202X	Synimi		Burimet e informacionit	Përgjegjësia për mbledhjen e të dhënave dhe shpeshtësia e mbledhjes së tyre
		Vlera	Viti	Vlera	Viti	Vlera	Viti		Vlera	Viti		
(%) e studentëve (të ndarë sipas gjinisë) të punësuar (treguesi i rezultatit)	(%) e djemve dhe vajzave të reja që mbarojnë arsimin e mesëm dhe gjejnë punë brenda një viti pas përfundimit të studimeve	50%	2021	60%	2023	65%	2027		70%	2029	Statistikat nga Shërbimi Publik i Punësimit	Përfituesit e grantit Çdo tre muaj

⁴ Shumica e të dhënave duhet të nxirren nga sistemi rajonal i monitorimit.

⁵ Në disa raste, fusha e politikës së sistemit rajonal të monitorimit mund të jetë më e përshtatshme.

⁶ Çdo tregues duhet të identifikohet si tregues i ndikimit, rezultati ose produktit.

2.2.2. Analiza cilësore

<Analiza cilësore e progresit (përparimet konceptuale dhe përsosja e ndërhyrjeve) të bërë gjatë zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar, duke përfshirë analizën e ndikimit të programit në zonën e mbuluar nga programi, shoqëruar me shtrirjen gjeografike (përqendrim/shpërndarje harmonike), diferencim të vendbanimeve (rurale/urbane) dhe llojin e përfituesit (autoritete vendore⁷/persona të tjerë juridikë).

Shpjegoni se si programi ka kontribuar ose do të kontribuojë në nxitjen e zhvillimit të qëndrueshëm vendor, në rritjen e prosperitetit dhe në ndërtimin e besimit midis komuniteteve, si dhe në avancimin e bashkëpunimit rajonal dhe të marrëdhënieve të mira fqinjësore, po ashtu edhe mënyrën se si mund ta masni apo tregoni këtë.

Përshkruani mënyrën se si strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar dhe organet e përcaktuara ndërmjetëse regjistrojnë ecurinë e mësimave të nxjerra gjatë periudhës së zbatimit të programit, si për shembull, për ngritjen dhe funksionimin e sistemeve funksionale të mbledhjes së të dhënave (si për qëllime statistikore ashtu edhe administrative).

Për analizën cilësore, strukturat e programit duhet t'u referohen të dhënave që japin informacion mbi pikëpamjet, opinionet ose konstatimet e njerëzve. Këto të dhëna mbledhen kryesisht nëpërmjet vlerësimeve, gjetjeve nga vizitat e monitorimit, intervistave, takimeve, grupeve të fokusit, sondazheve të opinionit publik, anketave, etj. Në fundi, hulumtoni se si çështjet ndërsektoriale (veçanërisht ato që lidhen me politikën e kohezionit: mundësitë e barabarta, barazinë midis burrave dhe grave, zhvillimin e qëndrueshëm dhe luftën kundër diskriminimit) integrohen në hartimin e thirrjeve për propozime dhe në zbatimin e kontratave të grantit.>

2.3 Informacion i detajuar në lidhje me ekzekutimin në nivel financiar të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

<Informacion i detajuar mbi kontraktimin dhe, në kuadrin e menaxhimit të tërthortë, disbursimin (lëvrimin) e fondeve të miratuara vjetore për prioritet tematik dhe për llojin e përfituesit të grantit, duke përfshirë partnerët e projektit (bashkëpërfituesit).

<Analiza e faktorëve të mëposhtëm:

- Gjendjes financiare
- Informacionit mbi bashkëfinancimin
- Faktorëve që penguan dhe/ose vonuan zbatimin financiar
- Faktorëve që kanë ndikuar pozitivisht në zbatimin financiar.>

Modeli i tabelës për ekzekutimin në nivel financiar të kontratave të BNK-së në zbatim përgjatë periudhës raportuese:

<Tabela nr.: XX>

⁷ Ky seksion duhet të përshkruajë gjithashtu gjithçka që strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar apo autoriteti menaxhues ka kryer ose ndërmarrë për të integruar grupin (klasterin) tematik nr. 5 (d.m.th., përf forcimin e kapaciteteve të autoriteteve vendore që marrin pjesë në zbatimin e programit).

Prioriteti tematik: <...>						
Numri i kontratës	Emrat, lloji dhe vendet e origjinës së koordinatorit dhe i bashkëpërfituesve	Data e fillimit dhe mbarimit	Kostot totale të përlogaritura e të miratuara dhe vlera e grantit të BE-së	Vlera kumulative e pagesave	Përqindja e pagesave të ekzekutuara ⁸	Komente>

2.4. Informacion mbi hapat e ndërmarra nga strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar dhe/ose komiteti i përbashkët i monitorimit për të siguruar cilësinë dhe efikasitetin e zbatimit

2.4.1 Monitorimi dhe vlerësimi

<Masat e monitorimit të marra nga strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar ose komiteti i përbashkët i monitorimit, duke përfshirë masat për mbledhjen e të dhënave, rishikimin e raporteve të kontratave të grantit, gjetjet dhe ndjekjen e rekomandimeve nga vizitat e monitorimit.

Ndërsa për sa i përket programeve të zbatuara nën menaxhim të tërthortë, përfshihen përgatitja, ekzekutimi, gjetjet, rekomandimet dhe ndjekja e masave të vlerësimit të ndërmarra nga autoriteti menaxhues (shihni nenin 56 të MFKP-së).

Në programet e zbatuara nën menaxhim të drejtpërdrejtë, përfshihen mbështetja, gjetjet, rekomandimet dhe ndjekja e masave të vlerësimit të ndërmarra nga Komisioni.>

2.4.2. Problemet e hasura dhe veprimet korrigjuese

<Përmbledhje e problemeve thelbësore të hasura gjatë zbatimit të programit dhe me garantimin e qëndrueshmërisë, si edhe veprimet korrigjuese të ndërmarra dhe rekomandimet për veprime të mëtejshme.

Rekomandimet për veprime korrigjuese (të mëtejshme).>

Kur programi zbatohet nën menaxhim të tërthortë, duhet të nxirren në pah edhe problemet e mundshme në menaxhimin e programit, siç mund të jenë problemet thelbësore të hasura gjatë zbatimit të detyrave që janë deleguar, p.sh. vonesa në kontraktim, si dhe masat e marra/të planifikuara në vijimësi.

⁸ [Vlera kumulative e pagesave/vlera e grantit të BE-së] x 100

2.5 Vizibiliteti dhe publiciteti

<Masat e ndërmarra për të siguruar vizibilitetin dhe publicitetin e programit (d.m.th. plani i komunikimit dhe vizibilitetit, shihni nenin 76 të MFKP-së), duke përfshirë artikujt promocialë, monitorimin e pranisë në shtyp, reklamimin në median e gjerë, shembujt e praktikave më të mira, nxjerrjen në pah të ngjarjeve të rëndësishme si seminarët, konferencat, tryezat e rrumbullakëta, forumet, Dita Evropiane e Bashkëpunimit, Java Evropiane e Rajoneve dhe Qyteteve dhe panairët e projektit; mirëmbajtja e bazës së të dhënave të aplikantëve të mundshëm, e faqes së internetit të programit, e faqeve të mediave sociale, etj.)>

2.6 Përdorimi i asistencës teknike

<Shpjegim i detajuar i përdorimit të asistencës teknike dhe i çdo problemi të qenësishëm të hasur me zbatimin e buxhetit të AT-së. Së fundmi, duhet të prezantohet analiza e treguesve të produkteve, rezultateve dhe ndikimeve të Kontratës së Grantit për Asistencë Teknike (KGAT), në një mënyrë të ngjashme si në seksionin e mësipërm 2.2.1.>

2.7 Ndryshimet në kontekstin e zbatimit të programit ndërkufitar

<Sipas rastit, përshkrimi i çdo elementi që, edhe pse nuk rrjedh drejtpërdrejt nga asistenca e programit, ka një ndikim të drejtpërdrejtë në zbatimin e programit (p.sh., ndryshimet ligjore, ndryshimet përkatëse socio-ekonomike, etj.)>

2.8 Ndërlidhjet plotësuese me instrumente ose politika të tjera sektoriale

<Një përmbledhje e koordinimit dhe koherencës aktuale të programit me programe të tjera të IPA-s, programe të bashkëpunimit ndërkombëtar, programe ose iniciativa kombëtare dhe të shteteve anëtare të BE-së të cilat mund të aksesohen në zonën e mbuluar nga programi. Koordinimi dhe koherenca e programit me politika të tjera të Komunitetit Evropian dhe mbi të gjitha me strategjitë makro-rajonale të BE-së. Ndërlidhja plotësuese me instrumente të tjera financiare, asistencën ndërkombëtare dhe/ose politikat rajonale të BE-së (p.sh., Plani Ekonomik dhe i Investimeve për Ballkanin Perëndimor, Axhenda e Gjelbër e Ballkanit Perëndimor dhe Axhenda e Ballkanit Perëndimor për Inovacionin, Kërkimin shkencor, Arsimin, Kulturën, Rininë dhe Sportin).>

2.9 Histori suksesi

<Përshkruani, sipas rezultateve të arritura, të paktën një shembull (preferohet të jenë dy) të veprimtarive të BNK-së periudha e zbatimit të të cilave ka përfunduar gjatë periudhës së raportimit dhe që sipas parametrave të mëposhtëm mund të konsiderohen histori suksesi:

- Dimension i qenësishëm i BNK-së (ju lutemi tregoni se cili përkufizim i BNK-së është përdorur për të vlerësuar propozimet e projektit, siç tregohet në udhëzimet përkatëse për aplikantët: a) *"zbatim i bashkëpunimit i aktiviteteve nga partnerët, të cilat çojnë në intensifikimin e lidhjeve ndërkufitare dhe partneriteteve të qëndrueshme ndërkufitare dhe/ose në heqjen e pengesave ndërkufitare drejt një zhvillimi të qëndrueshëm socio-ekonomik"* ose b) zbatim i bashkëpunimit i aktiviteteve nga partnerët të cilat çojnë

në intensifikimin e lidhjeve ndërkufitare dhe/ose në heqjen e pengesave ndërkufitare drejt një zhvillimi të qëndrueshëm socio-ekonomik”).

- Ndikim i qenësishëm i BNK-së: fqinjësi më e mirë dhe përfitim për njerëzit nga të dyja anët e kufirit në një mënyrë të atillë që projekti në nivel kombëtar nuk do ta kishte arritur.
- Risiprurës: për sa i përket fushës, partnerëve të përfshirë ose aktiviteteve dhe metodave të zbatuara.
- Efikas: Rezultatet janë arritur në kohë dhe në përputhje me buxhetin e planifikuar.
- Shpërndarje e mirë: vizibilitet, replikim, shumëfishim dhe efekt domino.
- Perspektivë e mirë për qëndrueshmëri: përfitime të mundshme edhe përtej kohëzgjatjes së projektit dhe partneritet afatgjatë.>

<Historitë duhet të kenë strukturën e mëposhtme:

Fjali që tërheqin vëmendjen, të cilat përmbledhin suksesin e projektit

Kontekst

Përshkrim të problemit specifik që është trajtuar

Idenë pas projektit

Zgjidhjen e propozuar

Tre shembuj të aktiviteteve të ndërmarra

Fakte që vërtetojnë suksesin

Vizionin

Burimet ku mund të gjendet më shumë informacion (p.sh. faqe interneti)

Të dhënat e kontaktit të partnerëve të BNK-së>